

Biblioteca
ASTRA, Sibiu

P.C.N.

12

05

T1-912

1770

2
Vris admodum Roto & Cariso Gno
Cassaro Tizabizi & C. Gno
& Benevolo suo mitti
Aut hos

In Transylvaniam

EXAMEN

DOCTRINÆ
ARIANO-SOCINIANÆ

à quodam Anonymo sub
hoc titulo evulgatæ :

Doctrina De Deo, & Christo, & Spiritu Sancto, ipsis scripturæ verbis, ante paucos annos, à quodam divinæ veritatis Confessore, in sermone Germanico concinnata: nunc vero, in gratiam exterorum, Latinè edita.

Contūs In quo, *Abiniensis*

Loca de S. S. Trinitate insigniora, à cavillis Adversariorum consensu Orthodoxorum perpetuo, constantique tam antiquorum Patrum, quam recentiorum Doctorum expositione illustrata, vindicantur.

1738
Addita est Orthodoxa S. S. Trinitatis Defensio, adversus erroneum cujusdam Anonymi scriptum.

Unà cum veteris Ecclesiæ de Arianis Judicio.

Studiò & Operâ

PAULI P. JASZ-BERENYI,

Log Transylvano-Hungari.

Londini, Sumptibus Samuelis Broun Bibliopolæ, ad
Insignia Regiæ juxtà Cœmeterium S. Pauli.

1662.

428

Imprimatur,

Geo. Stradling. T. Th. D.
D. Reverendi in Chri-
sto Patris Dr. Gilberti
Epif. Lond. Sacell. Do-
mestic.

Ex Aedib. Sabaud.
Febr. 24. Anno Salut.
1662.

A. 1

Serenissimo Principi

Domino Domino

MICHAELI APAFI,

Dei gratiâ Principi Transylvaniae,
partium Regni Hungariae Domino, & Si-
culorum Comiti, &c. Ecclesiarum Refor-
matarum Defensori, Avitæ Libertatis Re-
stitutori, Patriæ oppressæ Liberatori, om-
nisque veræ felicitatis genti nostræ Autori
& Assertori, Domino Domino mihi Cle-
mentissimo,

Omnem cœlitis prosperitatem.

Serenissime Princeps D. D. mihi Clementissime,

Verissimè scriptum reli-
quit Irenæus, *Hæreti-*
cos nonnunquam similia
loqui Orthodoxis, sed dissimilia
sentire. Item, Errores suos ne-
quaquam apertè ostendere, ne denudati facile
cognoscantur, sed quibusdam cooperimentis sub-

Lib. 1. adversus
hæreses initio.
& lib. 3. ca. 19.
contra Valen-
tinianos.

dolè adornare. Sciunt enim (ut loquitur Vincentius Lerinensis) *fætores suos nulli ferè citò esse placituros, si nudi & simplices exhalentur: atque idcirco eos cælestis eloquij velut quodam aromate aspergunt, ut ille, qui humanum facilè despiceret errorem, divina non facilè contemnat oracula.* Quod certè de nullisquam de Antitrinitariis id est, Ariani & Sociniani dici potest. Hi enim turpitudinem sententiæ suæ, ne nuda conspiciatur, adèò subdolè verborum integumentis adornare solent, ut de Mysterio S. S. Trinitatis interdum videri possint non modò similia, sed eadem planè quæ Orthodoxi, loqui, à quorum tamen sententia tantum Antitrinitaria differt opinio, quantum exitialis à verissima & saluberrima fide Hæresis. Hinc audias in-

*Origen. ph. Pe-
Litz. in Admo-
nit. de Ariani
re cont. cap. 6.*

terdum Μεταχηματισμῶ utentes bilingues illos & διόχως Arianos de Christo Dei Filio, pios simulare sermones: ut quando Franciscus Davidis disput. 3. Albanâ; *Testatum, inquit, omnibus esse volumus, nos utrum Christus sit Deus, nunquam dubitasse, vel de æterna ejus divinitate litigasse.* Rursum: *Sicut rivus, inquit, non aliam aquam habet,*

*habet quàm quæ è fonte effluit: Sic eadem est
divinitas Patris, quæ communicatur Filio.
Ergo Filius non est alius Deus: Disputat. 5.
Albanâ. Idem in libro, quem annis duobus
post edidit; Sunt, inquit, unius ejusdemque
divinitatis Pater & Filius. Et tamen in eadem
disputatione & ejusdem diei actione, Æternus,
ait, ille & invisibilis Filius, ut sacris
Scripturis, ita nobis quòque est incognitus.
Ibidem, Dicta veteris Testamenti referuntur
ad Christum, non eo nomine, quòd sit ille
Deus unus & solus: verùm eo, quòd sit
Christus complementum omnium promissionum
divinarum. Et rursum, Filium Deum dicimus
esse communicatione. Sic blaterator ille
Blandrata in responsione ad librum Georgii
Majoris, edita 1569 anno: Christus, inquit,
est Deus, ut Filius ex Deo Patre est unctus
sacro sancto oleo divinitatis ad infinitam
perfectiorem sapientiæ, justitiæ, potentia
sui Patris, & hac ratione Pater Filio major
dicitur, quòd excellentior sit conditio
gignentis quàm geniti, dantis quàm accipientis.
Et tamen id ipsum his confestim negat
verbis, in disputat. Albanâ act. 6. diei,
Dicimus unum esse æternum illum &
altissimum Deum, nempe Patrem; non
agnoscimus aliquem Dei*

*Filiam, qui non sit homo. Sic concordia
Ministorum Sarmatiæ, Transylvaniæ, &
Hungariæ, edita anno 1567. lib. 2. cap. 7.
Dicimus, inquit, eam, quam Pater habet semper
immensam & impartibilem Deitatem, non
aliam Christum accepisse. Eadem quoque tu-
it assertio Demetrii Samosatensianorum Mi-
nistri Claudiopolitani, & Stephani Basili in
disputat. Albanâ 5 diei. Adduci poterant
eiusdem impietatis & contradictionis plura
documenta ex Gregalium eorum scriptis.
Verùm satis est, si adjecero ex Ostorodi scri-
pto, quamvis se religiosum ostendet & O-
rthodoxis linguâ tenus vicinum, quando in
Apologia complicitum suorum nomine: Di-
cimus, inquit, nullam causam habuisse Theo-
logos vestros, cur affirmarent, nos divinita-
tem Filii Dei & Spiritus Sancti negare: cum
expressissimè & frequentissimè utriusque divi-
nitas in scriptis nostris asseratur & explicetur,
& præsertim, quod ad Christum Dominum no-
strum attinet. Dicitur enim ibi Christum Do-
minum nostrum vocari & esse Deum, propterea
quòd à Deo Patre suo cum potentiam tum glo-
riam divinam consecutus fuerit: adeò ut in
ejus nomine omnium & hominum & angelorum
genua flectantur. Confessionem deinde suam
repetens*

repetens quàm veteratoriè: *Credimus, ait, & confitemur, hominem illum Jesum Nazarenum, qui dicitur Christus, Abrahamo ejusque posteris aliquando promissum, ex Spiritu Sancto verò postmodum conceptum, & ex Maria virgine natum, Deum unigenitum Filium esse.* Et impostor ille in eadem Apologia Syllogismis etiam divinitatem Filii Dei impugnat. Usque adedò vacillant, & in omnes partes tanquam Prothei & Mörphei quidam se versant hæretici: aiunt, negant, figurant, convellunt idem, centies; aliquo tamen semper verborum involucro. Ut hoc ipsum, vel ex doctrina nostri Anonymi liquet plus satis; quod enim verbis videtur largiri & affirmare, id reipsâ eripit, & negat. Quod Socinianæ impietatis tegumentum ut longè latèque pateat; illud, divino fretus auxilio, verbis Scripturæ S. examinandum suscipi, Celsissimoque nomini Tuo *Serenissime Princeps*, ob virtutes non modò Heroicas in Te transfusas, sed diviniore quædam & planè cœlestes infusas, dicatum volui. Tu enim ab ineunte ætate, Tuâ temperantiâ, justitiâ, gravitate, pietate, constantiâ, quales alios esse oporteat, exemplum dedisti. Tu literas & literatos omnes incredibili a-

more profecutus, eos, apud sui similes, apud
diffimiles, apud universos plurimi fecisti: Tu
me indignum ante sexennium, Illustrissimi
Domini *Francisci Rakoci* Transylvaniæ tunc
Principis Electi, Ephorum, recta monen-
tem, pietatisque ac virtutum Christianarum
femina & pæcepta menti ejus teneræ, per
triennium placidè inspergentem, facundis-
simâ Tuâ inter omnes comitate Tibi de-
vinoxisti. Tu verbi divini Præcones magno
semper in pretio habuisti; inque eorum ve-
nerationem genio quasi divino Te raptum
subindè sensisti. Tu in peragendo cultu di-
vino, quâ privato quâ publico, animo fer-
ventissimo omnibus præivisti. Tu à primis
annis ad hanc ætatem non modò cogitasti,
verùm etiam vitâ ac moribus expressisti:
propterea à teneris cum literis foedus inivisti,
quò & illis semper favisti: unde jam tot
tantæque Imperatoriæ dotès, quæ pari passu
apud Te gradiuntur; Tua mansuetudo, li-
beralitas, fides, summa justitia, incredibilis
animi magnitudo, Tua non humana, sed pe-
nè divina sapientia: quâ efferos Barbaros do-
mas, hostes & inimicos amicos Tibi concili-
as, omnium & singulorum animos in Tui ob-
sequium flectis: adeò ut hæsitent pariter
singuli,

singuli, quid in Te prius, quid potius, ex il-
lo universo Prudentiæ, Justitiæ, Temperan-
tiæ & Fortitudinis concentu esse pronunciant.
In *Numa* Religionem, magnum cujusque Status fulcimen-
tum; in *Tullo* artem militarem, certum Libertatis præsidium, Romani olim
maximè spectarunt. In Te utrumque agnos-
cunt, neutrum præferre audent, ne partiri
videantur res diversissimas, quas mirabili
temperaturâ miscuisti. Magna sunt quæ jam
inchoasti: majora tamen, quæ mente desig-
nas nihil vulgare cogitas, nihil humile, nihil
angustum: metiris omnia Tuâ dignitate po-
tius, quàm communibus exemplis. Illa quip-
pe Tibi plusquàm æmula sollicitudo, ut in-
terversa restituantur, confusa disponantur,
vis legibus reddatur, & nihil de probis mori-
bus pereat, aut de antiquis delibetur. A Te
honestæ studia, à Te liberales disciplinae, a
Te cultus divinus, a Te ipsa Virtus ornamen-
ta sua repetit. Maeste eo animo quo cœpisti,
Princeps Serenissime, & adimple Virtutum
Tuarum orbem, quatum etiam primulum lu-
men vitale Tuis fuit: beatam Civium vitam
Tibi propositam esse memineris, ut ea sit
opibus ampla, copiis locuples & virtute in-
structa:

*L. Flor. de Gest.
Rom. lib. I. cap.
2 & 3.*

struata: fac ut *Adriani Principis* laudata illa
vox ex ore Tuo prodeat, quâ ita se Rempub-
licam gesturum agebat, ut sciret rem Populi
esse non suam. Quôcirca, *Serenissime Prin-*
ceps, ad aras *Tua Celsitudinis* provolutus,
Tuæ tutelæ patrocinium, qui ad hunc rerum
eventus es verticem, precor, ut hoc quic-
quid est mentis devotæ benignè suscipias, sus-
ceptam tuearis adversus Memorum allatra-
tus; nec finas ut virus hoc pestiferum, quod
in gente nostrâ scelerata præsertim *Blandratæ*
& *Francisci Davidis* aliorumque dissemina-
vit insania, ulterius serpat, aut altiores radi-
ces agat; quin potius flagranti Tuo Zelo,
divinôque illo consilio, quibus ceu Sol enites,
omnia ad majorem Dei gloriam disponas.
Ita Deus T. O. M. stabiliet Solium Tuum,
roborabit vectes portarum Tuarum, benedi-
cet Filiis Tuis, ponetque terminum Tuum
pacem. Ut vota mea dulcissimis verbis Da-
vidis testata faciam.

*Tua Celsitudinis humillimus
servus,*

PAULUS P. JASZ-BERENYI.

Ad
Lectorem Benevolum.

HAbes hic Benevole Lector succinctam
Doctrinam Ariano-Socinianam, scriptique
cujusdam Anonymi adversus S.S. Trini-
tatem, illi subjuncti, confutationem. Quam,
etsi varius sermo, variumque sequatur judicium: tum
quoad me, qui res Theologicas vix primoribus (quod
ajunt) labris delibasse videor: tum quoad dudum &
sepè confutata Sophismata. De quo tamen utroque
secus existimandi, in melioremque partem inter pre-
tandi argumenta, æquis & candidis rerum aestimato-
ribus, facile persuasurum me esse confido. Nactus
enim à quodam meo ejusdem commatis sympatriotâ,
Claudiopolitano, Libellorum ab Anonymo ipsi cum-
municatorum, exemplar; non potui cohibere oculos, li-
cet tractatu alieno occupatos, quin paucula ea pererra-
rem; atque hanc faciem reperi. In priori scilicet tra-
ctatulo, Doctrinam Ariano-Socinianam (Claudiopoli
in Transylvania, contextam & confutam, mihi que
sexennio iam abhinc urbem illam transeunti, in libello
manuscripto communicatam; in his oris, ubi major
virus suum spargendi commoditas, ab eorundem A-
lumnis, Alumnorumque Magistris adornatam, in
lucem emissam: In posteriori verò tractatulo Doctri-
ne huic annexo, Adversarium videlicet in puerili ve-
luti Argumentorum orbita occupatum, compressum
alibi,

alibi, sed ex ariditate alibi ita demum proruentem, ut torrentes solent munda quavis & immunda convolventes; quosvis aliter ab ipso sentientes ad pugnam provocantem, sibi verò soli certam v^{er}itatis possessionem arrogare audentem, ac triumphali ceu curru, reverà umbratili & imaginario vehibundum, nobis omnibus praeuntibus, manibus post terga revinctis, insultantem; verbo, arroganti & vano ingenio hominem & Thrasonem in scena visus sum futilia sensa, acidiore voce contumulantem; quae omnia ad sophismata jam saepe confutata, denuò confutanda, urgentes erant mihi stimuli atque incitamenta. Et certè hanc meam opellam, post tela toties repercussa, videri poterat minimè opus esse: nisi hostes Christiani vetera acuerent arma jamq^{ue} securiores in Trinitatis sacra $\delta\epsilon\ \delta\omicron\delta\omicron\lambda\omicron\gamma\iota\alpha\upsilon$ licètius grassari cœpissent. Verùm ut prudenter admodum censuit Prosper: Necessarium & utile esse, etiam quae scripta sunt scribere, ne leve existimetur, quod non frequenter arguitur: ita non minùs religiose monen-

In præf. dum judicavit Gregor. de Valentia: Nemppe omni ratione tam pestifero errori resistendum esse, neque ullo modo committendum, ut impio suo studio, quod isti in op-

pugnando & evertendo S. Trinitatis Mysterio identidem ponunt, studium nostrum in re tam divinam & fidelibus salutari defendendam minus esse videatur; quantumvis saepius eadem de re nobis sit scribendum. Nonnihil quoq^{ue}, me movit, variorum in Patriam nostram ad abducendos aut abripiendos incautiores, exemplarium distractio, cui malo renascenti maturè praevenire potius quam praeveniri existimavi. Etenim scintilla statim ut apparuerit extinguenda est, mo-

nente Hieronymo. Et resurgente morbo, ut Cassianus loquitur, non debet cessare medicina; & quanto

lib. 3. comment. in
Epist. ad Gal. lib. 1.
de incar. c. 1.

major fuerit ægritudo, tantò instantior debet esse curatio. Quibus omnibus in cumulum rationis accedit, non ostentanda eruditionis, quæ sat tenuis & jejuna, vel vana gloria affectanda quæ piis mentibus exosa; verùm mei, meorumque confirmandorum ergò, hanc provinciam tuendam propugnandamq; me suscepisse: quamvis fortè ea præsidia non afferam, quæ ad tantæ causæ defensionem requirebantur, satis tamen mihi esse arbitror, bonam causam bono & sincero animo agere, fideique nostræ veritatem contra mendacium, non de adversariis victo-
riam quærere, amicorum denique quorundam votis, iteratisque petitionibus saltem paruisse, si non satisfecisse. Ut enim Laconicus ille Rex Pausanias, satis sibi fore profitetur, si iusta præcipiens & sancta faciens Spartanis suis placeat: ita quidem tenui venâ mysteria Dei dicere si detur, sat mihi laudis erit. Meum ergo erat Adversarium ex insidiis agentem palam redarguere, consutationemq; hanc contra venenum, quod illo suo scripto Anonymus in gregem Christi spargere conatus est, veluti antidoton mittere; imò tanquam ex armamentario, spirituali $\alpha\nu\omicron\tau\omicron\lambda\iota\alpha$, ad infensissimos hosce divine veritatis hostes consternendos & $\alpha\iota\epsilon\tau\omicron\sigma\epsilon\omega\varsigma$ debellanda portentia, arma portigere. Et hinc malui doctam & piam Antiquitatem sequi, Virorumq; doctissimorum doctè hanc de re differentium, felicisq; in hoc certamine, ut sciam, desudantium, & hostes tam foedos semper superantium, explicationes retinere; secundumque eas Examen hoc fieri; quàm
medi-

*meditationes proprias, qua necdum ad gustum Acade-
micum maturuerunt, imprudenter obtrudere. Ubi etiam
pectinatum sermonem à me Theologo expectare negat
rerum assequendarum in studio illo labor & difficul-
tas, etsi ea in dicendo mihi adesset facundia, procul
nihilominus eam hinc relegendam censerem: haud
enim aliter de rebus Theologicis cum quibusdam judi-
co, quàm de rebus Philosophicis iudicabat Cicero:
Cic. lib. 3. Istiusmodi res dicere ornatè puerile est,
de finibus. planè autem & perspicuè expedire posse,
docti & intelligentis Viri. A satyricà insectatione
me prorsus abstinui, si quid tamen asperitatis in Ad-
versarios dictum censeatur, zelo & justo pietatis
affectui B. L. meritò adscribet. Quidnè enim hìc
ad Adversarios repetam verba Theodoretì, Dial. 1.
ὁ λοιδοροῦμεν, ἀλλ' ἀληθείας ὑπομαχεύομεν, καὶ λίαν
ἀχάλλομεν, ὅτι τοῖς ἀναμεικτοῖς, ὡς ἀμφιλέκτοις
ζυγομαχεῖτε. Non convitiamur, sed pro veritate
præliamur, & graviter indignamur, quòd de rebus
concessis sive manifestis, tanquam de controversis
& dubiis litigatis. Placuit demùm mihi integrum
Adversarii contextum inserere, ut sic ipsa veritas per
quandam antiperistasin (ut non nemo loquitur) ex istà
hostili præsentia & vicinia robustior evaderet, scrip-
taque eorum ab ipsis Adversariis suppressa, venenum
suum clanculùm exeretia, omnibus patescerent.
Quid verò plebecula aestuatio effutiat, non admodùm
laboro; cui nihil gloriosum magis, quàm quæ alii
sciunt, ignorare, & quæ ipsa ignorat vituperare, vel
ex impuro pectore in omnium scripta virus evomere,
& non nisi per alienæ famæ ruinam, ad gloriam gra-
dum sibi facere; cum tamen,*

— plebisque

— plebisque cachinnus
Ortum virtuti, jucundaque pabula præbent :
Quòq; magis premitur sapiens, magis inde resurgit.

*Tu interim Lector benevole, meum huncce laborem
benignè interpretare, meosque conatus, tuis apud Deum
precibus promovere non desine.*

Dabam è musæo meo Londini Anglor.
A. D. 1662. 16 Maii.

---

*Judicium Viri Celeberrimi D. Henrici Wilkinsonii
S.S. Theol. Doctoris, in eademq; facultate Expro-
fessoris, in Academia Oxonensi, de Authoris opere.*

QUUM hujus Anti-Sociniani operis *Doctissimus Au-
thor*, mihi variis districto negotiis legendi copiam
indulisset, quamvis curtim tantùm oculis lustrare li-
cuerit, statim verò, quòd piis & orthodoxis omnibus placit-
urum esset, faciliè sensi : pietatis & eruditionis haud vul-
garis stricturas unamquamque referre paginam ; tremenda
Theologiæ mysteria cum gravitate & acumine elucidare
authorem, in Scholasticorum sententiis, & spinosâ illâ
Theologiâ ænigmata de facili solvere : larvas & imposturas
Satanz in lucem protrahere, & omnibus propinasse deri-
dendas summâ cum voluptate percepi. Quòd ad tam subli-
mia & mysteriorum plena studia, hujus *Eruditi Viri* aspiret
indoles, quòd ista opinionum portentosa & monstra tam fe-
liciter & fortiter profligaverit, non possum, non probare
solum, sed admirari cogor. Imò nullus erit (nisi me fallat
conjectura) qui authorem non suspiciat, & qui tenerioris
haud judicii, hoc illi tribuent, quòd veterum aliorum
excitaverit, & multis quamvis eruditis palmam præri-
puerit.

A. 1662. 12 Feb.

Pie

Pio & Docto Juveni D. Paulo Jasz-Berenyi pie &
docte hanc Dissertationem de Trinitate scribenti,
Paucula hæc lubens consecravim.

בפרשך מה יש יהוה אלהים
והוכיחך אנלי לנעמים רבים
מגדלים את יהוה
ושונאים כל תוכחה:
הראנו שתהיה שקור ללמוד תורה
וגברת תוכרך כמו מורה:
כי אונך אלפי חכמים
ותאסוף מהם לשמים:
יראו ויקראו הזה מדרשך
וייראו כל צורריך ממך:
כי אולת מזמותם
ונלכרו הם כרכום.

Valentinus Kereszturi,
S. S. Theol. Doctor.

Melioris & politioris literaturæ scientiâ Clarissimo Juveni
viro Domino Paulo Jasz-Berenyi Gente & domo Tran-
sylvano, laeæ rerum usu & experientiâ clarò
Domino & Amico non è multis.

Angelus ille malus, rigrum turbatus ad orcum,
Fecit mortali multa pericla viro,
Quinimò sponsam vixit sæpè venustam,
Spargens de Christo dogmata falsa Deo.
Ecce Pharisei Christum dixerunt futurum,
Ast hominem tantùm, nec docerè Deum.
Dumque domos celsi cœli scandisset in altas
Post rigidam mortem (quæ sine nulla salus)
Dæmonis instinctu freniens Ebionq; Cerinthus,
Præter Judæos, E hnicæ dicta simul
Ante fuisse negant Christum quàm virginæ natus
Atque patrem Patri non dovisse λόγον.
Hoc fuit à Sancto convulsam dogma Johanne
Romæ cum Princeps Domitianus erat.

Stirpibus

Stirpibus & postquam crescens *Ecclesia* ab imis
 Exiit toto cultus in orbe *Deus*
 Tartareus *Princeps* *Zizania* sparsit amara
 Romanus cum *Rex Aurelianus* erat.
Samosatenus enim spurci responsa *Cerinthi*
 De *Christo* nixus vera probare *Deo*.
 Per tria turbarunt *Sponsam* sic secula *Christi*,
Cæsaris & hostes, iusta cruenta, cruce.
Constantinus erat fecit qui primus ab orbe
 Possit ut optatâ *Sponsa* quiete frui.
 Sed fuit illa quies paucos stabilita per annos
 Ductorum populi *Candida paxque* brevis
Arrius Hæreticum virus, mirabile verbum
 Æternum *Patri* consimile esse *Deo*
 Diffususque, lues patuli confinia mundi
 Complevit, Fratrum bella cruenta dedit.
Nicænâ quanquam Synodo sententia tristis
 Sic damnata; tamen *Demon* alebat eam
Africa persensit nec non *Saturnia* florens
 Ac *Taurina* luem sensit ubique malam,
 Sicut in eximiis Scriptis veneranda vetustas
 Testatur, Patrum singula scripta movent.
 At *Deus* æterni sobolis syncerus amator
 Occiduas strato lumine peste plagas
 Extulit, ac pestem felix *Eos* *Arianam*
 Ut tulit in primis sicque nutrit eam,
 Donec *Turca* *Dei* *Christi* sævissimus hostis
 Oppressis miserè partibus *Asiacis*,
 Doctrinam vani *Mahometi* invexit in illas
 Cum quâ consentit *Samosetana* fides.
 Impius auriferam *Medicus Blandrata* sub oram
Transylvanorum transtulit hancce luem,
 Dante *Deo* tandem sedulos doctôsq; *Ministros*
 Decrevit multum contagiosa lues.
 Gratulor ingenuum quod te mea *Patria* *Civem*
 Nacta sit intentum rebus amande tuis,
 Qui premis angustis majorum viribus ausus,
 Integra munifici jura tuendo *Dei*.
Patria præsertim sævi certamina *Martis*
 Cum sentit, tellus te peregrina tenet.

Scriptis antiquâ sub Religione tueris
Fratres qui Jesû *Dacica* terra fovet
Factum laude tuum dignum mea Musa faretur
Qui secus intendit *Zoilus*, alter erit
Causam cujus agis regno pensabit amœno
Accipies laudes Posteritate piâs
Clara foret per te *Fazylum* *Prosapia* cunctis
Patria flagrabit dulcis amore tui.
Vive diu Christi qui contra nominis hostes
Tradideris scriptis arma decûsque tuis.

Ad Lectorem.

Hunc legito doctum Lector studiose Libellum,
Multi quæ tractant pluribus, unus habet.
Aerumque Deum si vis cognoscere Christum,
Quem merito mundi machina tota stupet.
Ac ut id unco: conuillere scomma Socini
Excutras oculis Lector amabo tuis.

Scribebat Clappenii juxtâ Londinum,
CASPAR ENYEDI,
Juris utriusque Doctor.

Aggratulationis Votiva,
In eruditum opus Eruditissimi ac Cultissimi Domini
Pauli Jasz-Berenyi Socinianas Strophas
profligantis.

Regius ille animus! qui scripta superba virorum
Ad sacros potuit fontes reuocare Tonantis
Indéque pestiferos æstus, & tetra venena
Detegere; & falsos Mamorum solvere nodos.
Sic tibi Regius est Animus Dignissime Paule,

Nam sancto verbi completas flamine *Victor*
Disjicis elatum, tum dum *prosterneis* *Atlantem*,
Tuque pedo parvo miles *fundaque* minore
Robore sed firmo, *detractas* pelle *bilingues*
Non secus ac *David Goliathum* ad *Tartara* trudis
Quinimò *densas* convellis in ordine *vepres*.
Inter ut *alta* manent sic *horrida saxa* senescant.
Præbeat ergo tibi *graciles* *Hungaria* *plausus*
Sylvaque ramorum *Z-phirus* *agitata* *secundis*
Ut tua propediem surgat sub nomine *Laurus*
Plaudite iò *Populi*! quorquor tenet *inclyta* *tellus*
Namque *Dei* reperit *constantem* *causa* *Patronum*

Summi animi testandi gratiâ fundebat.

NICOLAUS J. TETSI, *Hungarus.*

Ad Clarissimum, Doctissimum ac Piiissimum Virum,
D. Paulum Jasz-Berenyi, dogma S. Sanctæ
Trinitatis, adversus Calumnias cujus-
dam Anonymi defendentem.

HEu g fuit Satharæ miles sub corde furores
Arrius indomitos, dum segregare gregem.
Aggreditur Christi præcep. animo malefano,
Dæmonis & t. trum cingere flore cyvur!
Accendêre quibus cœlesti pectora flammâ,
Uberibus lacrymis hic maduêre genæ;
Ut clarissima restant. Patrum Monumenta,
Thessalum enim Virus dogmat's evomuit.
Est ausus furibandis idem tentare *Socinus*,
Quem manet inferno pœna luenda loco:
Infandis horum crebro jactata procelli,
Sponsa tamen Christi fida sinistra manet;
Crebra Caterva Virum Doctorum dogma nefandum,
Amindavit enim semper ad antra stygis.

Strenuus en miles Domini *FASZ-BERENYI* perindo
Arma capit, Sathanæ turgida membra ferit,
Dogma Dei verum tradit, falsumque retundit
Ductum Scripturæ non rationis habens;
Nam cœcæ mentis Scriptura probè medicina
Nî verbum sanet, sananè quæso foret?
Perge piis animo cœptis insistere *PAULE*.
Qui tibi velle dedit, perficere ipse dabit!

L. M. Q. Fundebat,

STEPHANUS J. TOLNAI.

Praconium Felix

*In Opus eximium Doctissimi & Acutissimi Domini
Pauli Jasz-Berenyi Transylvano Hungari.*

TECTA velut levibus speciosa innixa saburris
Fluctibus adversis sæpè petita ruunt;
Utque suos semper *Martis* victricibus armis
Hectora magnanimos hostis inertis habet;
Non minùs imbellem blasphema propago *Cerinthi*
Hectora Jasz-Brenium sentit *Athleta* virum
Impia quæque etenim jactabat *charta Socini*,
Cumque aliis *Arvi* lingua dolosa viris,
Cœcutiens & quæ ratio sublimia fastu
Sparsit ut *invictam* contagiosa luem.
Hoc *Duce* victa jacent, medios qui cessit in hostes
Victor, ut ipse plagas vindicaret æthere cas.

Veritatis studio datum à

VALENTINO KEOPECZI,
Transylvano Londini Anglorum.

EXAMEN

DOCTRINÆ
 ARIANO-SOCINIANÆ.

DE DEO.

I. *Unus est Deus.* Marc. 2. v. 7. Luc. 5.
 v. 21. Joh. 5. v. 44. Rom. 3. v. 30.
 I Cor. 8. v. 4. Gal. 3. v. 20. Jac. 2. v. 19.

EXAMEN.

Propositurus doctrinam suam de Deo, Patre, Christo, & Spiritu Sancto Confessor Socinianus; primò omnium ponit propositionem hanc: *Unus est Deus*, sed valdè dolosè, ita ut quis possit accipere hoc sensu: *Unus est Deus*; Ergo una essentia Dei, sive unus essentia Deus; & hætenus inter nos convenit: Vel, *Unus est Deus*; Ergo una persona, sive indistinctus personis, vel hypostasibus, quam consequentiam penitus negamus. Sed ut cuique constet de

B

mente

mente Adversarij, hanc ipsius propositionem in
 forma syllogistica proponemus. Mens itaque ip-
 sius nostro iudicio hæc est: *Quod unum est, id tri-
 num esse non potest. Deus unus est: Deus igitur
 trinus esse non potest.* Ad quod respondemus;
 Quodcunq; unum est, aut secundum essentiam est,
 aut secundum rationem unum, nec ulla ratione id
 unquam fieri potest, ut res eadem una simpliciter
 secundum essentiam aut rationem ipsius, sit unum
 & multa, nisi alium modum quis respexerit. U-
 num secundum rationem Mathematicè in numeris
 observatur, & numeri in rebus numeratis. Quod
 autem secundum essentiam unum est, id aut singu-
 lare individuum est, quod subjectum vocant Logi-
 ci: aut unum commune, ut sunt totum species &
 genus: aut communissimum, ut est processio eo-
 rum quæ sunt ab uno. Hæc autem quæ in rerum
 natura sunt & dicuntur unum, sive indivisa, sive
 divisa sint, hæc alio modo dicuntur multa. Nam ex
 eo quod subjecto unum est, pro modo acciden-
 tium constituuntur multa: quod toto unum est,
 secundum partes in multa dividitur: quæ specie
 sunt unum, differunt numero: quæ unum genere,
 differunt specie: quæ unum principio vel causâ
 (ut Græci olim dixerunt) multa sunt processioni-
 bus. Unde nonne ipse videt Adversarius, ea quæ
 reipsa sunt unum, esse & dici ratione multa & mul-
 tificia? qui hoc nescit, naturam nescit. Atque
 hæc Physica sunt: quibus non secundum idem, quia
 toto genere hæc ab illis differunt, sed potius secun-
 dum analogiam respondent Metaphysica: Spiritua-
 les

les enim intelligentiæ, si ad singulas respexeris, singula unum subjecto sunt: si ad commune, suum illis totum, suæ species, sua genera, sui processus tribuuntur jure: sed omnia spirituali ac supernaturali, non materiato, corporeo, & naturali modo. Jam verò cum res divinæ non solum Physicas, verum & Metaphysicas omnibus modis superent, profectò Deitas non genere aut specie cum re creata ulla convenit (nam unum absolute est illius esse, infinitum unum; non ergo unum genere aut specie cum re creata ulla) sed esse illius est deitas, & totum infinitas simplicissima, quæ ratione solum secundum processiones, sive in ipsa, sive extra ipsam sint, unitate integra permanente, distinguitur: unitate autem prorsus indivisa est secundum essentiam & totam perfectionem ejus. Hoc igitur factò essentiâ Deus unus esse, processionis verò ratione trinus vel ternus dicitur, crediturq; in Ecclesia Dei. Quis jam non videat propositionem Adversarii partim æquivocatione vocis *Unum*, partim ignorantia Elenchi laborare? subjectum enim & prædicatum alio modo dicuntur, cum prius de essentia sit, posterius de ratione secundum processum, quæ in essentiâ distinguitur. Quod ad loca autem citata, quibus Minoris probatio niti videtur, illa ipsa unitatem essentialem (ut ita loquamur) non verò personalem nobis indignant: in illis enim locis nomen Dei *ἑστωσῶς* essentialiter accipitur, ita ut de Filio, & Spiritu Sancto æquè ac de Patre prædicetur: ut manifestè liquet vel ex duobus locis prioribus, *Marc. 2. v. 7.* & *Luc. 5. v. 21.* Ubi potestas

remittendi peccata Christo attribuitur, quæ tamen est solius Dei, fatentibus ipsis scribis, qui Christum eò quod potestatem remittendi peccata sibi usurparet, blasphemum asserebant. Eadem potestas remittendi peccata Spiritui Sancto attribuitur, *Joh. 20. v. 22, 23.* Unde consequitur, quod nomine *Unius Dei* non solus Pater, sed & Filius, & Spiritus Sanctus, intelligantur: adeoque nomen *Dei* locis allegatis non *ἰσως ἄλλως* personaliter, sed *ἰσως ἄλλως* essentialiter accipiatur: Non enim potest particula *Unus* efficere ut sit proprietas personalis, & notio incommunicabilis, nisi naturam quoque incommunicabilem dicamus, quod tamen negant Adversarij.

II. *Solus Deus Israëlis est ille unus Deus, & præter eum, aut cum eo, nullus alius.*
Deut. 4. v. 35, 39. & 32. v. 39. I Sam. 2. v. 2. 2 Sam. 22. v. 32. I Reg. 8. v. 23, 60. 2 Chron. 6. v. 14. Psal. 18. v. 32. & 86. v. 10. Iesa. 44. v. 6. & 45. v. 5, 14, 18, 21, 22. & 46. v. 9. Hose. 13. v. 4.

EXAMEN.

Locis his allegatis probatur unum esse Deum, nempe illum solum Deum Israëlis, de quo David. inquit, *Quis est Deus præter Jehovam? & quis fortis, præter Deum nostrum? 2 Sam. 22. v. 32. Psal. 18. v. 32.* Præter Jehovam. Negat igitur simpliciter ullum esse Deum præter Jehovam.

vam. Et tamen an non abundè docet David cum aliis Prophetis, & Apostolis, Filium & Spiritum Sanctum esse Jehovah? Nam populus ipse Dei ait, *Peccavimus quod locuti sumus contra Jehovah, Num. 21. v. 7.* Et Moses ait, *Provocastis ad iram Jehovah, Deut. 9. v. 7, 8.* Et in *Psal. 106. v. 14. Tentaverunt Deum in solitudine.* Atqui iste non solum fuit Pater, verum etiam Filius teste Apostolo *1 Cor. 10. v. 9.* Et Spiritus Sanctus, teste itidem Apostolo, *Heb. 3. v. 7.* nec non Esaiâ Prophetâ *Iesa, 63. v. 10.* Constat etiam unum solummodò esse Jehovah, qui hæc loquitur, *Ego sum primus, & ego sum novissimus: & præter me non est Deus, Esa. 44. v. 6.* Quis est iste Deus Jehova, primus & novissimus: præter quem non est Deus? num solus Pater? At si ita res habet, Christus foret blasphemus in Patrem, quod impiissimum est & horrendum cogitare. Ipse enim de se ait, *Ego sum primus & novissimus, Apoc. 1. v. 17.* Nomine igitur unius Jehovæ, præter quem non est Deus, non solus Pater, sed etiam Filius, adde & Spiritus Sanctus, qui Spiritus est Christi & Patris ab utroq; inseparabilis, continetur. Hæc igitur loca, qualia sunt, *Esa. 45. v. 5, 14, 18, 21, 22. Hos. 13. v. 4.* Ubi ipse Jehova per Prophetas loquens, dicit se unum esse Deum. & præter se non esse alium, & similia ab Adversario citata; totam eandem doctrinam perbellè confirmant. Aut enim ibi loquitur solus Pater; aut cum Patre loquitur etiam Filius, & Spiritus Sanctus. Si cum Patre loquitur etiam Filius & Spiritus Sanctus ut

revera loquuntur, cum etiam Filius sit Jehova, & Spiritus Sanctus Jehova, ut ostensum est antea : consequitur Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, unum tantum esse Jehovam, & præter Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum nullum esse Deum Jehovam. Nihil est clariùs, quam his locis Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum concludere se solos esse unum Deum Jehovam. Si verò contendat Adversarius solum Patrem loqui in hujusmodi locis : tum dicimus primùm, illa particula exceptiva *Præter me*. Patrem scilicet : nihil eum, qui in se est, à Deitate excipere : sed omnia, quæ sunt extra se ; hoc est omnia, quæ sunt non ex suâ essentiâ, sed ex nihilo creata, ut erant dij Gentium, & idola Israël) Ait enim præter me (scilicet totum & quicquid est in me, ad meamq; essentiâ pertinet :) Atqui Filius & Spiritus Sanctus non sunt extra Patrem, sed in Patre, & ex Patris essentiâ, alter genitus, alter procedens : atq; adeò sunt ex Patris essentiâ, ut sint cum Patre una, & eadem essentiâ : uti antea est demonstratum. A Patris igitur Deitate, & à nomine Jehovæ, minime excludendus est Filius, aut Spiritus Sanctus, cum Pater ait, *Ego sum Jehova, & præter me non est alius.*

III. *Deus Israël est unus Dominus (Jehova)**Deut. 6. v. 4. Marc. 12. v. 29.*

EXAMEN.

Dominus Israël est unus Deus est, teste Mose, populum Dei sic alloquente: *Audi Israël, Jehova Dominus noster Deus unus est, Deut. 6. v. 4.* Pater Filius, & Spiritus Sanctus, est Dominus Israël, ut patet ex his locis parallelis, in examine precedenti allatis: *Num. 14. v. 28 & 21. v. 5. 1 Cor. 10. v. 9. Deut. 9. v. 7. Esa. 63. v. 10.* in quibus populus Israël tam Filium & Spiritum quam Deum Patrem tentasse dicitur. Illud probatur ex deductione istius populi ex deserto, quæ soli Deo per Mosem his verbis attribuitur: *Jehova solus populum deduxit, & non fuit cum illo Deus alienigena, Deut. 32. v. 12.* At præter Christum Filium ejus, cum ipso similiter fuit Spiritus Sanctus; ut testatur *Esaias, cap. 63. v. 14.* ubi Jehovæ quoque spiritum Israëlitas ex captivitate deduxisse affirmat, ut hoc opere admirabili nomen suum gloriosum redderet. Nec Filius igitur, nec Spiritus Sanctus, populum Israëliticum ex Ægypto deducens, alienigena, verum uterque cum Deo Patre, ut idem cum ipso Deus, istius populi dux fuit. Loco secundo *Marc. 12. v. 29.* Christus asserit unum tantum esse Deum: citato ex *Mose* oraculo & mandato, *Deut. 6. v. 4.* Interroganti enim scribæ, quod esset primum mandatum in lege, sic

respondit: *Primum omnium mandatorum est: Audi Israel, Dominus Deus noster Dominus (Jehova) unus est. Diliges igitur Dominum Deum tuum, ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum, & secundum illi simile: Diliges proximum tuum sicut te ipsum; majus istis aliud mandatum non est. Cùm autem Filius & Spiritus Sanctus sint amandi teste Apostolo, 1 Cor. 16. v. 12. Non utique eo amore, qui præscribitur secundo præcepto: quo scilicet jubemur amare proximum, ut nos ipsos; præsertim cùm Christus non semel indicaret, se velle à nobis amari, plusquam, nostros liberos, parentes, & nos ipsos, Matt. 10. v. 37. Et jubeat nos propter se, odisse etiam Patrem, & Matrem, & animas nostras, Luc. 14. v. 26. Quare amor, quo amandus est Christus, non continetur in secundo præcepto. Amore igitur amandus est, qui præscribitur in primo præcepto, ex tota anima, &c. At hoc solus Deus ille, qui est unicus Deus Israël, amandus est. Ergo quis non videat Christum tacitè docuisse, se & Spiritum Sanctum unum esse cum Patre Jehovam illum Israël, de quo Moses, Deut. 6. v. 4. Jehova Dii nostri, Jehova unus est.*

IV. *Hic Deus & Dominus cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, verbo & jussu suo potenti creavit, Gen. 1. Psal. 8. v. 4, 7. & 33. v. 6, 9. & 89. v. 12, 13. & 148. v. 4, 6. Malach. 2. v. 10.*

E X A M E N.

Idem saxum versat Adversarius, quod paulò ante commovit; responsio ergo eadem. Dicit enim eundem Deum & Dominum cœlum & terram creasse, cujus Dei & Domini fit mentio, *Deut. 6. v. 4.* Atqui illum Deum & Dominum esse Filium & Spiritum Sanctum æquè ac Patrem, in superiori examine probatum dedimus. Ergo Deus ille & Dominus creavit cœlum & terram & omnia quæ in eis sunt; qui est Pater, Filius, & Spiritus Sanctus. Videamus tamen locum primum allatorum, quo probè intellecto, omnis à reliquis removebitur difficultas. *Moses* itaque, *Gen. 1.* ait: In principio creavit אֱלֹהִים *Elohim* cœlum & terram: ubi per vocem pluralis numeri *Elohim* colligimus cum aliis viris doctissimis plures personas in illo esse Jehova, qui legitur creasse cœlum & terram; ac proinde non à Patre solùm, sed etiam à Filio & per Filium, perque Spiritum Sanctum, omnia esse creata, vivificata, sustentata & sustentari: Nam quòd Hebræi nonnulli Deum nomine plurali *Elohim* appellatum fuisse scribunt honoris cau-

sâ,

fâ, autut multas esse illius perfectiones significaretur, frivolum est: cum nulla fulciatur vel auctoritate Scripturæ, vel ratione. Nam si honoris causâ illud fit, & quidem ex nativo quasi S. Scripturæ more, quî quæso fit, quod idem in aliis nominibus quæ æquè ac illa, Dominatum ac principatum significant, non observetur; v. g. in nomine מלך *Melech, Rex* ראש *Rosch, Caput.* שליט *Schallith, Dominium habens,* &c? Nusquam enim legitur unum aliquem Dominum & Regem inter homines vocari in plurali *Melachim, Raschim, Schallitim.*

2. Quod si etiam honoris causâ illud factum est, quî fit quod non passim illa consuetudo observetur? Nam in quamplurimis locis de illis, qui dominatum aliquem terrestrem aut œconomicum habent, sermo in singulari numero, non tantum primæ & tertiæ, sed etiam secundæ personæ sermo habetur. Cum honor Dominis debitus, quocunque nomine & passim, eis exhiberi debeat. Contra verò nos & loca Scripturæ non pauca habemus: in quibus evincitur nomine אלהים *Elohim*, cum de Deo Jehova prædicatur, plures in Deo hypostases indicari: Et rationes multæ suppetunt quibus id confirmetur. Ac primo quidem quoad loca: Sic ait Jehova inquit *Esaïas* cap. 44. v. 24. עשׂוּיִי *factores tui* & alibi בערׂיךָ *Mariti tui, factores tui, Jehova Zebaoth nomen ejus.* Et in *Psal.* 149. v. 2. Letetur Israël בְּעוֹשֵׂי *in factoribus suis.* Item quod dixit *Abrahamus*, Gen. 20. v. 13. Et fuit cum errare fecerunt me אלהים *(dii) de domo Patris mei.* De creatore autem omnium loque-

quebatur Jehova. Certè nisi quis velit esse ex professio & de industria contentiosus, & soli lucenti tenebras obducere; hæc apertè confirmant plures in Deo esse personas cuæ per *Mosen* nomine *Elohim* significatæ cœlum & terram creârunt. Et quod ad rationes, quamvis sint plurimæ, quibus eadem veritas confirmatur, nos tamen brevitatis causâ sequentes saltem adferemus. 1. Quia cum ejus singulare extet apud Hebræos, & in usu sit *אלוה* *Eloah* nulla eos cogit necessitas, ut ad ejus plurale confugiant. 2. Quia abstinendum potius erat sacris scriptoribus ab hujus vocis usu, cum non latuerit eos non posse fieri absque periculo offensionis numerum pluralis personæ de Deo usurpare. 3. Quia est inusitata istiusmodi Enallage apud Hebræos, cujusmodi nihil in omnibus apud eos Enallages regulis ostendi potest: Quæ omnia inusitatam & admirandam ejus constructionem arguunt, & eo ipso unitatem essentia & pluralitatem personarum nobis demonstrant. 4. Adjicimus & hoc: Quia non aliam utique creationis causam effectricem prædicat *Moses* quam Prophetæ & Apostoli; Atqui manifestum est Filium & Spiritum Sanctum (ut mox ostendemus) prædicari à Prophetis & Apostolis, rerum omnium, tam quæ in cælis, quàm quæ in terris continentur, conditorem. Et quidem de Filio in promptu sunt nobis innumera S. Scripturæ testimonia, in quam rem tamen pauca hîc profereamus: Quale inter alia est illud Davidis, *Psal.* 102. *Jehova audi precationem meam*, Postea. v. 26. ait, *in principio terram fundasti, & opera manu-*

um tuarum sunt caeli. Hic certè creationem rerum, non adscribit nisi Jehovah. Apostolus autem totum hoc tribuit Christo, *Heb. 1. v. 10.* Eiusdem est veritatis locus ille, qui ait apud *Esaiam* cap. 45. v. 20. *Mihi incurvabitur omne genu:* Ibidem etiam dici se fecisse terram, & hominem super eam creasse, & eorum militiæ imperare. Quo ex loco apparet eundem esse creatorem omnium qui etiam futurus est omnium Judex, & cui omnes flexuri sunt genua: Atqui Apostolus hoc tanquam de Christo dictum recitat, & interpretatur, *Rom. 14. v. 11.* *Oportet nos (inquiens) flecti ad tribunal Christi: quia scriptum est. Vivo ego, mihi flectetur omne genu.* Ad exceptionem autem Adversariorum huc adferri solitam (scil. Hoc non convenire Christo per se, sed ex accidenti, quod ei homini propter passionem & obedientiam erga Patrem datum sit per gratiam ut ei incurventur genua) respondebimus in Examine segmenti xiii. de Christo.

De Spiritu Sancto quod sit Creator cœli & terræ, æquè sunt clarissima S. Scripturæ loca; ex quorum numero unicum duntaxat lubet nobis proferre, qui est apud *Jobum* cap. 33. v. 4. *Spiritus Dei fecit me: & spiraculum omnipotentis vivificavit me.* Locus iste apertior est, quam ut ulla valeant effugia: *Spiritus ipse Dei fecit me,* inquit *Elihu:* Et de eodem spiritu dixit antea, cum dixit: *Sapientiam petendam esse à spiritu omnipotentis,* *Job 32. v. 8.* His jungemus verba *Basilii* Fol. 85. in *Psal 22. v. 6.* (ab Adversario quoque allegatum) *Ubi illi sunt,* ait, *qui Spiritum Sanctum extenuant, qui à crea-*
crea-

creatione separant ? Ubi sunt qui à Patris & Filii unitate sermovent ? audiant Psalmi hoc Verbo Domini cœli firmati sunt. Nec enim verbum communis hęc quadam est ex nominibus & verbis composita locutio : Nec Spiritus vapor est in aërem diffusus. Sed verbum quod erat in principio apud Deum, & qui propriè appellatur Spiritus. Ex his omnibus clarissimum est, Deum & Dominum illum, qui creavit cœlum & terram, & omnia quæ in eis sunt, de quo Deo & Domino loquuntur loca ab Adversario allegata, esse Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, in unâ essentiâ Deum & Dominum, creatorem cœli & terræ omnipotentem, omniaq; quæ in eis sunt sustentantem ac conservantem.

V. Deus Israelis Deus altissimus, Gen. 14. v. 18, 19, 20, 22. 2 Sam. 22. v. 14. Psal. 73. v. 11. & 77. v. 11. & 78. v. 17. Jesa. 14. v. 4. Ipse est Deus Deorum, & Dominus Dominorum : & quidem à nullo in eam dignitatem evectus. Deut. 10. v. 17. Psal. 50. v. 1. & 82. v. 1. & 136. v. 2, 3. Dan. 2. v. 47. & 11. v. 36.

EXAMEN.

Melchisedechus benedicens Abrahamo, Gen. 14. v. 18. dicit, *Benedictus Abraham Deo Altissimo* ; hoc est apud Deum Altissimum : qui scilicet. Te vocavit, inq; suam gratiam recepit : &

in

in hujusrei testimonium, istâ præsentî donavit victoriâ : quam vocum & rerum congruentiam, contextus ipse docet. Hic itaque Deus ille nuncupatur Altissimus, qui vocavit Abrahamum ; ille autem vocavit, qui fœdus cum illo iniit æternum. Auctorem autem esse fœderis non solum Patrem, sed etiam Filium, docet Apostolus ; cum ait, Fœdus seu testamentum confirmatum fuisse morte testatoris, *Heb. 9. v. 16.* Quis autem mortuus est, & sanguine suo fœdus confirmavit nisi Christus ? Deus scilicet manifestatus in carne, *1 Tim. 3. v. 16.* De quo idem Apostolus ait, Deum sanguine suo Ecclesiam redemisse, *Act. 20. v. 28.* Deinde Melchisedechus nomine *Altissimi* non solum Patrem, sed etiam Filium ejus Iesum Christum intelligebat : nunquam enim sejungendus est Filius à Patre : quia Filius semper est in Patre, ut passim sacræ literæ testantur. Unde concludimus quòd ubicunque nomen *Altissimi* in sacris literis de Deo prædicatur ; tam de Filio, quàm de Patre & Spiritu Sancto, qui ab utroque procedit, intelligatur. Dicitur autem *Deus Deorum & Dominus Dominorum*, *Deut. 10. v. 17. Psal. 50. v. 1. Dan. 2. v. 47 & locis reliquis* : non ad excludendum à Deitate Filium, & Spiritum Sanctum ; quibus nomen *Dei per se & propriè* competit, sed ad excludendos Deos sive *abusive & merè putative* ; sive *nuncupative & participative* sic dictos. Propterea etiam hoc suum nomen quibusdam proprietatibus circumscribit quæ sibi conveniunt ; ut se distinguat *propriè* ab iis quibus id nomen competit *appellative*

tivè; quod ratum firmumq; est, sive *essentia* &
 essentialiter dicatur, (ut his in locis) sive *personali*
 & personaliter; qualis de Patre est locus, Job. 17.
 v. 3. *Hac est vita aeterna ut cognoscant te esse illum*
solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum:
 & de Filio, Rom. 9. v. 5. *Est supra omnes Deus*
benedictus in secula. Quod autem addit Adversā-
 rius: & quidem à nullo in eam dignitatem erectus:
 hoc ipsum est glossema Socinianum; quasi duos
 Sacrae literæ doceant numero Deos: alium naturā,
 alium gratiā: alium summum, alium subordinatum,
 &c. quæ quomodo possint consistere cum naturā
 Dei, Christianus lector ipse viderit.

VI. *Deus Israël, præter quem nullius alius*
ille unus Deus vel Deus Israël est, habet
Filium: 2 Sam. 7. v. 12 -- 14. 22 -- 27.
 1 Chron. 17. v. 2 -- 13, 20 -- 24. Act. 2.
 v. 30. Joh. 8. v. 54. *Et quidem unigeni-*
tum ac proprium, Joh. 3. v. 16. Rom. 8.
 v. 32. *quem à Spiritu Sancto & Virtute*
suâ in Maria Virgine genuit, Mat. 1.
 v. 20. Luc. 1. v. 31 -- 35. *quem sanctifi-*
cavit & misit in mundum, Joh. 10.
 v. 34 -- 36. *quem ex mortuis excitavit &*
glorificavit, Act. 3. v. 13 -- 15. & 13.
 v. 30 -- 33. Rom. 1. v. 3, 4.

E X A M E N.

Deus Israël, præter quem nullus alius ille
 dicitur Deus vel Deus Israël est; De hoc
 actum supra: habet Filium; de eo nulla conten-
 tio, ideóque facillè prætermittimus, & quidem uni-
 genitum ac proprium, Joh. v. 16. Rom. 8. v. 32.
 his verbis coessentialitas & consubstantialitas Filii
 cum Patre firmè adstruitur: dicitur enim unigenitus
 & proprius Dei Filius: Ergo à Patre suum esse ha-
 bet; quemadmodum ipsemet de se testatur apud
 Johan. cap. 7. v. 26. quia inquit *ab ipso sum*. Jam
 verò quia Pater hic æternus est, necessariò Filium
 æternum habeat oportet, æqualem sibi per omnia,
 coæternum & consubstantialem: nam nisi ab aeterno
 proprium & unigenitum suum Filium genuisset,
 æternus esse Pater desineret, quod vel cogitare impi-
 um est; sicut jam olim hoc argumento Arianes
 veteres impugnavit *Augustinus*; ut videre est *con-*
tra Felicianum. Vide etiam *Damas*: lib. 1. c. 8.
de Orthod. fide. Et *Ambros*. lib. 1. ad *Gratianum*,
 c. 5. simili argumento convincentes *Adversarios*. Cæ-
 terum rejectis aliis cavillis, quibus Filij Dei æ-
 ternam generationem eludi posse somniant, pro-
 fugiunt ad 22 cap. *Gen.* v. 2. item 11 ad *Heb.* v. 17.
 Et Christum eo modo cupiunt appellare unigeni-
 tum, quo Isaac dictus est. In textu quidem He-
 bræo v. 2. *Unicum* legimus: ejecto nempe altero
Ismaële: *Capesilium tuum* אֶת־יִצְחָק *unicum il-*
lum tuum, quem diligis Isaac: Lxx. verò Interpr.
 appel-

appellant ἀγαπῆτον (*dilectum*.) Sed etiam si red-
damus *unigenitum*, quemadmodum Epistola ad
Hebr. μονογενῆ (*unigenitum*) vocat: constat ta-
men Dei oraculo, jam abdicatum fuisse Ismaëlem ex
familia Abrahamæ, & in domo ejus, unde pulsus erat,
instar mortui habitum fuisse: quia in Isaac verò hæ-
rede promissionum vocari debebat ipsi semini. Chri-
stus autem unigenitus est Patris, non quia nos er-
ratus filij iræ, & rejecti a Deo: Sed quia ex sub-
stantia Patris genitus est ab æterno, quod ex
omnibus scripturæ locis fideli animo confirmari
potest: ubi omnino propriè, μονογενῆς voca-
tur. Si autem propriè, igitur genitus est è
substantiâ Dei Patris, siquidem gignere pro-
priè significat alquem è nostra substantia nobis
ὁμοέσιον procreare. Etsi verò id audacter negant.
Adversarii Ariani, & suos illos, quos confinxerunt
ac perperam accomodavêre, modos iterum urgent:
certi tamen sumus, quòd Christus sit unigenitus à
Patre, plenus gratiâ ac veritate, non tam ob huma-
nam, quàm æternam potius nativitatem. Ac respi-
ciamus sanè ad eos textus, quos ipsi convellunt, &
à sensu verò nefariè abducunt. *Luc* I. v. 31--35.
Angelus dicit, *Et ecce concipies in utero, &c. Spi-
ritus Sanctus superveniet in te, & virtus altissimi
inumbrahit te: propterea etiam quod nascetur ex te
sanctum, vocabitur Filius Dei: δὴ ὁ καὶ* particula καὶ
innuit satis, Christum non tunc demum ubi conce-
ptus & natus esset, dictum Filium Dei, sed ante
conceptionem jam fuisse illius naturæ respectu, quâ
non est à Spiritu Sancto conceptus, sed ab æterno à
Patre

Patre genitus: Jam verò aliam quoque accedere
 causam, ob quam futurus sit Dei potius, quam ho-
 minis Filius; quia non ex viri semine, sed ex Spiritu
 Sancti virtute concipiendus erat. Quod obser-
 vasse etiam Epiphanium contra Hære. 30. Ebionæos
 videlicet, legimus. Atque ita fallacia non causæ ut
 cau'æ committitur ab Adversario; non enim quia
 Angelus unam expressit causam, cur Christus à vir-
 gine homo nasciturus Dei Filius futurus sit: ideo
 excluditur alia causa, ob quam verè, & naturâ filius
 Dei ab æterno fuerit. Breviter: illud *Sid*, *propte-*
rea denotat causam cognoscendi, non essendi: cau-
 sam consequentiæ, non consequentis: quia is qui
 concipiendus erat ex Spiritu Sancto, non poterat
 alius esse quàm Filius Dei. *Joh. 10. v. 36.* expressè
 dicit se esse Filium Dei: *me* (inquit) *quem Pater*
sanctificavit & misit in mundum, vos dicitis blasphemare,
quia dixi Filius Dei sum. Probat enim se
 non esse blasphemum. 1. Quia sanctificatus, id
 est, sanctus genitus, & delectus à Patre ac conse-
 cratus, ut esset Mediator & Servator mundi.
 2. Sanctificatus quoque secundum assumptam car-
 nem: in qua missus ad sanctificandum nimirum
 & servandum homines; quod, nisi verus &
 ἁγὸς αὐτῷ Patri Deus & ipse sanctitas esset, fieri ab
 ipso haud unquam potuisset. Quod & altiùs assur-
 gens, seque non nudum duntaxat hominem esse
 testatus subjicit: *Si non facio opera Patris mei,*
 nolite credere: si non ego in Patre & Pater in me, at-
 que adeo unum sumus (proinde naturalis et pro-
 prius ego Dei Filius) nolite credere: ut sequenti
 textu

textu luculenter docetur. *Act. 13. v. 33.* hæc leguntur verba ; *Eam promissionem, quæ apud Patres facta est, Deus adimplevit filiis illorum nobis, suscitato Jesu, ut etiam in Psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Inde inferre volunt, id quod a nobis ad æternam Christi generationem refertur, ab Apostolo accommodari ad resurrectionem Christi : Non equidem negamus, sed inde nondum firma consecutionis necessitas, quod hic locus non possit & debeat explicari de Filii ex Patre ante omnia secula nativitate. Apostolus ad resurrectionem propterea accommodavit, ut testatum faceret ; quod Christus reipsa declaravit, resurgendo ex mortuis, se verum esse & naturalem Dei Filium, ante incarnationem quidem genitum, at tunc per miraculum gloriosæ resurrectionis verè patefactum. Alibi in Epist. ad *Heb. 1. cap. v. 5.* Non ad resurrectionem, sed ad divinam ejus majestatem hoc Psalmi dictum refert : probans inde hunc esse Dei Filium, quem ut primogenitum & unigenitum, constituerit Pater, heredem universorum, per quem & secula fecerit, qui sit splendor gloriæ & character hypostaseos illius, omnia sustinens verbo suo. *Rom. 1. v. 3, 4.* apertè negatur Christus purus esse homo, & asseritur divina quoque ejus natura. Cum enim dixisset, *Christus est ex semine David secundum carnem:* mox subdit : *qui declaratus est Filius Dei secundum spiritum sanctificationis:* Ubi nomine Spiritus, divina natura intelligi debet : ut ex antithesi clarum, qua carni spiritus opponitur, *i Pet. 3. v. 18.* secundum

illam homo : juxta hunc Deus est : confirmante id *Tertulliano* contra *Prax.* Pag. 427. *Qui factus est, inquit, ex semine David secundum carnem, hic erit homo, & filius hominis : qui declaratus est Filius Dei secundum spiritum sanctificationis, hic erit Deus & sermo, Dei Filius. Vide Ambros. quoque in 1. cap. ad Rom.*

- (I.) *Pater Domini nostri Jesu Christi est ille unus Deus, Joh. 17. v. 3. Rom. 16. v. 27. 1 Cor. 8. v. 6. Eph. 4. v. 6. 2 Tim. 1. v. 5.*

EXAMEN.

Quòd de Deo Patre hætenus Confessor Socinianus egerit tacitè & implicitè, jam vero aperte & expressè, non temerè id, sed artificiosè & certo consilio factum. Sic enim se putavit faciliùs assequuturum quod tentat : nimirum ut persuadeat non esse Christum (quod ex Scripturis docemus) coæternum & verum cum Patre Deum ; sed factum esse ab illo Deum, id est, non naturâ, sed voluntate, non essentialiter, sed effectivè, non per se, sed per communicationem à Patre, non propriè, sed figuratè Deum appellari. Horret animus cogitantis & reputantis istam audaciam, quâ & Dei gloria traditur alteri quàm vero & essentiali Deo, contra quam apud Prophetas centies juravit Deus ; & tota Scriptura de Christo Filio Dei æterno obscuratur,

ratur, corrumpitur, atque pervertitur, & Christus Dei Filius extirpatur funditus, & secundus Deus extra essentiam Dei introducitur ad abolendum illum solum verum Deum essentiâ unicum, personis trinum, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum; & fides nostrâ ac communis salus, quæ finis est fidei nostræ, labefactatur quàm indignissimè. Sed ad rem. *Pater Domini nostri Jesu Christi* (inquit) *est ille unus Deus*. Unde talis conclusio sequitur ex mente Adversarii: *Ergo Filius & Spiritus Sanctus, non sunt ille unus Deus*; quàm Adversarii argumentationem vel ipsi in Logica Tyrunculi rident. Quid enim? an ignorat Confessor Socinianus voces communes, ac non singulares & individuales, in re Logica spectari oportere? Singulare est *Petrus, Johannes, &c.* commune homo. De *Petro, de Johanne* quum agit Logicus, secundum rationem communis agit, puta hominis, animalis, &c. Quemadmodum autem *Petrus* è ratione hominis non excludit *Johannem*, sic etiam persona è ratione deitatis sive essentiæ divinæ non excludit personam. Et enim quis argumentantem in hunc modum audiat? *Johannes est homo: non igitur Petrus homo est. Homo est animal; leo igitur non est animal.* Multò minus audiendus à nobis fuerit qui dicet, *Pater Domini nostri Jesu Christi est ille unus Deus. Ergo Filius & Spiritus Sanctus non sunt ille unus Deus.* Ad loca verò in quibus tacitè urget (Confessor Socinianus) particulam *solum* ad impugnandam Christi & Spiritus Sancti æternam Deitatem, responsio plana est. In loco enim, *Joh. 17. v. 3.*

Exclusiva *solum* non ad subiectum *te*, sed verius ad
 prædicatum, nempe *verum Deum* pertinet: ut con-
 stet hunc esse *verum Deum* solum, quem prædicant
 scripturæ; Patrem nempe mittentem, Filiumque
 missum & utriusque Spiritum. Nam de Filio simi-
 liter legimus quod sit *Deus verus & vita eterna*,
 1 Joh. 5. v. 20. cui expositioni adstipulari videmus
Augustin. in Johan. Tractat. 105. Hoc itaque
 Christi dictum non ad sui dejectionem dicitur, sed
 adversus falsos gentilium Deos; respondentibus
 omnibus ferè Patribus ut *Gregor. Nazianzeno Orat.*
4. de Theol. Athanas. Serm. 4. cont. Arian. Basilio,
lib. 4. cont. Eunom. in fine, & Chrysoft. Homil. 22.
in Matt. Nam si Filius non esset natura verèque
 Deus ut Pater, quomodo se vero Deo conjunxisset
 dicens: *Et quem misisti Jesum Christum?* Non
 enim potest simul cum naturâ creatâ res increata
 cognosci, nec unquam cum creaturis connumerabi-
 tur. Ordo igitur verborum est: *Ut te & quem mi-*
sisisti Jesum Christum cognoscant solum verum Deum:
 consequenter enim & Spiritus Sanctus intelligitur:
 quia Spiritus est Patris & Filii tanquam charitas
 substantialis & consubstantialis amborum. Non
 rectè ergo resolvitur in hanc: *Solus Pater est verus*
Deus, sed in istam, *Pater est solus verus Deus:*
 quam resolutionem ostendit Syntaxis Græca. Non e-
 nim legitur *ἵνα γινώσκωσθε σε μόνον τὸν ἀληθινὸν Θεὸν*
Sed ἵνα γινώσκωσθε σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν Ubi
 quilibet videt articulum *τὸν* ostendere, particulam
 exclusivam *μόνον*, non ad pronomem *σε* sed ad
ἀληθινὸν Θεὸν pertinere. Et ut particula à prædica-
 to

to fit removenda, nondum tamen excluditur Filius : Pater enim dicitur verus Deus solus, oppositè non ad Filium, sed ad idola, ut modò dictum : Ut commodè loquitur *Cyrellus*, lib. II. cap. 16. in *Johan.* *Cùm solum verum Deum Patrem appellat, ab hac gloria seipsum non separavit : in Patre enim est & ex Patre ; quare unus & secundùm naturam Deus & solus in solo est. Vide etiam Theophil. & Chrysost. Hom. 29. in Johan. hac de re commodè loquentes.* Integer textus *Pauli*, 1 *Cor.* 8. monstrat multis *Diis & multis dominis* opponi unum *Deum & Dominum* : eumque vocare *Patrem & Christum* : *Nam etsi (inquit) sunt qui dicantur Dii, sive in cælo sive in terra, siquidem sunt Dii multi, & Domini multi : nobis tamen unus Deus est, Pater ex quo omnia, & nos in illo : & unus Deus Jesus Christus, per quem omnia.* Ecce *Christum* quoque *Dominum & idcirco Deum* : cui omnium rerum creatio et gubernatio hoc loco tribuitur ; nisi quòd particulis *ex quo & per quem*, Pater tanquam fons Deitatis, à Filio qui genitus est, discernitur. Quod si ut *Oecumenius* congruè annotat, unus Deus tantum de Patre, etiam unus Dominus tantum de Christo affirmabitur ; & proinde falsum erit Deum esse Dominum quod testatur, *Psal.* 95 v. 6. *Psal.* 68. v. 4. *Ferem.* 33. v. 2. Ita particule *Unus & solus* exclusive usurpantur respectu idolorum, quæ non sunt Deus : aliquando tamen inclusive etiam, ut *Christus solus est Servator*, *Esa.* 42. v. 11. *Ego sum, ego sum Jehova, & non absque me Servator* : includi simul reliquas personas necesse est. Itaque rectè

Ambrosius: Sicut dicendo Jesum unum Dominum, non negavit Patrem esse Dominum, sic dicendo Patrem unum Deum, non negavit Filium esse Deum. In dicto ad Eph. 4. v. 6. Unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus & Pater omnium, qui est super omnia & per omnia, & in omnibus vobis: minime sic distinguitur Christus à Patre; ut hic Deus, ille Dominus saltem sit: sed Apostolus ad veram unitatem adhortatus Ephesios, ostendit quomodo unum tantummodo Deum & Dominum colamus, atque ad unam fidem in S. baptismo atringamur: hoc argumento exstimulans & movens ipsos vehementer: Hunc autem Deum & Dominum vocat Patrem omnium, totam divinitatis *ἑσθῆς* (essentialiam) Patris nomine *κατ' ἐξοχὴν* (per excellentiam) iterum complexus: quemadmodum Cyrillus in Johanne multoties observavit Patris vocabulum *ἑσθῆς* (essentialiter) non *ὑποστατικῶς* (personaliter) haud infrequenter usurpari. Sed quomodo isti impiam suam doctrinam texunt? cum ipsimet adversus Franciscum Davidis doctorem Claudopolitanum, qui solum Patrem invocandum esse, non unam etiam Christum, ad ravim usque clamat ex locis, Deut. 6. v. 12. & Matt. 4. v. 10. Dominum Deum tuum adorabis & ei soli servies, ita respondent. Faustus Socinus in Epistola de Invocat. Christi in Miscellan. p. 273. Nomen SOLUS, & particula idem significantes, cum de Deo dicuntur, nunquam eos excludunt, qui illi sunt subordinati. Et Smalcius contra nova monstra Arianism. Martini Smigleçii, cap. 2. Non excludit seipsum Christus, cum

cum hac verba ex lege, Matt 4. v. 10 citaret. Quibus ad stipulatur etiam Gratianus Prosper in ref. oratione sua Elench. Sophist. cap. xi. *Est fallacia inquit ignorationis Elenchi. Particula enim Soli, non excludit Christum, quem postea Deus nobis audiendum, honorandum & adorandum presecit: Sed opponitur idolis & alienis diis, quos Judæi sæpè lapsi, præter verum Deum colebant.* Inde colligimus: quòd particulam SOLUM nobis non rectè opponant Photiniani ex his locis, & imprimis ex Job. 17. v. 3. *Hæc est vita æterna ut cognoscant te solum verum Deum:* nobis inquam, Deitatem Christi asserentibus. Aut superius data eorundem responsio vacillabit. Ut enim testibus Photinianis non sequitur: *Dominum Deum tuum adorabis & ei soli servies.* Ergo Christus hinc excluditur. Ita rursus non sequitur: *Pater est solus verus Deus.* Ergo Christus non est verus Deus. Utrobique eadem ratio pugnat. Cum igitur, sicut Pater verus Deus est, ita & Filius 1 Joh. 5. v. 20. & Spiritus Sanctus, Act. 5. v. 4. 1 Cor. 14. secundumque Philosophum Solus idem sit quòd non cum alio, & ideo tantummodo excludat illud quod alietatem dicit; Filius autem non sit alius à Patre in essentia, sed tantum in personâ; concludimus, has particulas *Unus & Solus* cum Deo tribuuntur, non excludere incomprehensibilem illam Patris, Filii & Spiritus Sancti conjunctionem, sed falsorum saltem Deorum pluralitatem. Vide Lombard. lib. 1. distinct. 23. Citantem in hanc rem August. Tom. 4. quæst. 122. & Ambros. lib. 3. c. 5. et c. 2. l. 2.

(II. *Pater Domini nostri Jesu Christi, seminis vel Filii Davidis, & prater eum, aut cum eo, nullus alius est Deus Israelis, 2 Sam. 7. v. 14, 22 --- 28. 1 Chron. 17. v. 13, 20 --- 26. Joh. 8. v. 54. Act. 3. v. 13 -- 15. & 5. v. 30.*

EXAMEN.

Propositionem hanc Adversarii daremus, si in locis citatis Patris nomine unica Dei essentia, quæ tribus hypostasibus communis est, intelligeretur, ut *Matt. 23. v. 9.* item *2 Cor. 1. v. 3.* Verum cum pro sola Patris hypostasi sumatur, non est vera. Sicut enim Pater Deus est, ita & Filius *1 Joh. 5. v. 20.* teste *Cyrillo lib. 12. Thesau. cap. 13. Basilio in c. 65. Esa. Nazianzeno August. lib. 1. Trin. c. 6. Hilario lib. 6. de Trinit. & Spiritus Sanctus. Act. 5. v. 4.* ut examine superiori demonstratum. Duo autem tantum loca hic nobis expendenda, cum de locis his similibus supra in *Examine Segmenti 2. de Deo* ex professo dixerimus. In priori itaque loco *Joh. 8. v. 54.* Nihil aliud affirmat Christus, quam *Patrem suum esse Deum Judæorum*: hinc tamen minimè sequitur, verum Deum non esse Patrem, Filium & Spiritum Sanctum: aut Filium, item Spiritum Sanctum non esse Deum Judæorum. Nam iniqua est argumentandi ratio à dicto secundum

dum quid (ut loquuntur) ad dictum simpliciter, ab eo quod secundum relationem dicitur, ad dictum absolute, cum relatio sit personarum, enunciata vero de essentia absoluta sint: aut etiam (si mavis) ab affirmatione particularis ad negationem communis, seu cum commune uni individuo tribuitur, & aliis individuis, quorum amen non minus commune est, detrahitur: ut Pater est Deus Judæorum, Ergo nec Filius, nec Spiritus Sanctus est Deus Judæorum. Quod perinde est, ac si quis ita argumentaretur; *Abrahamus est homo, Ergo Isacus, Iacobus, Moses, non est homo.* Vocat ergo Christus Patrem *Deum suum*, (respondente Nazianzeno Orat. 4. de Theol.) secundum assumptam humanitatem, secundum quam quidem non est Deus, sed habet Deum, utpote qui secundum humanitatem est creatura. Cum autem ex aliis plurimis Scripturæ locis evidenter constet, hunc eundem hominem Christum esse quoque secundum personam atque hypostasin suam Deum, minimè illo modo dicendi *Deum meum & Deum vestrum* indicatur differre illum etiam hypostasi & persona à Deo, sed suam humanam naturam, sicut & nos quoque differimus. Unde etiam tribus modis dicitur esse Christus Dei Patris. 1. Secundum suppositum, ut est *θευθεω* & Mediator Dei & hominum, voluntariè nos adjungens sibi ad consummationem salutis nostræ. 2. Secundum naturam assumptam, prout conditio naturæ humanæ est Deo subjecta. 3. Secundum corpus Ecclesiæ, quod sibi tanquam capiti adunavit suo sanguine comparatum. In posteriore loco *Act. 13. v. 13.*

Deus ille Abrahami, Isaaci & Iacobi, Deus inquam Patrum nostrorum, qui filium suum glorificavit, dicitur verus naturâ Deus. At is non tantum Pater est; sed & Filius Dei Christus, est Deus ille Abrahami, Isaaci & Iacobi, locutus olim Patribus & Prophetis in veteri Test. ut qui fuerit, antequam Abrahamus esset, Ioh. 8. v. 58. Propterea Orthodoxi Christiani in primitiva Ecclesia longè ante Concilium Nicenum primum crediderunt & confessi sunt, Filium Dei Christum esse Angelum illum qui Patriarchis, Mosi, & aliis Prophetis apparuit, & ad illos locutus est, & de se dixit: Ego sum Deus Abrahami, Isaaci & Iacobi: Id docent ipsorum scripta. Iustin. Martyr in Apolog. secunda pro Christianis ad M. Anton. super. pag. 75. Idem in Dialog. cum Tryphone Iud pag 219. & 230. Iræneus Martyr adversus hæres. lib. 4. cap. 11. Cyprianus lib. 2. test. advers. Iud. cap. 19. Idem de Spiritu Sancto affirmamus. Nam qui Esaiam ad prophetandum misit, non fuit profecto alius quam Deus Abrahami, Isaaci & Iacobi: Atqui Spiritus Sanctus is est qui Esaiam ad prophetandum misit, ut docet Paulus Apostolus, Act. 28. v. 25, 26, 27. Ergo non tantum Pater, sed & Filius & Spiritus Sanctus, est Deus Abrahami, Isaaci & Iacobi.

(III.) *Pater Domini nostri Jesu Christi est unus Dominus (Jehova)*

EXAMEN.

Pater Domini nostri Jesu Christi est unus Dominus, (Jehova) sed non tantum, verum & Filius, & Spiritus Sanctus. Sciendum enim est nomen Jehovæ interdum essentialiter, atque absolute, Deo absque certæ personæ divinæ determinatione; interdum relatè cum aliqua aut primæ aut secundæ, aut tertiæ personæ designatione, in sacris Bibliis attribui, ex aliquot sacra Scripturæ dictis probabimus. Nomen *Jehova* Deo absolute & indistinctè apud *Esaiam* his elogiis attribuitur; *Sanctus, sanctus, sanctus est Jehova exercituum: implet totam hanc terram gloria ejus*, Esa. 6. v. 3. *Ego Jehova primus, est cum novissimis idem ego*, Esa. 41. v. 4. & 44. v. 6. & 45. v. 12. *Ego sum Jehova, illud est nomen meum*, Esa. 42. v. 8. Hæc elogia soli vero ac summo Deo attributa Jesu Christo & Spiritui Sancto cum Deo Patre communia esse, ex duplici eorum ad personas divinas accomodatione ostendi potest, quarum priora ista elogia simul ad tres personas divinas, posteriora ad Deum Patrem ac Filium ejus unigenitum distinctè referuntur. De elogiorum istorum ad Deum Patrem applicatione, inter nos & Socinianos minimè disputatur, ideoque illa nequam probatione nostra indiget. Prius elogium *Esa. 6. v. 3.* conscriptum ad Christum distinctè à *Johanne* Evangelista refertur constat ex Evargelii ipsius cap. 12. v. 4^r. Ubi *Esaias* encomium illud de Jehova ter Sancto proferens, gloriam Jesu Christi vidisse

vidisse dicitur. Illudque *Act.* 28. v. 25, 26 ad Spiritum Sanctum applicari, manifestum est, ubi *Apostolus Paulus* ipsamet verba *Jehovæ* repetit, quibus *Esaiæ* præcipit, ut ad populum durum corde atque auribus proficiscatur. Secundum elogium, quo *Deus* per *Esaiam* se *Jehovam primum & ultimum* esse affirmat, *Johannes* *Apostolus* genuina explicatione cap. 1. suæ *Apocalypsis* tam ad *Christum* quam ad *Deum Patrem* ipsius adaptat, cum utrumque hac periphraistica descriptione celebrat: *Qui est, qui erat, & qui venturus est* *Apoc.* 1. v. 4, 8. Tertio *Jehovæ* titulo, *Ego sum primus & ultimus*, idem *Apostolus* *Christum* singulariter exornat; *Apoc.* 1. v. 8, 17. item cap. 22. v. 13. Sunt & alia quam plurima loca in quibus nomen *Jehova* *Christo* applicatur, ut *Psal.* 45. v. 12. & 47. v. 3, 6. *Esa.* 25. v. 1. & 33. v. 22 & 54. v. 5. Nec non *Jerem.* 23. v. 6. *O Jehova* *justitia nostra*: quæ verba *Franciscus Davidis* quoque (eorum quondam in *Transylvania* primipilus) de *Christo* exponit, ut est *Actione die.* 3. Notandum verò est secundum quosdam, nomina hæc *Jehova* & *Jesus* nihil vel parum differre, imò & significatione & literis inter se convenire, nisi quòd in nomine *Jesus* (He) litera in media & ultima syllaba detrahitur, ac pro ea, litera *W* (Sin) ex *Jehosua* substituitur. Atque hoc modo sanctissimum *Dei* nomen *Jehova* quod *Hebræi* ineffabile dicunt, mutatione unius literæ sit effabile, quemadmodum absconditus, incomprehensibilis & ineffabilis *Deus*, assumpto homine cepit nobis esse cognoscibilis, vocatus *Jesus* vel *Jehosua* pro *Jehova*.

(IV.) *Pater Domini nostri Iesu Christi est ille Deus, qui fecit cælum, & terram, & mare, & omnia qua in eis sunt, Act. 4. v. 24, 30, & 14. v. 15 -- 17. & 17. v. 24 - 31. v. 24 - 31. Rom. 1. Apoc. 4. v. 11. Confer cap. 5. v. 6, 7. ubi ille, qui sedebat in throno, & omnia creavit, & propter cuius voluntatem sunt, & creata sunt, nempe Deus (veluti ex cap. 19. v. 4. liquet) ab Agno illo mactato Iesu Christo expressè discernitur.*

EXAMEN.

HÆc propositio quoque Adversarii rectè intellecta potest admitti; ut scil. Pater dicatur condidisse & conservare omnia Verbo & Spiritu: non ut mediis ac instrumentis, sed co-operatoribus, ita ut Patris nomine unica Dei essentia intelligatur. Ut enim Pater condidit & conservat omnia, ita & Filius, & Spiritus Sanctus. De Patre nemo inficiatur: de Filio liquet cum alibi, tum imprimis ex loco *Iohannis* Evangelistæ & *Pauli* testimonio, ex *Iob. 1. Col. 1. Heb. 2.* producto, ideoque lectorem Orthodoxæ doctrinæ studiosum ad sequentes nostras responsiones, ubi suo loco de his locis agetur, remittimus; ut ex iis perversitatem interpretationis Socinianorum cognoscat, quæ, Apostolos illos, in
 locis

locis quæ citavimus, non de mundo rerum omnium ex nihilo creato, sed de mundo fidelium, in Christo credentium, per Dei gratiam ac Christi Evangelium instaurato, loqui, nimium credulis atque incautis Christianis persuadere satagunt. Ut alia omittamus testimonia in præsentia. De Spiritu Sancto sicut etiam de Filio liquidò apparet: Quia si Spiritus Sanctus non creavit cælum & terram, non est Deus in terra ferendus: sic enim ait Jehova per Jeremiam cap. 10. v. 11. *Dii qui non fecerunt cælum & terram, perdantur è terra.* Atque Spiritus Sanctus Deus vocatur in scripturis ut jam ostendimus, & in sequentibus clariùs demonstraruri sumus: neque tamen talis Deus est qui è terra peidendus sit. Quod attinet autem ad loca allegata, quibus conatur Adversarius creationem cœli & terræ soli Patri attribuere, excluso Filio & Spiritu Sancto: Respondemus Deum Patrem multis in locis dici *essentialiter* in respectu creaturarum, non autem *personaliter* respectu Filii quem genuit ab æterno Pater: atque hic ille est Elohim qui creavit cælum & terram, Pater, Filius & Spiritus Sanctus. Deinde si etiam dicitur hoc de persona Patris distinctè, fit vario respectu, adèò ut nulla his verbis insit contradictio: nam Deus essentialiter Pater & Creator dicitur, quia communis est trium personarum in creandis rebus operatio: at Deus Pater personaliter Creator dicitur, respectu singularis termini à quo est principium creationis rerumque omnium. Nam communitas operationis non tollit singularem dispositionem personarum inter se, ad singularem dispositionis illius terminum

términum in unaquaque, licet communi operatione. Hæc igitur loca omnia iusto sensu accepta probamus, malè objecta verò religiosè distinguimus.

(V.) *Pater Domini nostri Jesu Christi est Deus Altissimus*, Luc. I. v. 31, 35. & 8. v. 28. Marc. 5. v. 7. adèò *Altus*, ut etiam *Filii sui Deus sit*; *Filii sui inquam, non saltem humanitatis Filii sui, quæ à nonnullis, præter & contra Scripturas sacras, & contra omnem rationem, propriâ subsistentiâ destitui dicitur.* Psal. 40. v. 9. (confer Heb. 10. v. 5 -- 10) Psal. 45. v. 8. (confer Heb. I. v. 8, 9.) Mich. 5. v. 3. Matt. 4. v. 7, 10. & 26. v. 46. Joh. 20. v. 17. Rom. 15. v. 6. 2 Cor. I. v. 3. & II. v. 31. Eph. I. v. 3, 17. Coloss. I. v. 3. I Pet. I. v. 3. Apoc. 3. v. 12. *Ipse est major Filio suo.* Joh. 14. v. 28. *Ipse est Caput Christi Filii sui,* I Cor. II. v. 3. *Ipse Filium suum, Jesum crucifixum, Dominum ac Christum fecit:* Act. 2. v. 36. *hunc dexterâ suâ exaltavit Principem & Salvatorem,* Act. 5. v. 30, 31. *unxit eum oleo lætitiæ, ultra consortes ejus;* Psal. 45. v. 8. Heb. I. v. 8, 9. *Spiritu Sancto & Virtute,* Act. 10. v. 38. *Omnia subjecit subpedes Filii sui, excepto se ipso. Cum*

autem subjecta fuerint illi omnia, tunc & ipse Filius subjicietur illi, qui subjecit ei omnia, ut sit Deus omnia in omnibus, I Cor. 15. v. 27, 28.

EXAMEN.

IN hoc suo segmento Adversarius sic primò videtur argumentari ex loco, Luc. I. v. 32, 39. *Verus Deus est altissimus ille, extra quem nullus est Deus; At Christus non est altissimus ille: quia est Filius ejus; Christus igitur non est verus Deus.* Respondemus; Si nomen Altissimi in assumptione intelligatur eodem modo, quo intelligitur in propositione, videlicet ad significandum Jehovam, tum assumptio est falsa: nec probatur ex eò quòd Christus dicitur esse Filius Altissimi: tum nomen Altissimi per Synechdochen generis intelligitur de solo Patre. At nihilominus Christus unâ cum Patre est Altissimus ille, id est Jehova. Si verò nomen Altissimi in assumptione intelligatur de Patre: tum quatuor existunt termini, nempe ex homonymia vocabuli Altissimi: quippe quod in propositione accipitur propriè seu simpliciter, & significat ipsum Jehovam: in assumptione verò accipitur Synechdochicè, & significat Deum Patrem. Ad hæc nonne summe est impudentiæ, Christum propterea negare Altissimum, quia sit Altissimi Filius, nempe Dei Patris, non autem essentiæ divinæ, sive Dei absolutè considerati? Imò quia Altissimi Patris Filius, ideo & ipse

ipse Altissimus est : Id quod vates *Zacharias* ode sua profitetur , v. 76. *Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis* : oportet namque Filium ejusdem cum genitore suo naturæ esse , quemadmodum *Consulis* Filius & ipse homo est , & *Adæ* Filius homo est , nec in essentia est diversitas. Est igitur *Deus* etiam sive *Altissimus Filius*. 1. Quia *Deus* & ejusdem cum *Patre* essentia. Deinde est inter omnes creaturas quatenus homo , ob unionem hypostaticam *Altissimus*. 3. Ob exaltationem quoque ad dextram *Patris* , quomodo excelsior cælis factus , & accepisse nomen supra omne nomen legitur , *Phil. 2. v. 10. Heb. 7. v. 27. Quæ* ejus sublimitas & gloria nullo *Diaboli* furentis impetu convelli & comminui unquam potest. Ad loca *Psal. 40. v. 9. Joh. 20. v. 17. Psal. 45. v. 8, &c.* quòd *Christus* suum *Patrem* , suum vocet *Deum* : hoc non intelligitur simpliciter & absolutè , ut supra quoque monuimus , quicquid obstrepat *Confessor Socinianus*. Respectu enim divinæ in *Christo* naturæ , *Pater* ejus , non dicitur *ipsum* *Deus* : quia eo respectu *Apostolus* vocat *Christum Deum super omnia benedictum* , *Rom. 9. v. 5. Magnum Deum* , *Tit. 2. v. 13. Deum manifestatum in carne* , *1 Tim. 3. v. 16. Et Dominum gloriae* , *1 Cor. 2. v. 8.* Sed humanæ naturæ respectu , & ratione etiam officii *Mediatoris* : Et quidem respectu duplici ; *Creationis* scilicet & *Confederationis* ; neque eâ tantum ratione , quâ dicitur *Deus* quoque *noster* , verùm præstantiori longè. Et quoad *Creationem* : nam primum nos creavit sine opera nostra ; deinde ordine naturali , ex semine

Parentum. At humanam Christi naturam ita ipse Pater creavit, ut per Filium ipsum creârit, & quidem vi Spiritûs Sancti perfectissimam omnium creaturarum. Deindè quoad *confœderationem*: sumus in fœdere Dei, non propter nos, sed propter alium; nempe propter Christum. Christus verò ita est in fœdere, ut caput sit omnium confœderatorum hominum, proindè *Mediator Novi Testamenti dicitur*, Heb. 9. v. 15. Eadem ratione (scilicet respectu humanæ naturæ & officii Mediatoris) dicitur esse *Pater major Filio suo*, Joh. 14. v. 28. *Caput Christi Filii sui*, 1 Cor. 11. v. 3. *Filium suum Jesum crucifixum, Dominum ac Christum fecisse*: Act. 2. v. 36. *eum dexterâ suâ exaltasse Principem & Salvatorem*, Act. 5. v. 30, 31. *unxisset eum oleo lætitiæ, ultra consortes ejus*, Psal. 45. v. 8. *Spiritu Sancto & Virtute*, Act. 10. v. 28. tum quia alibi Christus dicit se & Patrem unum esse, Joh. 10. v. 30. tum quia dicitur, *factus* quidem Dominus & Christus; at non factus Deus, quæ sunt dissimilia maximè *Theodoreto in Psal. 2. Dialog. 6. Hugone in Psal. 109. Athanasio Serm. 3. cont. Arian. Basilio lib. 2. cont. Eunom. Cyrillo lib. 9. Thesau. cap. 3. Augustino & universis penè Patribus attestantibus*: Deus enim est naturâ Dominus, & Christus voluntate atque intituto, si ad personale dominium respexerimus: Deus est absolutè, Dominus & Christus relatè & respectu nostri: Deus est essentialiter, Dominus & Christus accidentariè: Deus est formaliter secundùm naturam divinam suam, Dominus & Christus secundùm utramque [in unitate personæ: tum quia dicitur

eum exaltasse in persona sua ; ut qui secundùm di-
 vinitatem per dispensationem voluntariam & singu-
 larem gratiam , secundùm humanitatem per grati-
 am unionis omnes & singulas partes veri Domini &
 Christi ac Mediatoris præstiterit in se unitate per-
 sonæ suæ ad redemptionem & salutem nostram : tum
 quia *unctus est isto oleo itemque Spiritu Sancto &*
Virtute, non ex indigentia naturali donorum Spiri-
 tûs Sancti ; sed ratione officii quo est Propheta, Sa-
 cerdos & Rex ; ac proinde unctus est non simplici-
 ter ut Deus, sed ut Christus , nostrâ causâ & nostro
 bono. Concludimus ergo Christum Filium Dei,
 Deum ab æterno esse, non factum, sed genitum :
 Dominum verò non genitum, sed factum respectu
 dispensativæ hujus dominationis, propter quam in
 plenitudine temporum caro factus est, & est
θεωου ad salutem nostram. Porro rectè
Christus Patri subjiciendus dicitur, regnumque ei
traditurus, 1 Cor. 15. v. 27, 28. Nam *subjicitur*
 posito deditoque regno, tum secundùm humanita-
 tem suam in persona sua ; Tum secundùm accessi-
 onem suam in persona Ecclesiæ suæ : *regnum autem*
tradet etiam secundùm divinitatem suam, puta di-
 spensativum illud & temporarium, quod inaniens
 sese divinitas ejus in se receperat per dispensationem
 gratiæ : idque *ut Deus sit omnia in omnibus*, & ipsa
 quoque divinitas Christi, quæ sese *κατὰ φανέρωσιν*
 propter nos exinaniverat, regno illo suo æterno, di-
 vinoque, perfruatur cum Patre & Spiritu Sancto
κατὰ φανέρωσιν in plenitudine gloriæ. Quamobrem
 Christum Deo Patri hoc modo subjectum fore ag-
 noscimus,

noscimus, & in ea spe gloriamur, neque ullam hoc ipso in divinitate inæqualitatem Christi cum Patre statuimus.

DE CHRISTO.

- I. Deus statim à condito mundo lapsis hominibus promisit Salvatorem, nempe Semen Mulieris, contriturum caput serpenti. Gen. 3. v. 15. Semen Abrahami, in quo benedicende erant omnes gentes terra: Gen. 22. v. 18. & 26. v. 4. Gal. 3. v. 1, 6. promisit Semen Davidis, quod non solum Davidis, (secundum carnem) sed etiam Dei Israëli-tarum, (secundum singularissimam & excellentissimam & sublimissimam generationem, de quâ Scriptura sacra passim clarè loquitur) Filius futurus erat, cujus thronum Deus, Pater ipsius, promisit firmare in æternum, 2 Sam. 7. v. 12 - 14. 1 Chron. 17. v. 11 - 13. Act. 2. v. 30. Luc. 1. v. 31 - 35. Joh. 10. v. 34 - 36. Act. 13. v. 30 - 33. Psal. 2. v. 7. Rom. 1. v. 3, 4.

EXAMEN.

A Eternam & veram Filii Dei Domini nostri Jesu Christi divinitatem labefactaturus Confessor Socinianus, sic primùm videtur argumentari: *Qui futurus dicebatur & præsignificabatur, nondum erat. Christus promissus futurus dicebatur à Mose, Gen. 3. v. 15. Gen. 22. v. 18. & 26. v. 4. item Gal. 3. v. 16. & præsignificabatur umbraculis. Igitur nondum erat.* Respondemus. Major ambigùè dicitur: nam qui dicitur aut significatur futurus, is aut secundùm substantiam futurus dicitur, significaturque; aut secundùm modum & manifestationem illius: præterea aut secundùm totum, si nihil dum est illius, aut secundùm partem, si quid insuper est accessurum. Hinc Minor exponenda: Christus non secundùm substantiam personæ suæ divinæ futurus dicitur aut significatur, sed secundùm modum manifestationemque illius in assumpta carne: nec secundùm totum sui extiturus dicitur significaturve, sed tantùm secundùm illam (ut ita loquamur) particulam quam assumpsit, nimirum carnem, de Virgine Maria. Sic conclusionem benè intellectam non dubitamus apprehendere: nondum erat Christus, nimirum secundùm carnem; sed erat tamen secundùm æternam personæ divinæ suæ veritatem: *Filius enim Dei factus est ex semine David, Rom 1. v. 3.* Ergo extitit priusquam ex semine David fieret. Et hoc ipsum passim docet Scriptura, *ὁ λόγος erat in principio*, hoc est, cum omnium re-

rum primordia fierent erat apud Deum, Joh. 1. v. 1. *Sapientia Dei edita erat priusquam hic mundus existeret*, Prov. 8. v. 25. *Hic idem sermo est creator omnium rerum*, Heb. 1. v. 10. Joh. 1. v. 10. Col. 1. v. 16. *Hunc itidem sermonem Scriptura docet factum esse hominem*, Joh. 1. v. 14. Gal. 4. v. 4. Phil. 2. v. 6. Heb. 2. v. 14. 1 Tim. 3. v. 16. Certum igitur est Filium Dei habuisse existentiam suam ab æterno, & assumptâ carne tempore *Augusti* factum esse hominem. Deinde dicitur in textu: *Secundùm carnem*: hac limitatione ostendit filium Dei non simpliciter: sed secundùm id, quod ex semine *Abrahae* assumpsit, factum esse hominem, & hoc rectè. Mansit enim quod erat, & factus est, quod non erat. Similis limitatio est, Rom. 9. v. 5. *Ex quibus* (patribus) est Christus τὸ κατὰ σάρκα *quoad carnem*, quasi dicat, *non ἀπλῶς*, neque τὸ κατὰ θεότητα; sed τὸ κατὰ σάρκα. Nam præterquam quòd erat τὸ κατὰ σάρκα ex Patribus, erat etiam super omnes Deus laudandus in secula. Additur v. 4. *Declaratus Dei Filius*: Non est factus Dei Filius: nam fuit ab æterno Dei Filius, ut ante ostensum est, sed declaratus est Dei Filius: divina enim ejus majestas quasi delitescerebat sub carne, hoc est, non exercebat vim suam ad repellendos cruciatus, quos loco nostro sustinebat, *Phil. 2. v. 6*. Nam licet aliquando suis operibus Deitatem suam declararet: tamen illud non ita apparuit priusquam propriâ virtute ex morte in lucem rediret. His ita expensis facilè est cuilibet hæc omnia & similia loca posse & debere intelligere, non de tota Christi persona, sed de manifestatione

festatione ejus in carne assumpta. Quòd autem
 subjungit Confessor : *promissum illud semen Davi-*
dis (i. e. Christus) *quod non solum Davidis, secun-*
dùm carnem, sed etiam Dei Israelitarum secundùm
singularissimam & excellentissimam, & sublimissi-
mam generationem, Filius futurum erat ; est mani-
 festa falsitas & merum Socinianum commentum :
 imò potiùs quia naturâ & verè Dei Filius est, sin-
 gularem oportebat ejus esse ex Virgine partum.
 Per ista enim quæ in tempore facta sunt, revelatur
 nobis ejus divinitas. Est *μονογενής* unigenitus Pa-
 tris ὁ ὢν εἰς τὸ κολπὸν τῆ πατρὸς, *Joh. i. v. 18.*
 Hoc est ut ipse interpretatur *Chrysostr.* ὁ ἀχωρίς, ἡ
 ἰσίας καὶ τῆς ἀγάπης πατρικῆς ἐν φύσει : & ra-
 tione æternæ suæ generationis ἀμήτωρ : est item
πρωτότοκ sive *primogenitus* Mariæ, *Matt. i. v.*
25. & ratione temporalis nativitatis ἀπάτωρ. Ita-
 que posterior nativitas quæ est sine Patre revelat no-
 bis æternam, quæ est sine Matre, & unigenitum à
 Patre ex essentia Patris natum esse confirmat. Id-
 que ex Angeli etiam verbis demonstrari potest,
Luc. i. v. 35. *Id quod nascetur ex te sanctum voca-*
bitur Filius Dei : Verbum enim caro factum sive
λόγ incarnatus agnosci ab hominibus talis debuit
 qualis semper fuit apud Patrem : ut Filii Dei no-
 men conjunctim jam in utramque simul competat
 naturam, divinam, quatenus verus Deus : humanam,
 quatenus à Filio Dei assumpta *κεκληρονόμηκεν* sum-
 mum hoc nomen, ut loquitur *Epist. ad Heb. i. v. 4.*
 Miraculosa igitur conceptio, non potiori jure facit
 Christum Filium unigenitum Dei Patris, quàm
 Adamum

Adamum sua creatio ; adeòque etsi sit illa causa cognoscendi Filiationis, nec tamen est causa essendi sive constituendi, Glossam hanc Socinianam (scilicet *Filius Mariae id est Christus dicitur Filius Dei, quia conceptus sit à spiritu Sancto*) tanquam falsam & impiam sequentes quoque rationes refellunt. 1. Quia hoc pacto Spiritus Sanctus esset Christi Pater : Quod nulla Scripturæ linea, aut littera monstrari potest aut poterit ; idque propterea, quia Christus ut homo per naturalem humanam generationem quæ hîc deest est ἀπάτωρ, *Heb. 7. v. 3.* Et Spiritus Sancti efficaciam hæc massa humana in utero Mariæ virginis concepta est non σπερματικῶς sed δημιουργικῶς loquente Dimascono : l. 3. 2. Quia hoc pacto, sequeretur Spiritum Sanctum esse compositum, qui è suâ essentiâ dederit semen : esse corporeum, quia nonnisi è semine corpus Christi extitit. Utrumque absurdissimum. 3. Quia Christus κατὰ σάρκα est factus è semine Davidis, *Rom. 1. v. 3.* è fructu lumbi ipsius, *Act. 2. v. 30.* è patribus. *Rom. 9. v. 5.* Ergo κατὰ σάρκα non extitit è Spiritu Sancti semine. 4. Quia hoc pacto tota S. Trinitas esset Pater Christi, tanquam Filii Dei, siquidem tota S. Trinitas plasmavit tanquam opus ad extra, carnem ejus in personam τῆ λόγου assumptam. At Christus hæctenus in tota Ecclesia Christiana habitus est pro Filio non totius S. Trinitatis, sed non nisi Patris, seu primæ personæ. 5. Quia Christus quæ homo ; hoc modo non esset ipse Filius Dei proprius & naturalis atque, sic relinqueretur in circulo nudarum creaturarum, & consequenter hoc respectu in se

se & per se debitor esset legis implendæ; Pro nobis ergo sub legem dari illi inque implere non potuisset. Quod est contra scripturam, & fundamentum Christianæ Religionis simpliciter evertit. *Marc. 2. v. ult. Gal. 4. v. 4.*

II. *Hunc Salvatorem virgo Maria, Josephi sponsa, ex superveniente in eam Spiritu Sancto, & inumbrante eam Virtute Altissimi, in utero concepit, & Augusto Casare imperante Bethlehemi peperit, fasciisque involutum reclinavit in præsepio: porro die octavâ ritu Judæis usitato eum circumcidi, & velati Angelus Gabriel prædixerat, nomen ejus Jesium vocari curavit, &c. Luc. 1. v. 31 -- 35. & 2. v. 1. -- 21. &c. Ipse verò puerulus Jesus crevit, corroboratus est Spiritu, profecit ætate & staturâ, simulque sapientiâ & gratiâ apud Deum & homines: Luc. 2. v. 40, 41, 52. trigesimo autem ætatis suæ anno à Johanne baptizatus est, Luc. 3. v. 21, 23.*

III. *Nimirum idem ille Jesus, quem Johannes in Fordanem baptizavit, Matt. 3. v. 16, 17. Marc. 1. v. 9 -- 11. Qui à diabolo fame, & temeritate, & ambitione tentabatur; Matt. 4. v. 3, 6, &c. Qui ad discipulos suos*

suos venit, super mari ambulans; Matt. 14.
 v. 25, 33. qui cum discipulis suis loqueba-
 tur, Matt. 16. v. 13, 16. Qui coram aliquot
 discipulis in monte, inter orandum, trans-
 formabatur; Matt. 17. v. 1--5. Luc. 9. v.
 29, 35. qui tempore ministerij sui, in terra,
 ignoravit diem & horam, in quibus cælum
 & terra prateribunt: Mat. 13. v. 31, 32.
 qui mulieri Samaritana loquebatur; Joh. 4.
 v. 25, 26, 27. quem cæcus natus videbat, &
 cum quo loquebatur. Joh. 9. v. 35 -- 37.
 Qui Hierosolymis à sedente Senatu, propter
 suam confessionem, (nempe quòd ipse sit
 Christus Dei Filius,) blasphemus procla-
 matus, & ad mortem condemnatus est, Mat.
 26 v. 63 -- 66. qui in cruce pendens, cum
 magno clamore emisit spiritum, Matt. 27
 v. 50, 54 Marc 15. v. 37, 39. qui tradet
 regnum Deo & Patri, & tunc ipse etiam
 subjicietur illi, qui subjecit ei omnia, 1 Cor.
 15. v. 24, 28 hic homo Jesus & nullus
 alius, est verè (secundùm effata locorum
 modò citatorum, & totius sacra Scripturae)
 Filius Dei viventis: & quidem Unigeni-
 tus, Joh. 1. v. 18. & 3. v. 16. ac pro-
 prius: Rom. 8. v. 32. nullatenus verò
 insubsistens aliqua humanitas, quam Uni-
 genitus

genitus Dei filius ad suam Personam assumpserit.

EXAMEN.

Multa hîc accumuluntur ab Adversario, quæ omnia eadem responsione diluenda. Ideoque uno syllogismo complexi hoc modo proponimus. Cui actiones & operationes humana tribuuntur, itemque qui infirmitatibus & παθήμασιν humanis obnoxius est, ille est verus homo. Christo actiones & operationes humana tribuuntur; itemq; infirmitatibus & παθήμασιν humanis obnoxius est. Ergo est verus homo. Assumptio probatur testibus divinâ autoritate celebratis. Christus fasciis involutus est; Repositus in presepe; circumcisis octiduanus, Luc. 2. v. 7, 21. Educatuſ crevit aetate & staturâ, Luc. 2. v. 40, 41, 52. Fame conflictatus est; Tentatus est, Matt. 4. v. 3, 6, &c. Ignoravit diem & horam iudicij, Marc. 13. v. 31, 32. Ab hostibus captus est, Matt. 26. v. 50. Crucifixus est, Matt. 27. v. 35, &c. Respondemus ad Argum. Totum damus. Est enim Christus verus homo; quod requirebat, tum *Justitia Dei*: ut eadem natura humana quæ peccaverat, pro peccatis lueret, Ezech. 18. v. 20. Gen. 2. v. 17. tum *Veritas Dei*, quæ id prædixerat, Gen. 3. v. 15. Gen. 22. v. 18. tum *Consolatio nostra*, ut sciremus eum fratrem nostrum esse, Heb. 2. v. 11, 14, 17. tum *ipsius Officium*: ut posset esse misericors, Heb. 2. v. 17, 18. Sed non tantum est verus & merus homo (quod potiùs videtur Confessor Socinianus statuere) sed simul etiam verus Deus: tum quia potentiâ divinitatis

tatis suæ, carne suâ debbat sustinere onus iræ Dei : *Esa. 63. v. 1, 2, 3. 1 Sam. 2. v. 6.* Tum quia supplicium ejus debbat esse infiniti valoris : tum quia debbat dare spiritum Sanctum & beneficia morte parta, conferre & conservare, *Joh. 16. v. 7. 15. Rom. 5. v. 0.* Quæ à mero & puro homine minimè poterant præstari. Est itaque Christus verus homo, sed simul quoque verus Deus ; cum vel ipsi Sociniani ex uniuersalis positione alterius negationem sequi negent. Jam ad probationem Argumenti, ubi singula excutere & expendere foret nimis prolixum : quamobrem duo ad summum nobis excutienda sunt. Et primo quidem locus, *Luc. 2. v. 40, 41, 52.* ubi dicitur Christus infans *profecisse sapientiâ* : scilicet in humanitate suâ, tum effusione spiritûs, *Joh. 3. v. 34.* tum experimentalis & acquisitâ scientiâ. Hic enim infans erat sermo Dei, *Joh. 1. v. 14. Sermo factus est caro,* & erat æterna Dei Sapiencia, *Prov. 8. v. 25* (prout ante ostensum est) Hic infans est fons gratiæ & veritatis, & nos ex ipsius plenitudine gratiam & veritatem percipimus, *Joh. 1. v. 14. Esa. 11. v. 2.* est unigenitus Dei Filius, qui nobis veritatem revelat, *Joh. 1. v. 18. Matt. 11. v. 27. Col. 2. v. 3.* Ergo quicumque in veteri & Novo Testamento Deum cognoverunt, per hunc infantem in Dei cognitionem pervenerunt : oportebat itaque Confessorem scire nomen *Infans* esse concretum, eique rectè attribui, quæ utriusque naturæ Christi conveniunt, servato tamen discrimine naturarum & proprietatum. Secundò expendendus est nobis locus, *Marc. 13. v. 31, 32.* in quo, dicitur
Christus,

Christus, *ignorasse diem judicij* : ubi primùm sciendum est ignorantiam esse duplicem : aliam *Negativam sive puram negationis*, quæ est earum rerum quas scire ex officio non tenemur, aut non possumus per naturam quamvis integram : qualis ignorantia in Adamo integro fuit ; quàm multa enim ille ignoravit, quæ Deus omnia novit ? Certè ignoravit Adamus se seductum iri, & innumera alia : quam ignorantiam Scholastici *nescientiam* appellant. Hæc certè peccatum non est : aliam *Privativam sive pravam dispositionis*, quæ est earum rerum, quas quis debet ex officio scire, & per naturam poterat. Hæc habet rationem pœnæ secundum se, culpæ verò & peccati secundum causam vel effectum ipsius. Jam, *ignorantiam negativam sive puram negationis*, dicimus cadere in Christum viatorem, non autem *privativam sive pravam dispositionis*, quæ plenitudini sapientiæ & gratiæ repugnat. Nescivit itaque Christus *diem judicij* quâ homo, scivit tamen quâ Deus, quod probatur cum ex Apostolorum interrogationibus confusis (ut ex *Matt. 24* cap. imprimis constat) tum ex responsione Christi, se se ad confusa illorum postulata accomodantis, & petitionis capita *ἐν τῷ πᾶσι* percurrentis. Filium ergo cum dicit, tacita latet oppositio inter veritatem personæ & infirmam opinionem Apostolorum de persona ejus : quæ persona secundum veritatem unum est cum Patre, qui scit diem illum : secundum opinionem illorum, quâ tum erat imbuti, non unum, sed aliud à Patre ipse videbatur, nempe homo divinus ac non Deus : ut etiã postea Christus eos ampliùs docuit, *Joh. 14.*

& 15 cap. Patrem verò quum opponit, non dicit ὁμοῦσινως de Persona Patris, sed ὁμοῦσινως de Deo Patre, Filio, & Spiritu Sancto, essentia illa una creatrice omnium, ut appellatur, *Deut.* 32. & *Matt.* 24. cap. Adeoque *Nemo scit*, non est Exclusiva Filii, sed creaturarum, id est nullus creaturarum, quilibet tunc ab interrogantibus conspiciebatur & habebatur Christus: Nam sic etiam profitetur; *Nemo cognoscit quis sit Pater nisi Filius*, *Mat.* 11. 27. Sic Apostolus: *Nemo novit quæ sunt Dei, nisi Spiritus Dei.* 1 *Cor.* 2. 11. Unde tamen non sequitur Patrem seipsum, vel Filium quæ sunt Dei, vel Spiritum Sanctum quæ sunt utriusque ignorare. Idem probant etiam evidentissima Patrum argumenta: puta *Athanasij Serm.* 4. *contra Arian. postmodum Basilij, lib.* 4. *contra Eunom. circa finem, & Nazianzeni Orat.* 4. *de Theol. circa finem.* 1. Quia cognoscebat Patrem suum, *Matt.* 11. v. 27. *Joh.* 17. v. 25. quod longè majus est, atque omnia quæ in Deo sunt, & notitiam quoque illius diei. 2. Quia omnia Patris sua erant, *Joh.* 16. v. 15. *Matt.* 11. v. 27. ac proinde illius etiam diei cognitio. 3. Quia ipse est sapientia Dei, & in illo omnes thesauri divinæ scientiæ absconditi, *Prov.* 8. v. 25. *Col.* 2. v. 3. 4. Quia non potest opifex ignorare suum proprium opus; Filius autem auctor est seculorum omnium, *Heb.* 1. v. 2. atque etiam illius extremi diei: 5. Quia ipse in illo die judex venturus est, *Act.* 1. v. 11. *Joh.* 5. v. 22. neque est credibile à judice ignorari diem sententiæ dicendæ præstitutum. 6. Quia signa proximè antecedentia illum diem, perspectissi-

ma

ma habebat. *Marc. 21. & Matt. 24. cap. 7* Ad-
 jicimus & hoc: Quia nov t omnia, *Joh. 21. v. 17.*
 Ergo & diem judicii. Hæc igitur & similia loca,
 quæ ad probationem assumptionis allegantur ab Ad-
 versario, nihil aliud probant, præterquam quod
 Christus sit verus homo, quod faciliè concedimus;
 nulla tamen inde consecutionis necessitas, Ergo non
 est verus Deus; quod & supra probatum dedimus.
 Locum autem his annexum, *1 Cor. 15. v. 24, 28.*
 quod attinet: *Tradet Christus regnum Patri*, illud
 non deponendo, sed completum ac planè pacatum,
 ab omnibusque hostibus liberatum Patri sistendo,
 inquit, *Ecce ego & pueri quos mihi dedisti*, *Esa. 8.*
v. 18. Subjicietur autem ei, non simpliciter omni-
 modo, non imminutione dignitatis naturæ suæ divi-
 næ aut personæ: sed respectu corporis sui mystici,
 seu caput Ecclesiæ, ita ut in omnibus suis membris
 Patri quoque plenissimè subsit, nullo amplius eorum
 in terris repente aut inter hostes degente: ita *Gregor.*
Nazianzenus Orat. 4. de Theol. Cyrillus lib. 10.
Thesau. cap. 8. Chrysostomus & Gregorius Nissenus
in tractibus peculiaribus de illa sententia; Tradet
 igitur regnum sanguine suo acquisitum & redem-
 ptum, Deo Patri; non ita ut regnare deinceps de-
 sinat, sed ut una cum Patre sit omnia in omnibus
 Deus; Regni enim ejus non erit finis, *Luc. 1. v.*
33. quemadmodum etiam explicationes doctorum
piæ sunt & veræ: Ita enim Oecumenius. Tradet
inquit, nequaquam se se illo dispolians aut regnare
desistens: Regni enim ejus non erit finis. Ambros.
de fide l. 2. c. 4. ad Gratianum: ita sibi tradunt, ut

neque ille, qui accipit alienum acquirat, nec qui tradit amittat. Vide quoque Luther. Tom. 1. gen. fol. 372. Subjicieturque ei, non destructive aut private, sed perfecte & cumulative. Nulla ergo Filii cum Patre in natura aut persona divina inæqualitas, nulla dignitatis vel majestatis diminutio. Sed vera & coæterna ejus in unitate essentiæ cum Patre æqualitas seu co-substantialitas: unde etiam dicitur proprius ac unigenitus Dei Filius. *Joh. 1. v. 18 & 3. v. 16. Rom. 8. v. 32.* Nam unigenitus dici non potest ob adoptionem, alioquin non esset unigenitus, quia multi sunt adoptivi. Et quia prius non fuit, & postmodum adoptatus est in Filium, sicut nos dicimur adoptivi Filii: quia cum nati fuerimus filii iræ, per gratiam facti sumus filii Dei. Christus verò nunquam fuit non Filius Dei: & ideo non est adoptivus filius: *In quam rem vide Hieronymum super Epist. ad Ephes. cap. 1. Hilar. lib. 3. de Trinit. August. super Ioan. Ambrosium quoque lib. 1. sic scribentem. Christus filius est non per adoptionem, sed per naturam: per adoptionem nos filij dicimur, ille per veritatem natura est.* Ex quibus evidenter ostenditur, quòd Christus non sit Filius unigenitus gratiæ adoptionis, ut pertendit Adversarius. Hujus veritatis tanta est vis, ut ipsimet Adversarii, & inter eos nominatim *Andreas Fricius Modrevius* profiteatur, argumentum esse *ἄλυτον*, quod nostri ex his locis desumunt. Sic enim refert Christianus Becmanus *Exercit. Theolog. xiv.* Andreas Fricius (cujus librum ipsi Photiniani anno 1590. ex autoris autographo ediderunt) ita scribit *sylvæ primæ Tract. 1. cap. 6.*

cap. 6. Argumentatio *insolubilis*, quâ unitas essentia Patris & Filii concluditur. Patrum ratiocinatio non hominum commentis niti, sed è scripturis sanctis sumpta videtur. Ea ferè est talis: Omnes qui λόγον agnoscunt esse filium Dei, separant eum & ab hominibus piis & ab iis qui gerunt Magistratum. Nam etsi homines pii, & filii Dei dicuntur & sunt ex Deo nati: illi quoque ad quos sermo Dei factus est, dii appellantur; tamen & illi per adoptionem gratuitam, & illi Magistra: causa sic appellantur. At λόγος singulari ratione à Patre nascitur. Naturâ igitur, non adoptione, nec muneris causâ, quo fungitur, Filius appellatur. Sic igitur Patres collectionem formant: Cum omnis filius nascatur de Patre: λόγος autem filius sit Dei: nascitur igitur de Deo. Atqui ita de nihilo non est. Creari enim potius diceretur, quàm nasci. Est enim creatio de nihilo: quod generationi non competit. Jam si nascitur ex substantia aliqua, vel illa Dei est, vel aliqua alia. Non secundum: hæc enim nulla demonstrari potest. Est igitur ex substantia Patris. Ita confectum est: λόγον naturâ à Patre genitum esse: uti naturales filii à Patribus suis nascuntur. Jam si filius ex substantia Patris est, vel ex ex tota, vel ex parte ejus. Non secundum: quia substantia Dei cum sit simplicissima, nullo modo dividicùm perfectissima, nec augeri, nec minui potest. Ex tota igitur substantia Patris, natus est filius. Quod si ita est, aut Pater ita dedit substantiam filio, ut ipse eam amiserit, vel retineat eandem. Non primum: nam amissâ Dei substantiâ seu essentiâ (nam hîc utrum-

que pro eodem usurpamus) Deus esse desineret. Retinet igitur Pater substantiam totam, quam dedit filio; eadem igitur substantia est Patris & Filii. Rectè igitur λόγος dicitur Filius Dei & Deus, & consubstantialis Patri. Una igitur eorum substantia est, una potestas, una majestas. Non igitur multi dii sunt: sed unus Deus est substantiâ, licet tres personas habeat. Hæc est collectio, quam Ariani dissolvere non possunt. Hæc Fricius.

I V. Hic Fesus præcognitus & dilectus est à Deo Patre suo, ante jacta mundi fundamenta: 1 Pet. I. v. 18--20. Joh. 17. v. 1, 24. huic Pater gloriam dedit; eamque hic homo Fesus habuit apud Patrem, priusquam mundus esset. Joh. 17. v. 5, 24. Id quod nemini absurdum videri debet; nam & nobis, certè nondum existentibus Deus gratiam suam in Christo Fesu dedit, ante tempora seculorum, 2 Tim. 1. v. 9. Hujus Fesu (è Bethlehemo oriundi, qui gubernaturus erat populum Dei, adeoque fratres suos, in fortitudine & sublimitate nominis Dei sui) egressiones fuerunt ab antiquo, à diebus seculi: nempe ex antiquissima familia Davidis regis, qui & ipse Bethlehemo egressus sive ortus fuit. Mich. 5. v. 1 3. Confer, de diebus seculi Hezra, cap. 4. v. 15, 19. Idem homo Fesus, veluti de se ipse

ipse testatur, unum est cum Patre suo, in defensione ovium, quas Pater illi dedit: nam quemadmodum nemo rapere potest à manu Patris; ita neque quisquam rapiet eas, è manu Filii Jesu Christi, Joh. 10. v. 28--30.

EXAMEN.

Tale primum videtur esse Adversarii Argumentum: *Qui præcognitus & dilectus est à Deo Patre suo, ante jacta mundi fundamenta; ille non fuit ante jacta mundi fundamenta. Atqui Christus præcognitus & dilectus est ante jacta mundi fundamenta, 1 Pet. 1. v. 20. Joh. 17. v. 24. Ergo Christus non fuit ante jacta mundi fundamenta.* Resp. Notandum est primò vocem *præcognitus* idem esse quòd *prædestinatus, præordinatus* monente Apostolo Paulo *Rom. 8 v. 29. & 11. v. 2.* Jam ad Argumentum: *Christus consideratur ἀσύνετῶς & præcisè quâ λόγος, vel σύνετῶς & compositè quâ θεουργίας* Posteriori modo Christus dicitur præordinatus ad officium Mediatorium, qui futurus erat propitiatio pro peccatis nostris, 1 Joh. 2. v. 2. & hac ratione non fuisse ante jacta mundi fundamenta concedimus; priori verò modo negamus. Quod videtur Augustinus notasse in lib. ad Prosperum & Hilarium dicens: *Prædestinatus est Jesus, ut qui futurus erat secundum carnem similis David, esset in virtute Filius Dei.* Est itaque fallacia à dicto secundum

quid, ad dictum simpliciter. Porro quid aliud probat loco, *Joh. 17. v. 24.* Confessor Socinianus, quàm eum qui gloriosus erat fuisse glorificatum? Ante enim aut gloriosum fuisse, aut non fuisse oportuit. Fuisse constat, tum ex verbis ipsiusmet Christi, *Joh. 12. v. 23. & 13. v. 32.* tum ex verbis Patris, *Joh. 1. v. 28.* quibus adde locum à Confessore allegatum, *Joh. 17. v. 24.* Quomodo itaque gloriosus ante fuerit, videamus. Sanè gloriam in Christo fuisse oportuit naturalem, aut quæsitam, aut utramque simul: Naturalem verò, aut increatam, aut creatam. Naturalem increatam negabit, scimus: cætera concessurus est. Increatam appellamus æternam divinamque: nam quod est, & increatum est, id æternum atque divinum est. *Quod fuit priusquam mundus esset, id increatum, æternum atque divinum est: Fuit autem Christus, Prov. 8. v. 22. Coloss. 2. v. 5. Heb. 1. v. 2. fuit & gloria, quam habuit apud Patrem priusquam mundus esset.* Nam ante orbem conditum, nihil erat nisi Deitas, seu essentia divina: quæ est Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus. Quid igitur esse potest aliud hæc gloria, quam Christus se habuisse dicit, antequam mundus fieret, nisi ejus Deitas? Æternus ergo Christus, æterna ipsius gloria. His igitur modis fuit gloriosus Christus jam eo tempore: *Primò, secundùm divinitatem gloriâ essentiali; quæ infinita est & cum rebus creatis incommunicabilis: Secundò, secundùm humanitatem, gloriâ essentiali communicatâ per gratiam unionis: Tertiò, secundùm personam, gloriâ acquisitâ ex parte, quæ post resurrectionem*

nem perfecta est : Nam & gloria increata, quâ se se quodam modo inaniverat formâ servi assumptâ, plenè manifestata est, & gloria creata perfectè communicata est cum humanitate ipsius *εν τοῖς ἐπαινεῖς*. Hoc igitur est quod petebat Christus, gloriam suam perfectam (perfecta autem in omnem æternitatem divina est) manifestari, & imperfectam perfici. Ex quibus liquidò constat quàm inane sit effugium Confessoris Sociniani contendentis eodem modo *Deum & Patrem de ipse Filio gloriam, eamque habuisse apud eum; quomodo nobis gratiam suam in Christo Jesu dedit, ante tempora seculorum*, 2 Tim. 1. v. 9. quæ toto cælo dissimillima. Jam lurida ac onita sua Confessor Socinianus cum purâ S. Scripturæ dictione & sincerâ ejus interpretatione commiscet : *Exortum enim Jesu Filii Dei inde à principio, à diebus seculi*, Mich. 5. v. 1, 3. exponit : *ex antiquissimâ familiâ Davidis regis*, quam interpretationem S. Scripturæ minùs convenientem, & non nisi hæreticam glossam esse, ex contextu ipso demonstraturi sumus. Nam oraculo isto Michæas duplicem Christi generationem, *ὑστερον πρότερον* seu inverso ordine describit ; (exponente Galatino 1. 4. cap. 13. de arcanis c. v.) humanam (scilicet primo loco, cum eum juxta promissionem Regi Davidi factam ex urbe Bethlehémica oriturum prædicit : divinam autem loco postremo, cum e' usdem ortum, inde ab antiquo & à diebus æternitatis esse asserit. Uterque Christi ortus voce à verbo Hebræo *נשׂו* deducta indicatur, quod *prodire* vel *exire* atque *ortum suum habere* significat. Michæas, ut Christi

ortum, quo à Deo Patre ab æterno prodiit, illo quo in tempore partu Mariæ Virginis ex civitate Bethlehémica originem suam duxit, infinitè excellentiorem esse demonstrat, cum voce pluralis numeri, nempe *egressionum*, Prophetarum more experimit, qui de rebus arduis atque abstrusis differentes, earum sublimitatem nobis incomprehensibilem numero plurali interdum designant; ut patet *Prov. 1. v. 20.* ubi summa Dei *sapientia*, pluraliter voce scientiarum nuncupatur, & *Obadiæ v. 21.* ubi Supremus noster *Servator* Jesus Christus plurium servatorum titulo insignitur. *Vide Annotationes Belgicas super hunc locum. Item Rib. in Michæam.* Notandum præterea est, quod Michæas Christi ortum filialem מִיכָאֵל id est ab antiquo fuisse, eodem sensu affirmet, quo Deus Pater ipse, Deus antiquitatis, *Deut. 32. v. 37.* & antiquus dierum, *Dan. 7. v. 9.* nominatur. Quo duplici epitheto omnes Theologi, atque ipsi quoque Sociniani, Dei Patris æternitatem ab omnibus aliis rebus ab ipso in mundi principio creatis, discerni fatentur. Nec alio sensu vocem illam Hebraicam מִיכָאֵל à Michæa accipi hoc argumento probatur, quòd generatio quâ ex Deo Patre suo prodiit, temporalis esse nequeat. 1. Quia talem utique Deus Pater ipsum genuit, qualis ipsemet natura fuit, æternum scilicet, omnisque initij expertem: cui adde sequentia. 2. Quia Michæas apertè dicit: *Egressiones ejus sunt ab antiquo & à diebus seculi*; & si dudum ante Prophetæ tempora. Ubi contra Advers. iterùm notandum est, quòd sicut vox *Mozaoth* מוֹצֵאֵת notat *egressiones* actu existentes,

stentes, ita quia dicuntur à Micha esse ab antiquo & à diebus seculi, necesse est, etiam ab antiquo extitisse. Id quod ipsa textus *סודאקא* luculentissime infert. Et ex concordantiarum Hebraicarum inspectione constat, semper illam rem, quæ *אֲנִי־אֶבְרָתָא* ab antiquo esse dicitur, seu cui *אֶבְרָתָא* Antiquitas transcribitur, etiam revera tempore illo antiquissimo extitisse, sine ullo interstitio temporis, quod ab illo Antiquo, usque ad rei ipsius existentiam interea effluxerit. Sic *Esa. 19. v. 11.* Ego sum Filius regum *אֶבְרָתָא* Antiquitatis seu qui ab antiquo fuerunt. *Nehem. 12. v. 46.* Diebus Davidis & Asaph *אֶבְרָתָא* ab antiquo fuerunt Principes cantorum, & aliis plurimis in locis ut *Psal. 74. v. 12.* *Psal 77. v. 6, &c.* 3. Quia sicut nativitas Messiae ex Bethlehemi temporali à Propheta dicitur attingere ipsam ejus urbis durationem & statum, dum ait *A te, seu ex te* mihi nascetur dominator in Israël, quoad locum: Ita etiam egressiones Messiae de quibus statim subdit, & egressiones ejus sunt ab antiquo à diebus seculi, quoad durationem intelligendæ sunt, in ipsa sua existentia actuali immediate attingere ipsos dies antiquos, atque sic non ab illis divelli per longum temporis tractum interfluentem. 4. Quia res ipsa ostendit rem quæ dicitur esse ab antiquo, etiam ab antiquo extitisse, innui. Ac maxime infusus esset sermo, eum dicere egredientem ab antiquo, qui non ab antiquo sed à tempore nuperrimo egreditur & existere cepit. Vide expositionem hujus uberrimam apud *Euseb. l. 7. de demonstratione Evangelica, cap. 2.* Apud *Chrysostomum in demonstratione*

stratione, quòd sit Deus & in illud Psal. 45. Sedes tua in seculum seculi : apud Cyrillum l. 2. de Trinitate : Hieronymum in hunc locum. Theodoretum in Michaam, & Rupertum in eundem. Observa etiam paraphrasin Chaldaicam ita legentem : Ex te coram me prodibit Christus ut sit dominium exercens in Israël, cujus nomen dictum est ab aeternitate, à diebus seculi. Locus igitur parallelus, Hezra 4. v. 15, 19. ab Adversario allegatus minus facit ad thema suum propositum confirmandum. Cæterum Joh. 10. v. 28, 30. Christus unum esse cum Patre suo, in defensione ovium, asseritur à Confessore Sociniano. At qui eandem habet cum Deo Patre potentiam in conservandis ovibus, eandem etiam cum eo habet essentiam ; cum præsertim potentia & essentia ratio in Deo, sit eadem, potentiaque infinita cadat nonnisi in subjectum naturâ infinitum ; tale autem est unus & solus verus Deus. Ergo, dum dicit Christus : Ego & Pater unum sumus, causam primariam, ac rationem formalem infinitæ atque invictæ potentia suæ, quâ oves suas cum Deo Patre ab omni seductionis periculo tutas conservat, suæ cum Deo Patre suo unitati essentiali, attribuit ; adeoque deducit fidem nostram ad hoc fundamentum, nimirum ut ipse sit unus cum Patre Deus. Idem convincit manifestè Patrum Orthodoxorum hæc de re sententia, ut est Hilarii lib. 7. de Trinit : circa medium & Augusti tract. 48. in Johan : Manus Patris manus Filii est, hoc est, potentia Patris, potentia est Filii : Quòd si eadem potentia est Filius præditus quâ Pater, etiam erit præditus eadem naturâ

naturâ divinâ, ut quæ à divina potentia minimè distinguitur, ut jam dictum. De unitate igitur essentia illa Christi sententia intelligenda est.

V. *Hic homo Christus Jesus, de quo Johannes baptista testatus est, (inquire ipsius testimonium in Evangelistis,) quem auditoribus suis monstravit, quem Apostoli & complures alii homines viderunt, audierunt, manibus contrectarunt, est Sermo Dei per quem, ceu promissum Prophetam, Deus his ultimis temporibus nobis locutus est, per quem nobis ostendit viam, ducentem ab aeterna morte ad beatam immortalitatem: Joh. I. v. 6, 7, 15, &c. 1 Joh. I. v. 1. Luc. I. v. 2. Apoc. 19. v. 13. Act. 3. v. 22 -- 24. Joh. 8. v. 51. & 6. v. 68. & qui nobis propositus est in exemplum, ut sequamur vestigia ipsius, Matt. 11. v. 29. 1 Pet. 2. v. 21.*

EXAMEN.

IN hoc suo segmento Confessor Socinianus conatur incautis tacitè inculcare Christum nimirum ante nativitatem ex Virgine, nihil re ipsa fuisse; tum verò primum exipisse aliquid esse, cum conceptus est in utero Virginis, homo; adeoque esse nudum hominem & creaturam, dicitque τὸν λόγον τὸ Θεῶν sive *Sermonem Dei*, propter officium docendi & pate-

patefaciendi voluntatem Dei, sicque ducendi ad vitam æternam : quæ quidem causa non est sufficiens cur appellatus sit *ὁ λόγος* ; sed sunt aliæ quamplurimæ causæ , quarum aliquot ex ipso contextu Johannis Hieronymus Zanchius in opere suo de tribus Elohim part. 1. lib.6. doctissimè colligit, adeo ut ipsius verba hîc annotasse sufficiat ; quæ hoc ordine sequuntur : 1. *λόγος mentis æternus est menti : nunquam enim mens, sine suo foetu : Ita Filius cœternus Patri, quia nunquam Pater sine Filio.* Ideo ait *ὁ λόγος* erat in principio. 2. *λόγος item seu conceptus mentis, distinguitur à mente, ita Filius à Patre.* 3. *λόγος noster ita à mente distinguitur, ut tamen semper in mente, & apud mentem maneat : ita Filius Dei.* Ideoque utramque hanc proprietatem complectens ait, Et *λόγος* erat apud Deum. 4. *Noster λόγος, ita est in mente & apud mentem ut mentis etiam nomine significetur, veluti cùm dicimus hæc est mens mea, id est meum consilium, mea voluntas : sic Filius ita est Filius Dei, & cum Deo : ut sit ipse Deus.* Ideo subdit : Et Deus erat ille *λόγος*. 5. *Sapientia & verbo, jussuque suo efficaci, omnia sua agunt sapientes potentesque Principes : Ita Pater omnia egit, & agit per Filium, suam sapientiam efficacem.* Ideo ait : Omnia per ipsum facta sunt. 6. *Per sermonem nostrum prolatum, significatur mens, mentisque voluntas : sic per Filium Pater, & ejus voluntas patet ; Ideo ait, Ipse enarravit nobis, &c. v. 18.* Atque hæc ipsi videntur apertissimæ & certissimæ causæ, ex ipso Johannis contextu collectæ : quamobrem Filium Dei *τὸν λόγον* nominârit ; nimirum

mirum quòd sit Patris sapientia æterna, à Patre distincta & simul etiam inseparabilis : unà cum Patre Deus ; per quam sapientiam omnia fecit & servat Pater ; & se, suamque patefecit voluntatem, ac semper patefacit. Ad hæc nec quicquam obest ejus æternitati, quod fuerit *visibilis oculis, palpabilisque manibus*, 1 Joh. I. v. I. quia utrumque de Christo verum est diversa ratione. Propterea enim dicit Johannes primùm de natura utraque distinctè, tum verò de persona ex naturis duabus constante. De divina dicit, *quod erat à principio* : de humana, *quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod spectavimus, & manus nostra contrectarunt* : Utrumque verò ad unitatem personæ ejusdem pertinere ostendit subdens, *de Sermone illius vite* : non enim totum Sermonis auditum est, vi um, &c. Sed tantùm de eo aliquid. Ergo ex falsa loci interpretatione Confessor Socinianus argumentatur falso, positâ naturâ unâ alteram tolli existimans. Quid enim obstat quin ut Æthiops niger & albus est, ita homo sit idem visibilis & palpabilis secundùm hoc, & contra secundùm illud ? Homo secundùm naturam corporis visibilis & palpabilis est : secundùm naturam spiritus sui, minimè : Idem ergo visibilis & invisibilis. Hoc ipsum eodem jure de Christo dicimus : nam quod erat à principio, id est invisibile : quod assumpsit in tempore, id auditum, visum, spectatum, & contrectatum est. Eadem igitur personâ secundùm illud invisibilis, secundùm hoc visibilis est. His tandem addit Confessor Socinianus, *per quem cœu promissum Prophetam Deus his ultimis*

temporibus nobis locutus est unde videtur tacitè concludere, *Non ergo Filius olim locutus est, ac ne fuit quidem* : qui uterque conclusionis locus negatur. Prior locus, non esse olim locutum Filium, evidenter fallit ex Eleuchi ignoratione, quia non secundum idem & eodem modo Filius in Testamento vetere & novo, locutus est. Nam olim quidem locutus est ut sermo Dei, at non in carne assumpta personaliter : post autem locutus est ut sermo factus caro, & in carne (in qua Deus venerat) patefactus : quod ipse Apostolus interpretatur principio cap. i. ad Hebr. olim locutus est, quâ Sermo Deus solum : ultimis verò temporibus locutus est, quâ Deus & homo, in unitate personæ ex assumpta persona & assumpta natura constitutæ. At nos è diverso ita statuimus, *Deus Pater olim & temporibus ultimis locutus est ; ergo & Filius* : nam communis est operatio Patris & Filii, atque hic pariter facit quæcunque facit Pater, *Joh. 5. v. 17, 19.* Posterioris conclusionis, Filium ne fuisse quidem, falsitas revincitur majore apposita. Ea est hujusmodi ; *Homo qui non loquitur, non est.* Alia dari potest justa argumentationum lege. At primum quid magis falsum ? quid absurdius adferri potest ? nam si homo est, est igitur, quamvis nihil dicat : prædicatum est contrarium subjecto. Deinde mutus homo est, & non loquitur : nam mutus est. Tacens non loquitur, etsi homo est : sed tacet. Postremò hoc dicitur de homine qui tantum homo, homo *ἄλoς* vel de homine simplice. Nos autem hunc Sermonem Dei non simplicem nudumque hominem, sed Im-
manuelem

manuelem agnoscimus, id est Deum & hominem : quid hinc simile ? Proinde ita religiosè credimus & docemus : Sermo quàm Sermo Dei est, à principio locutus est cum Patre : quàm homo factus est ultimis demum temporibus secundùm humanam illam naturam, quam assumpsit, locutus est. Cæterùm, *Christus propositus est nobis in Exemplum*, (1 Pet. 2. v. 21.) scilicet patientiæ in afflictionibus ; ita tamen ut eo ipso non excludatur plenaria eju, in morte & passione pro peccatis nostri præstita satisfactio. Fines namque passionis & mortis Christi diversi quidem ; at non oppositi sunt, sed subordinati : quemadmodum ab eodem Apóstolo disertè docetur, 1 Pet. 2. v. 21, 24. & 3. v. 18. Vide etiam ad Rom. 3. v. 24, 25. 1 Tim. 2. v. 5, 6. Heb. 10. v. 17. 1 Joh. 1. v. 7. & cap. 2. v. 2. Positio igitur unius non est negatio alterius.

VI. *Omnia à principio Evangelii prædicati per hunc Sermonem facta sunt, & sine ipso factum est neque unum, quod ab illo principio factum est. Iohannes baptista missus fuit à Deo, ut testaretur de illo Sermone, qui erat lux vera. Sermo in mundo erat, cumque esset in mundo, mundus per ipsum factus & ab æterno interitu vindicatus est : & mundus eum non cognovit, proprii eum non receperunt. Joh. 1. v. 1. 13. Marc. 1. v. 1. Luc. 1. v. 2. Joh. 15. v. 27. & 16. v. 4.*
 I Joh.

1 Joh. I. v. 1. & 2. v. 7, 13, 24. & 3. v. 2.
 2 Joh. v. 5, 6. Confer Act. I. v. 21, 22. Heb.
 2. v. 3. Joh. 2. v. 11. & 6. v. 64. & 8.
 v. 21.

EXAMEN.

EXtra chorum saltat (quod ajunt) Confessor Socinianus, cum hanc interretationem adtextit huic loco; & perdit luculentissimam gravissimamque Evangelistæ in hac causa argumentationem: principium enim hoc Johannæum, Joh. I. idem est cum principio Mosaico, Gen. 1. Atqui illud de prima creatione sumi nemo dubitat. Ergo neque hoc. Principium autem hoc Johannæum de prima creatione, non verò de restauratione, id est, principio Evangelii esse accipiendum scopus Johannis ostendit. Nam propositum ei fuit docere, Sermonem illum ab æterno Deum fuisse. Hoc confirmat his argumentis. 1. Quia erat in principio scilicet mundi, hoc est, cum mundus è nihilo crearetur: nam ut de sapientia dicit: *Jehova possedit me principio vie sue ante opera sua*, Prov. 8. v. 22. ita de Sermone dicit, *In principio erat sermo*. Jam autem, quod in principio erat, hoc erat ante omnium rerum principium; sed quod erat ante omnium rerum principium, hoc est æternum. Quo testimonio *Athanasius, Basilus, Gregor. Nazianzenus, Augustinus, Ambrosius*, & alii omnes Patres demonstrant contra Arrianos æternitatem Filii.

2. *Quia*

2. *Quia erat apud Deum*, quando firmabat cœlos desuper, *Prov. 8. v. 27, 28.* Ergo in creatione adfuit; & per consequens ab æterno; nam qui erat apud Deum, priusquam ulla res crearetur, ille est ab æterno. Adfuit autem non quâ occidens aut qualitas aliqua; sed quâ Sapientia creatrix & conservatrix omnium rerum, & per se subsistens ac verus Deus; esse namque apud alium, notat personalem distinctionem, qui enim apud alium est, distinctus est ab illo apud quem est. 3. *Quia omnia quacunque facta sunt per ipsam facta sunt*, quæ verba de prima creatione intelligenda esse, Ignatius ad Tar-senses clarè docet: *Sunt autem* (inquit) *per hunc omnia facta, juxta illud, Cùm cœlum perficeret, unâ aderam ipsi, ibidemque cum ipso distinguebam omnia.* Verum propter majorem veritatis evidentiam Verba singillatim expendenda. Et primò quidem universalem particulam *Omnia* ad opera novæ creationis ac præcipuè Electos non esse restringendam (quod tamen contendit Confessor Socinianus, cum Francisco Davidis Antithesi 19. 20.) ostendemus. Ac scimus quidem universalem particulam *Omnes & Omnia* aliquando restringi, ac in genere masculino pro multis interdum usurpari, ut *Matt. 2. v. 3. Act. 4. v. 16. Rom. 11. v. 32.* Item pro Electis *Joh. 6. Eph. 4. v. 13.* Item pro filiis hujus seculi. *Luc. 6. v. 26.* In neutro verò genere, *Omnia* pro rebus licitis quandoque usurpari scimus ut *Eph. 5. v. 24.* aliquando pro rebus mediis & indifferentibus ut *1 Cor. 10. v. 23.* Item pro rebus tristibus & adversis, *Rom. 8. v. 28.* item pro

impedimentis & obstaculis, *Matt. 13. v. 44.* Verum quodcumque id fit ut universalis particula ad hunc modum restringatur, aliquid tum præcedere solet, ad quod particula illa restringatur. At hæc nihil tale præcedit: unde constat hanc expositionem restrictivam coactam esse. Et planè inauditum *Omnia* in neutro genere, pro *Electis* accipi. Deinde nomine *principii*, non intelligitur *principium Evangelii prædicati*: agitur enim de persona divina, ut ex antedictis patet: res ergo æterna agitur, quæ non supponitur temporali principio (ut ita loquamur) sed magis præponitur. Verum namque est illud Logicorum dictum, *Talia esse subjecta, qualia permittuntur esse à prædicatis suis commodè intellectis: & vicissim talia esse prædicata, qualia esse à subjectis permittuntur*: quia alterum circumscriptio- nem quandam alterius in veris enunciatis complectitur. Hæc autem de subjecto divino, id est, æterno agitur, & quidem de rebus essentialibus ejus, quæ dicuntur de eo per se: Sic ergo prædicatum accipi, non angustius fieri necesse est. Huc spectat illud Augustini Epist. 49. quæst. 2. *ὁ λόγος inquam, ille fuisse in principio dicitur, fuisse apud Deum, fuisse Deus, & in principio apud Deum*; Quid? quod etiam inepta est hæc interpretatio? nam Confessori quid est illud, *in principio erat sermo*? nempe erat tempore Evangelii, quo coeptum est à Christo Evangelium prædicari. Et quis quæso, ita loquitur? homo ille erat, quo tempore coepit Rempub- licam administrare, concionari, peregrinari, &c. Id quidem per conversionem dici potest, cum de
 rei

rei existentia fortè dubitatur : concionabatur, erat igitur : nam ab *est* tertii adjecti (ut loquuntur) ad *est* secundi adjecti valet consequentia Sed ut vice versa loquatur quisquam, erat ille cùm cœpit concionari, ineptissimum est, puerile est, non solum Apostolo, sed etiam viro indignum qui modò ratione uti possit. Restat ut unum aliquid addamus, quod ipse Confessor facilè animadverterit. Erat Christus, inquit, cùm cœpit prædicare. Agnoscimus : quid autem ? non ante erat ? Erat certè, quum cœpit Johannes prædicare : hic autem prædicavit ante Christum. Neque id solum, sed erat etiam ex quo cœpit in mundo esse, id est, ex quo conceptus est, natus, &c. Quòd si erat in principio prædicationis suæ, & fuit ante principium illud, quis jam non videt locutione hac, *erat in principio*, non excludi tempus quod isti principio præcesserit ? Itaque non est cur ægrè ferat Confessor Socinianus, si vel ipso annuente ita concludimus ; Qui erat in principio hoc, ante hoc principium erat. Sermo erat in principio : Ergo & ante principium fuit. Est autem principium hoc temporis, & eorum omnium quæ sunt in tempore : fuit ergo hic Sermo ante principium temporis, rerumque temporalium omnium, id est, ab æterno. Quòd si verò verbum *Erat*, hinc simpliciter exponat pro subsistebat, erit oratio superflua. Quis enim est qui nesciat prædicationis initio fuisse Christum ? Illud verò quàm est ineptum ? Quòd Johannem scilicet volunt subindicasse illam ipsorum interpretationem, cùm ad illa verba : *Et sine ipso factum est nihil*, addidit, *quod factum est.*

Quasi sit sensus facta esse omnia per Christum, sed non nisi eodem modo, quo fecit, nempe secundum renovationem & recreationem novam. Quis non miretur tam mirificos Scripturæ interpretes? Primum ut Johannes adderet, Christum fecisse omnia, non nisi eo modo, quo fecit, supervacaneum erat. Quis enim aliter facit aliquid, quàm eo modo, quò facit? Deinde ex vocabulo *faciendi* quod latissimè patet, colligere determinatè modum faciendi secundum renovationem; voluntarium commentum est, profectum ex anticipata hæresi istorum. Denique *Gregorius Nazianzenus*, & alii Græci Patres qui verba illa: *Quod factum est*; cum præcedenti periodo conjungunt, longè aliam ob causam addidisse, illa Johannem censent, nempe ut intelligeretur, non omnia omnino per Filium facta esse (non enim etiam Spiritum Sanctum aut Patrem) sed omnes certè creaturas, quæcunque sunt factæ. *Augustinus* autem, & alii Patres latini, illa verba ad sequentia referunt, & ex illis initium periodi faciunt, hoc modo: *Quod factum est, in ipso vita erat. Vide Gregor. de Valent. lib. 1. cap. 15. de Unitate & Trinitate.* Insuper addimus & hoc: Si *Facere* pro *Reficere* seu *Restaurare* ponatur, restauratus est & Christus, de quo Paulus *Heb. 1. v. 4.* dicit *Præstantiorem factum Angelis*, & *Heb. 2. v. 2.* Sed & de Patre dici poterit, quòd sit restauratus ac recreatus, si *Facece* pro *Recreare* ponatur: De eo enim dicit David alicubi: *Factus est mihi Dominus in salutem.* *Franciscus Davidis* cum expositionem hanc nimis coactam esse videat, ad aliam confugit,

fugit, *Omnia per Christum facta sunt*, id est, *sinē ipso nihil possumus facere*, *Antithesi* 19. Videant jam ipsimet quam veri sint Johannis interpretes, *facta sunt*, id est, *possumus facere*. Egregia sane expositio! Quod autem ad locorum qui adducuntur copiam, lex sunt alterius, in quibus res diversa agitur: nam *Joh. 1. v. 1.* de principio Mosaico agitur, quo capeunt res omnes creatæ esse, ut jam ostensum; Locis verò reliquis de principio Evangelii prædicati sive renovationis per Christum: sunt autem res diversæ creatio mundi & instauratio: ineptum igitur est ea loca (scilic. posterioris ordinis) quæ de re una agunt, ad rei alterius (scilic. prioris) explicationem rapere.

VII. *Hic Jesus propter suam doctrinam, (quam tamen à Deo, qui ipsum misit, acceperat, & quam Pater in cælis ipsum docuerat, Joh. 7. v. 16. & 8. v. 26, 28, 38, 40. & 3. v. 11, 13. & 6. v. 38.) & quia se Filium Christumque Dei Israël. & consequenter Deum, esse agebat, Joh. 10. v. 24, 25, 33, --- 36. & 8. v. 54. à Pontificibus & Scribis & Senioribus Judæorum, tanquam maleficus & seductor, & turbarum autor, & blasphemus, in lignum actus & crudeli supplicio trucidatus est. Matt. 26. v. 63 - 66. Luc. 23. v. 2, 5. Joh. 18. v. 30. & 19. v. 7, 12.*

EXAMEN.

Duo hîc præcipuè veniunt Christiano lectori observanda & notanda. *Primò opinio illa Socinianorum quasi plausibilis: Christum scilicet ab initio sui ministerij ascendisse in cœlum & inibi à Patre edoctum, sic rursus è cœlo descendisse: quæ nullo niti fundamento his evincitur rationibus.* 1. Quia nulla Sacræ scripturæ pagina docet, Christum discendi causâ in cœlum à Patre evocatum fuisse. 2. Quia remota causâ removeretur effectus. Jam causa propter quam Christus post baptismum putatur in cœlum ascendisse, est cognitio paternæ voluntatis. Atqui hæc antea noverat. Nam *plenus Spiritu Sancto revertitur à Jordane & actus est ab eodem Spiritu in desertum, Luc. 4. v. 1.* Etiam eo baptizatus insonuit vox paterna è cœlo: *Hic est Filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco, Matt. 3. v. 17.* Jam verò Pater cœlestis in voluntatis suæ ignaro & adhuc erudiendo acquiescere nondum poterat. Imò Christus adhuc duodecennis in templo, inter seniores & magistros, respondendo & interrogando, officii & divinæ scientiæ admirabile edidit specimen, *Luc. 2. v. 46. & 47.* 3. Quia præposterum omnino est: Christum à Baptismo demum à Patre cœlesti in cœlum vocatum & ibi informatum fuisse. Quare? Quia jam tum modò baptizatus in Jordane, tanquam publicus doctor orbis, non tantum voce Patris, sed etiam præsentia Spiritus Sancti solemniter declaratus, omnibusque commendatus erat, *Matt.*

*Matt. 3. v. 16. & 17. Luc. 3. v. 21, 22. 4. Quia huic opinioni contrarium planè docetur, Luc. 24. v. 26. Nonne oportuit hæc Christum pati, & introire in gloriam suam? Ergo non ante, sed post mortem Christus introiit in gloriam & ita in cælum, quæ pars gloriæ non minima, Heb. 9. v. 12. Christus semel ingressus est in sacrarium, hoc est in cælum: semel, non bis: uti Photiniani somniant. Vide hæc fusius apud Christian, Beeman. Exercitat. Theolog. XIII. Erat igitur Filius Dei verè in cælo, priusquam ascenderet, sed quâ Deus æterno Patri *ὁὐς οὐρανῶν* ⊕, non juxta carnem assumptam, quæ nondum visibiliter & localiter ascenderat; quemadmodum videtur Arianis aliquando latenter ascendisse, & rediisse postea: aut sicut Moses & Elias in montem ascenderunt, collocuturi cum Deo. Ascensus enim iste, qui ipsis in alto somno fortassis videtur, omnino fictitius est, & non nisi mera Arianorum phantasia. Hoc duplici respectu dicitur etiam *Filius hominis* id est *Christus* eodem tempore esse in cælo & esse in terris, *Joh. 3. v. 13.* Erat enim in cælo quâ Deus, in terris verò quâ homo. Ita ut phrasis hæc: *Filius hominis erat in cælo* Adversarios solari minimè possit, quicquid tandem commententur. Cæterùm, verum quidem est, quòd Christus, ad munus nostri apud Deum Mediatoris ordinatus, ad illud exequendum, ad nos mitti debuerit, ut formam hominis servilis assumeret, *Joh. 7. v. 16. & 8. v. 28.* quæ tamen missio, ex solâ dispensationis œconomicæ ordinatione facta est: cujus dispensationis divinæ nullam causam,*

præter consilium ac placitum tribus personis divinis commune, atque à nobis potiùs adorandum, quàm controvertendum, proferre possumus: attamen si jure suo abs luto semper uti ac frui maluisset æquè ac Deus Pater, in forma Dei cum ipso permanere potuisset, teste Apostolo *Phil. 2 v. 6.* Perperam itaque ex Christi ad nos missione eum naturâ ac majestate essentiali inferiorem Deo Patri suo esse, à Confessore nostro, aliisque Sociniani concluditur. *Secundò* notandum venit illud Adversarii: *Quod hic Jesus propter suam doctrinam, & quia se Filium Christumque Dni Israelis & consequenter Deum esse agebat, Joh. 10. v. 24, 25, 33--36. à Pontificibus & Scribis & Senioribus Judæorum tanquam blasphemus crudeli supplicio crucidatus est:* quæ Salvatoris verba, sciendum, in alienum ab ipsis torqueri sensum. Non enim Christus eo loco affirmat, se talem quempiam esse Deum, cujusmodi nomine tenus & officii causâ vocantur quandoque homines, præcipuè iudices, & quibus in alios commissa divinitus potestas: verùm ut ipsa evincit verborum *συρέχεται* seu *contextus* ex loco comparatorum (ut secundùm Logices præcepta loquamur) adversùs Judæorum objecta, concludit se nequaquam blasphemum esse. Si enim homines vocari possunt approbante scripturâ *Dii*; multò magis ego, me (inquit) profitebor Deum, ut qui verè sum Patris aterni *υιός* & Filius, 1 *Joh. 5. v. 20* ab ipso; (ejus naturæ respectu, quæ *χάρισμα* aliquod adipisci & recipere potuit) sanctificatus, atque orbi promissus & tandem missus Redemptor. Neque verò

verò dicit : propterea se Deum, quia sanctificatus à Pa re & in mundum missus : seu se testatur nequiquam βλασφημῶν, quòd ipse sanctificatus & missus, dicatur Filius Dei, seque ipsum ita vocari & agnosci velit. Quæ autem impudentia, verba hæc eò trahere, quo Iesus non modò non genuinus, sed contrarius intuler est ? Cùm non tam ἢ δὶοῖς cur Deus sit, quam ἢ ὅτι quòd reve a Deus sit ac dici debeat, testatum Christus graviter in collatione ista cupiverit : nequaquam omnitò se missionis vel sanctificationis solius causâ Deum esse affirmârit. Quamvis ne hoc quidem modo impietati Antichristianæ patrocinari potest sententia, si ob sanctificationem & missionem statuatur & concludatur Messias verus esse Deus : Nam Patrem h'c vocatum suum : utile ergo æternus : ita Filium æternum & ab æterno genitum esse oportet : cùm in Deo nihil prius sit tempore, nec posterius : inquit enim, *Pater me sanctificavit & misit in mundum*, v. 26. id est, interprete Polan : Ego is sum quem solum Pater constituit Christum illum ac Mediatorem & caput Ecclesiæ, qui non tantùm omnibus Spiritus Sancti donis perfectissimè ornatus sum, sed ipsa plenitudo Deitatis in me habitat, *Col. 2. v. 9.* sicut omnes electos ad vitam æternam à me sanctificari oporteat. Ego sum is qui ab æterno apud Patrem eram, *Col. 1. v. 17.* *Apoc 1. v. 8.* & missus sum ab eo, ut assumptâ carne genus humanum à peccato & morte æternâ & tyrannide Diaboli redimerem. Quapropter verissimè & absque blasphemia profiteor, me proprium & omnipotentem Filium Dei, verumque naturâ Deum ac Patri æqualem esse.

VIII. *Ipse ergo Dei Filius (nullatenus verò aliqua insubsistens Filii humanitas passus ac verè mortuus est: Rom. 5. v. 10. Gal. 2. v. 20. & quidem definito consilio & præscientiâ Dei: Act. 2. v. 23. pro omnibus, 2 Cor. 5. v. 14, 15. etiam pro iis qui perduntur ac destruuntur, sive pereunt, Rom. 14. v. 15, 20. pro nobis, Rom. 5. v. 8. pro peccatis & pro injustis, 1 Pet. 3. v. 18. pro peccatis nostris, 1 Cor. 15. v. 3. Gal. 1. v. 4. propter delicta nostra, Rom. 4. v. 25. & in remissionem peccatorum: Matt. 26. v. 28. per ejus sanguinem habemus remissionem peccatorum: Col. 1. v. 14. sanguis ejus emundat nos ab omni peccato: 1 Joh. 1. v. 7. ipse animam suam dedit in redemptionis pretium pro multis, Matt. 20. v. 28. & peccata nostra sursum tulit, in corpore suo, super lignum: 1 Pet. 2. v. 24. redemit nos à maledictione Legis, factus pro nobis maledictum: Gal. 3. v. 13. & in sanguine ipsius iustificati sumus, Rom. 5. v. 9. Quæ omnia non solum unanimi consensu librorum novi fœderis confirmantur; sed etiam à Prophetis sanctis prædicta, Jesa. 53. nec non olim per victimas, & sacrificia, & varias le-*
gis

gis Mosaica ceremonias, adumbrata sunt,
 Heb. 9.

EXAMEN.

MEra est calumnia quam nobis impingit Confessor Socinianus: nemo enim unquam Orthodoxorum docuit, vel docet; *insubistentem Filii humanitatem passam ac mortuam esse*, verum ipsum Filium Dei, Christum nempe *θεοῦ υἱόν*: cum mediatoris munus non sit naturæ, sed personæ, illique obeundo Sufficientia & Efficacia divina absolute requiratur; quod liquet non solum ex locis, *Jerem. 23. v. 6. & Act. 20. v. 28.* sed etiam ex *Esa. 35. v. 4. Hos. 1. v. 7. & ex Heb. 9. v. 14.* ubi dicitur Christus *per spiritum aeternum se ipsum obtulisse*: servatis tamen utriusque naturæ proprietatibus. Ita enim August. in Enchir. cap. 108. *Neque, inquit, per ipsum liberaremur mediatorem Christum, nisi esset Deus.* Et Fulgent. lib. de Incarn. cap. 4. *Nulatenus, inquit, humana natura ad auferendum peccatum mundi sufficiens atque idonea fieret, nisi unione Verbi Dei.* Mortuus ergo & passus est Christus *pro omnibus*, 2 Cor. 5. v. 15. non de universis & singulis hominibus intellectis; sed solis Electis & credentibus: quod patet ex contextu Apostoli affirmantis, *Unum Christum mortuum esse pro omnibus.* Quibus omnibus? *lis. 1. Quibus imputatur ejus mors, hoc est, qui ob imputatam Christi mortem ipsi censentur mortui fuisse. 2. Qui resipiscunt, hoc est, cum ante indulgerent cupiditatibus carnis,*
 iam

jam iisdem renunciant, atque ex Christi voluntate
 in honorem ejus vitam intituunt: Utrumque do-
 cent verba proximè annexa. Atque hæc de solis
 Electis & credentibus dici possunt. Non igitur
 mortuus est Christus pro omnibus, id est etiam iis
 qui pereunt: Apostolus enim Rom. 14. v. 15, 20.
 non dicit perire posse eum pro quo Christus mortuus
 est quo ad efficaciam; sed prohibet duntaxat præ-
 bere perditionis causam & occasionem. Dicit verò,
ne perditio; quia qui perditionis causam infirmis
 præbet, perinde reus coram Deo censetur, ac si
 fratrem infirmum perdidisset: quanquam si decre-
 tum Dei spectemus, nullus eorum perire potest,
 pro quibus Christus est mortuus quoad efficaciam;
 quod Apostolus apertè docet, cum ait: *Quis est*
qui condemnet? Christus est qui mortuus est, Rom.
 8. v. 34. Ut & verba Augustini tom. 10. serm 109.
 de tempore. p. 601. *Qui nos tanto pretio emit non*
vult perire quos emit. Non emit quos perdat, sed
emit quos vivificet. Adhæc: *mortuus est Christus*
pro nobis, Rom 5. v. 3. *Passus fuit semel pro pecca-*
tis, justus pro injustis, ut nos adduceret Deo. 1 Pet.
 3. v. 18. *Dedit se ipsum pro peccatis nostris*, Gal. 1.
 v. 4. *Dedit animam suam in redemptionis pretium*
pro multis, Matt. 20. v. 28. *Redemit nos ab exe-*
cratione legis, dum pro nobis factus est execratio, Gal.
 3. v. 13. Sed quorsum hoc fecit? Ut pro nobis sa-
 tisficeret, Matt. 20. v. 28. & 1 Tim 2. v. 6. Ut
 nos ab æterna morte & maledictione liberaret, Hos.
 13. v. 14. Ut nobis Deum placaret. Rom. 3. v. 35.
 Ut nos Deo reconciliaret, Rom. 5. v. 10. Ut nos re-
 dimeret,

dimeret, *1 Pet. 1. v. 18.* Ut nos à potestate Diaboli liberaret, *Heb. 2. v. 14.* Ut nos sanaret, *1 Pet. 2. v. 24.* Ut nos liberaret, *Heb. 2. v. 15.* Ut nos justificaret, *2 Cor. 5. v. 21. Rom. 5. v. 9.* Ut peccata nostra aboleret, *Heb. 9. v. 6.* Item: Prophetæ prædixerunt Christum positurum esse animam suam sacrificium pro peccatis nostris; iidem docuerunt eum hoc sacrificio expiaturum esse peccata nostra, *Esa. 53.* hoc ipsum multis sacrificiis in veteri Testamento adumbratum, & populo penè visibilibiter repræsentatum est, *Heb. 9.* Quæ omnia clarissimè docent Christum plenè & propriè pro peccatis nostris satisfecisse; non verò Metonymicè tantùm, id est, (ut Sociniani volunt) quòd ille sua passione in nobis produxerit vim & facultatem, quâ nosmet ipsos ad Deum convertere, atque ita divinæ voluntati plenissimè pro nobis ipsis satisfacere possimus. Hanc eorum esse sententiam *ex Socino lib. 3. cap. 2. & Ostorodio contra Tradelen. p. 250. item Smalcio de divinit. Christi cap. 11.* manifestum est.

IX. Verùm in morte non mansit, sed Pater ejus, Deus Abrahami, Isaaci & Jacobi, excitavit eum die tertiâ ex mortuis per gloriam suam, sustulit eum in cælum, collocavit ad dextram suam, dedit ei promissionem Spiritus Sancti, & exaltavit eum dexterâ suâ Principem & Salvatorem, ad dandam pœnitentiam Israël, & remissionem peccatorum.
Act.

Act. 3. v. 13 -- 15. & 5. v. 30, 31. & 2. v. 32, 33. Rom. 6. v. 4. Gal 1. v. 1. Marc. 16. v. 19. Luc 24. v. 51. Act. 1. v. 9, 11. *Deus excitavit eum ex mortuis, & gloriam ei dedit, ut fides ac spes nostra sit in Deum.* I Pet. 1. v. 21. *Idem homo Christus Jesus est etiam unus ille mediator Dei unius & hominum,* I Tim. 2. v. 5.

EXAMEN.

EX ordinatione Jesu ad officium Mediatoris, Principis, Servatoris, vult concludere Confessor Socinianus, Jesum esse hominem deificatum, hoc est, non esse naturâ Deum, sed esse fictitium quendam Deum, quasi dicat. *Quem Deus fecit Christum, Dominum, Principem, & Servatorem; ille non est naturâ Deus, sed est homo deificatus. Jesus est ille, quem Deus fecit Dominum, Principem, Salvatorem, &c. Ergo Jesus non est naturâ Deus; sed est homo deificatus: Nam qui naturâ Deus est, is naturâ & ab æterno Dominus, Princeps, & Servator est; non autem potest ab alio demum creari Dominus, Princeps & Servator. Cujus major non tantum falsa est, sed ejus etiam oppositum verum est; ille enim, cui Deus injungit officium Mediatoris, Principis & Servatoris, & cui committit dominium in omnes creaturas, quemque vult honorari sicut se ipsum, necessario est naturâ Deus; nisi enim naturâ Deus esset, huic officio præfici, & ad hoc*

hoc dominium honoremque exaltari non posset. Innumera scripturæ loca sententiam nostram probant, ut sunt sequentia, *Joh. 3. v. 31. Psal. 45. v. 7. Heb. 1. v. 8. Psal. 110. v. 1. Heb. 1. v. 13. Joh. 1. v. 1. Col. 1. v. 16.* Unde quilibet videt Majorem esse falsam: Filius enim Dei non propterea in tempore deificatus, sive Deus factus est, quòd Pater ei mediatoris officium injunxit, eumque fecit Dominum omnium, Principem & Servatorem: sed quia unâ cum Patre, & Spiritu Sancto naturâ Deus, atque ita Dominus omnium erat; ordinatus est à Patre ad hoc officium, ut assumptâ carne, etiam secundum eam, per assumptionis gratiam fieret omnium Dominus, & in carnis exaltatione atque gloria, dominium Deitatis suæ quod semper à naturâ habuit, declararet. In locis verò ab Adversario allegatis (*Erasmo* interprete) ne unum quidem verbum est, quod vel levissimè innuat, eum post resurrectionem demum factum esse Christum vel Dominum. Ad hæc, si Christus, ut censet idem Confessor Socinianus, non suâ, sed alterius nempe Dei Patris sui omnipotentis vi, ex mortuis resurrexit, neque ipse suâ potestate cum Deo Patre suo in æternum vivere, neque nos ex claustris mortis ad vitam æternam perducere poterit. Neque Christus in Epistola, *1 Pet. 1. v. 21.* tantum ut mediam salutis nostræ causam, consideratur; ita ut fides nostra, honosque Christo à nobis exhibendus non in ipso terminari, sed per ipsum ad Patrem ipsius tanquam ad ultimum cultus nostri religiosi scopum, dirigi debeat, statuente Volkelio ejusque asseclis: cum Christus ideo Mediator

diator nostræ salutis nobis à Deo Patre suo in tempore factus sit, quia ipsius Filius ac cum ipso naturâ Deus ab æterno fuit, atque in æternum permanebit, ut modò ostensum. Ex quo axiomate Christum ordine naturæ Deo Patri suo co-essentialem ac co-æqualem fuisse necessariò sequitur, priusquam Deus Pater eum Mediatorem nostræ salutis ordinaverit. Ex eodem dogmate sequitur Christum diverso respectu causam principalem & mediam esse nostræ salutis. *Principalem* ratione Deitatis æternæ atque omnipotentis sibi cum Deo Patre suo communis. *Mediam* ratione muneris Mediatorii ipsi à Deo Patre impositi, cuius respectu instrumentalis, vel mediatrix potius salutis nostræ causa, appellari potest ac debet. Ac tantum abest, ut Christus quia Deus simul & homo sit, non potuerit esse noster apud Deum Mediator, 1 *Tim.* 2. v 5. (pertinente Confessore ociniano) ut contra potius, nisi Deus & homo esset, Mediator perfectus esse non potuerit, ut pulchrè asserit *Athanasius* l. 1. de *suscepta humanit. cont. Apolinar* item *Irenæus* l. 2. c. 19. & communitè alii quoque Patres, ut *Basilius* lib. 4. cont. *Eunom* circa medium. *Cyrillus* lib. 12. *Thesau.* cap. 10. & lib. 1. *Dial. de Trinit.* *Chrysostomus* *Hom.* 7. in 1. ad *Timoth.* *Theodoretus* in *Dialog.* 2. ante medium. *August.* lib. 19. de *civitate Dei.* *Leo* *Serm.* 1. de *nativit.* Non enim pugnant ista, aut sunt contradictoria, Christum esse Deum naturâ, & Mediatorem Oeconomia ac dispositione gratiæ voluntaria: sed potius optimè conveniunt, & sine hac convenientia nunquam aptus

Mediator

Mediator dari, nunquam Mediatoris beneficio salus comparari in æternum nobis potuisset; (ut jam diximus) nisi inquam fuisset ille nobis datus, qui heri & hodie idem est, & in secula, Jesus Christus Dominus & Servator noster. Heb. 13. v. 8.

X. *Hunc Jesum expectamus è caelo, tanquam à Deo definitum judicem vivorum ac mortuorum: Act. 1. v. 11. & 10. v. 42 & 27. v. 31. Joh. 5. v. 22. Rom. 2. v. 16. Qui unicuique reddet, secundum opera ejus, Apo. 2. v. 23.*

EXAMEN.

Hucusque impugnare conatus est Confessor Socinianus, apertè veram æternamque Christi Divinitatem. Jam in Angelum lucis transformans se, ne purum nudum hominem credere videatur, creatam & finitam, hoc est fictam quandam ipsi tribuit θεότητα: ob judicium videlicet à Patre ipsi traditum, Joh. 5. v. 22. *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio*: quòd Christi enunciatum Deum Patrem & Christum (quatenus proprius ipsius Filius, & naturâ Deus est) omnium operum ac sermonum divinatorum causas socias coæquales, ideoque à nobis pariter adorandos esse evidenter ostendit, ac proindè verè naturâ Deum: quod longè clariùs liquet in illo Christi dicto versu præcedenti 21. *Sicut Pater, inquit, suscitavit mor-*

tuos, ita & Filius quos vult vivificat, pari scilicet potestate. Qui enim omnes quos vult vivificat, is supremus est omnium vitæ, mortisque Dominus. Quod de nemine, quàm de solo vero Deo, atque omnium rerum creatore, quo major Dominus non datur, verè dici potest. Neque noc Christi enunciatum oppositè atque exclusivè exponendum ut Sociniani faciunt, ut eo ipso Deum Patrem ac Filium ejus omnium operum aut dogmatum divinorum nequaquam causas socias coæquales esse innuant, ac proinde, eos non pari, sed impari honoris gradu à nobis adorandos esse, inde concludant: cum Judicium respectu vario commune sit Sanctæ Trinitatis, & Christi singulare. *Commune* respectu communis principij agentis, Patris, Filii & Spiritus Sancti: *Singulare* autem respectu Christi: Et quidem primò, respectu principalis termini secundum naturam divinam illius: Secundò, respectu naturæ humanæ, ut instrumenti adunati in unitatem personæ (ut dicamus) singularissimam. *Agit enim utraque forma cum alterius communionem quod proprium est; Verbo scilicet operante quod verbi est, & carne exequente quod carnis est;* ut commodè loquitur Leo Epist. 10. ad Flavianum: Vel ut alii: *Utraque natura suam confert; divina quod divinum, & humana, quod humanum est.* Utrumque igitur verum est, & sine ulla absurditate verum: *Omne judicium Trinitatis esse.* ut communis principii; & *omne judicium Filio datum esse,* ut singulari termino secundum Oeconomiam, tum principaliter divinitate suâ, tum verò instrumentaliter humanitate. Non

derogatur autem de iudicio Patris & Spiritus Sancti, quia sic à Patre & Spiritu Sancto cum Filio instituta est dispensatio, in una aedemque operatione. Sic & Pater simul iudicat, iudicat enim per Filium: & Filio omne iudicium est datum, quia nihil Pater, nisi per Filium iudicat.

XI. *Hic homo Iesus Christus, Dei & Maria Filius, est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturae. (Huc spectat illud Psal. 89. v. 28. ubi Deus promisit, se daturum, hoc est, constiturum, Davidem, qui erat Christi typus, primogenitum filium, excelsum pra regibus terra.) Quia in ipso condita sunt universa, quae in caelis & in terra sunt, visibilia & invisibilia: sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates; ante quas omnes ipse est, & omnes illae dignitates in ipso constant: in terra itidem per ipsum condita est Ecclesia, cuius caput ipse est, Col. I. v. 15 -- 18. In ipso, sive per ipsum, Iudaei & gentes, mediante predicatione Evangelii, creantur in unum novum hominem; & ad opera bona, quae preparavit Deus, ut in illis ambulemus. Eph. 2. v. 10 -- 22. Nam si quis est in Christo, nova creatura est; vetera praeterierunt,*

*ecce, nova facta sunt omnia, 2 Cor. 5. v. 17.
Vide etiam v. 18, 21.*

EXAMEN.

Quandoquidem locus hic ab Advers. miserè discerptus & lancinatus nobis obtrudatur; ideoque rigidiori paulò & accuratiori opus est examine. Loco citato Apostolus, quid de Christo sentiendum sit facilè demonstrat ex duplici ejus dignitate & supereminètia. Primò; *quòd imago est Dei invisibilis.* Ubi observanda venit vocis *imaginis* distinctio: nam imago aut perfecta, aut imperfecta est. Perfecta est, cui non deest aliquid quod infit illi de quo expressa est, sed ei respondet similitudine plenà & æqualitate simul. Atque hæc mens fuit *Hilarii* lib. de Synod. cùm diceret; *imago est ejus rei ad quam imaginatur, species indifferens:* Hæc enim imago essentialis est in identitate (ut loquuntur) naturæ posita. Imperfecta imago est, quæ non perfectè respondet exemplari de quo expressa est, sed aliqua similitudine, ac non secundum æqualitatem plenà. Christus verò dicitur perfecta imago & essentialis Patris, (interprete *Chrysof. Hom. 3. ad Coloss. & Basilio lib. 4. adversus Eunomium*) quòd videlicet sit naturalis, germanus & ipsissimus Dei Filius, Patri per omnia, non voluntate tantùm & operatione, sed & naturâ, essentiâ & divinitate similis & æqualis: alias non esset perfecta illius imago; si in illa deficeret, germanus ac verè Filius Dei non esset. Oportet omnino relationem hanc inter
ipsum

ipsum & Patrem firmam esse, & constantem, ut Filius talis sit per omnia qualis ipsius est Pater. Non dicitur autem simpliciter *Imago Dei*, sed, *Imago Dei invisibilis*: Quia Pater videri seu cognosci non potest, nisi in Filio velut imagine, in qua se visendum cognoscendumque exprimere voluit, idque mox ab initio dum omnia per Verbum suum condidit, sicut mox sequitur. Secundò, *quòd est primogenitus omnis creaturæ*, & quidem vel respectu *Verbi æterni* quòd genitum est à Patre ante omnem creaturam, de quo *Prov. 8. v. 22.* vel respectu *Dominii*: Primogenitus enim in regno Patri succedebat, & reliquorum fratrum erat dominus, *Rom. 8. v. 29.* ita ut nemo nisi post illum sit filius aut hæres. Cæterùm *primogenitus* sic a *fratribus*, qui *filii Dei* dicuntur, distinguitur; ut hi sint *creaturæ*, ipse genitus & quidem unigenitus: Id confirmat Apostolus eo: *Nam per eum condita sunt omnia quæ in cælis sunt, & quæ in terra, visibilia & invisibilia, sive throni, sive dominia, sive imperia, sive potestates, omnia per eum & respectu ejus sunt condita.* Si enim per illum creata sunt omnia, necessè est ante omnem fuerit creaturam, necessè est etiam & non fuerit creatus sed genitus. Nam si creatus fuisset & ipse, quomodo per illum condita essent omnia? Nec dici potest quòd semetipsum creavit, cum nulla creatura sui ipsius creatrix esse potest. Quomodo namque quod nondum est, crearet aliquid; nedum semetipsum? Porrò; neque Pater condidit omnia per Filium, tanquam duntaxat causam instrumentalem, ut volunt Sociniani, (nec enim intelligi semper potest

causa instrumentalis, propter particulam *Per* ut patet ex *1 Cor. 1. v. 9. Gal. 1. v. 1.*) verum *διουσιον*: quia operationem & potentiam divinam notat praepositio *Per*; qua operatione Filius voluntatem Patris sui exequitur, & agit, non a se ut locuti sunt veteres, sed per se. Nec inficiamur frequentius de Filio particulam *Per* usurpamur: *Et Basil. in lib. de Spiritu S. c. 7, 25. & 26. Hilar. item cap. 4. de Trinit.* per has voces, *Ex ipso, per ipsum & in ipso*, primam Patrem designari volunt: alteram Filium: postremam Spiritum Sanctum; non quod verè distinctæ sint ac separatae, sed ad personas duntaxat discernendas in unitate sic accommodatae: Nam ut rectè monet Magister sententiarum; *Si diligenter inspiciamus, idem est ex Deo, per ipsum, & in ipso esse*; idque pluribus confirmatum ab Ambrosio *11. c. 1. 2. de Spiritu Sancto ad Gratianum Augustum: non sunt, inquit, compugnantes syllabæ istæ, sed tanquam sociæ atque concordantes, ut uni etiam convenient.* Quia propter non tantum legimus *per Filium facta omnia, sed & in ipso v. 16. Et ex ipso accipere nos omnem plenitudinem, Joh. 1. v. 16. Vide exposit. August. de Trinit. lib. 1. cap. 6. lib. 6. cap. 19.* At Filium ut causam æquè principalem ac Patrem, creasse, multis modis evidentissimè probatur à *Gregor. de Valentia lib. 1. cap. 15. De Unitate & Trinit.* cujus rationes firmas licet non omnes, quasdam tamen lubet nobis adferre. (1.) Quia ipse Filius inquit, *Joh. 5 v. 19. Quaecunque Pater facit, hæc & Filius similiter facit.* (2.) Quia creavit ut verus Deus Israël sicut Pater: Deus autem Israël ut causa

causa principalis creavit quemadmodum fatentur etiam Adversarii : Id patet ex Apostolo, *Heb. 1.* qui verba illa à Davide dicta Deo Israël Christo accommodat, *Psa. 102.* (3.) Quia causa efficiens principalis ea dicitur, quæ est prædita per se necessariâ & sufficienti virtute ad producendum effectum : Christus autem est ipsa Dei virtus, *1 Cor. 1. v. 24.* (4.) Quia idcirco Patrem ut causam principalem operatum esse intelligimus, quoniam arbitrato suo operatus est ut voluit, id quod minimè, convenit instrumento : Atqui Filium similiter imperio suo & voluntate operari, legimus *Joh. 5. v. 21. Luc. 8. v. 25.* (5.) Quia instrumentum non propria virtute sua, sed motu principalis agentis efficit principalem effectum. At de Filio Apostolus inquit : *Portans omnia verba virtutis sue*, *Heb. 1. v. 3.* (6.) Quia instrumentum non est principium ac finis ultimus operis : Filius autem de se dicit : *Ego sum a & ω principium & finis*, *Apoc. 1 v. 8.* Non tribuitur itaque creatio mundi Filio, tanquam causæ duntaxat instrumentali, sed principali æquè ac Patri. Ad hæc, docet Apostolus non solum creata esse omnia per Filium, sed & per illum *omnia consistere & conservari.* Exerit enim vim suam per res conditas omnes quas ipse gubernat, vegetat, moderatur, agit & conservat, id quod Dei munus est. Post autem primogenitum esse omnis creaturæ Christum demonstratur simili analogico quum dicitur *esse idem caput corporis Ecclesiæ :* & hujus analogia ostenditur à modo & fine ipsius. Modo ; nam est *principium* auctor Ecclesiæ suæ,

& *primogenitus ex mortuis* eos principaliter à morte vindicans & vindicatos servans: Fine autem: *ut inter omnes teneat primas.* Utrumque asseritur de Christo, natura divina, & operatio in carne, naturæ illi divinæ respondens (ut loquuntur) proportionally. Nam proportionem essentiae aut naturæ agentis sequitur operatio: hujus operationes divinæ sunt: Ergo & natura est; cum operationum illarum potestatem habeat in se, & actus efficiat per se. Minimè ergò Christus ad creaturas dijiciendus, & infra omnem Dei naturam collocandus: *quia primogenitus omnis creaturæ.* Nam primogenitus appellatur, quasi *πρῶτος γέννησις*, interprete Basil. lib. 4. adversus Eunomium, pag. 686. *sive ante omnem creaturam primogenitè & unigenitè genitus: quomodo ex Maria virgine natus perhibetur πρῶτοτοκος*, Matt. 1. *Quia solus ex virgine, quia unicus*, Theophyl. in 2. cap. Matt. Hieronymus adversus Helvidium. Epiphanius adversus *ἑσθῆσιμοναχίαν*, Sect. xvii. Quam ut sequamur interpretationem, movet nos non tantum veterum & doctissimorum interpretum autoritas, verum etiam ipse contextus verborum Pauli supra citatus; hic enim per illum quem vocat *primogenitum omnis creaturæ*, omnia ait esse condita, & in ipsum seu ejus respectu esse condita: deinde eum esse ante omnia, & omnia per eum consistere: quibus verbis ea tribuit illi, quæ nulli rei creatæ competunt, esse scilicet creatorem, esse finem creaturarum: esse conservatorem totius creaturæ: esse ante omnia; cum si creatura esset, dicendum fuisset, creatum esse ante

cætera

cætera omnia. Q in etiam Apostolus cum hæc subicit, rationem quasi reddit cur Christum nominarit primogenitum creaturæ, quòd scilicet genitus antè omnia, cuncta condiderit aspectabilia & inaspectabilia. Ideoque observandum est, dissimile loquendi genus esse, cum dicitur ab Apostolo *πρωτότοκος & πάσης κτίσεως*, *primogenitus omnis creaturæ*, ab eo, dum dicitur *πρωτότοκος & ἐκ τῶν νεκρῶν*, *primogenitus ex mortuis*: hoc enim refertur ad carnem, indicatque ordinem, ita ut simul etiam dignitatem & causam quoque significet: Christus namque primus ex mortuis ad vitam immortalē resurrexit; cæteri qui vel ab Elisæo vel ab ipso Christo excitati fuerunt, denuò mortui sunt; & quia Christus omnibus causa est resurrectionis à mortuis, quæ est quædam quasi renascentia: Illud verò refertur ad λόγον, quod nullam expressam habet ordinis significationem, scilicet. quòd prima sit omnium creaturarum; adeoque interpretandum est ut propositio aliqua subintelligatur; videlicet, vel *primogenitus inter omnes creaturas*, vel *primogenitus ante omnes creaturas*: quarum priorem interpretationem Adversarii, alteram nos sequimur, auctoritate veterum ipsiusque Apostoli citati. Ex his omnibus palam est cuius, quàm impertinens sit locus, *Psal. 89. v. 28.* à Confessore huc allatus. Et quanta in hoc Apostoli loco impudentia, vocem *Omnia* restringere ad novam creationem, quæ per Christum facta sit? cum ex loco præfato *universa in Christo condita, quæ in cælis & in terra sunt visibilia & invisibilia, principatus & potestates omnes* rectissime

rectissimè pronuncietur : Angeli quippe ut & aliæ
 creaturæ in terris, non possunt *nova creatura* in
 Christo vocari. Quamvis enim illi & hæc etiam
 Christo tanquam Domino & moderatori suo itidem
 obediant; hoc tamen nunquam sufficit ad id, ut
 sint propterea *nova creatura* in Christo : Siquidem
 hæc semper in Scriptura ita dicitur respectu *vetusta-*
tis peccabilis, Conf. 2. Cor. 5. v. 17. Gal. 6. v. 15.
 Eph. 4. v. 23. Col. 3. v. 10. Tit. 3. v. 5. Heb. 6. v. 8.
 At verò illius Angeli, ut & aliæ in terris creaturæ
 planè expertes sunt. Ergò ἀνακτίσεως seu ἀνακασι-
 σεως hujus spiritualis, statui peccabili oppositæ
 cupaces esse nequeunt. Attamen nihilominus à
 Christo creata dicuntur hoc loco. Ad hæc hoc pacto
 etiam *omnia bruta* quin & *Diaboli* nova creatura in
 Christo dici deberent, utpote quæ etiam Christo
 tanquam Domino suo obedienter subjacere cogun-
 tur, Psal. 8. v. 7. Phil. 2. v. 10. Eph. 1. v. 21. Apoc.
 5. v. 13. Quod tamen ἀτοπον longè maximum.
 Adde quòd in S. Scriptura uni & soli Deo nostri
 ἀνάκτισις & κτίσις prima tribuatur, 2 Cor. 4. v. 6.
 Gen. 1. v. 1. Psal. 33. v. 6. Ezech. 36. v. 26.
 Quòd si ergo per Christum omnium sit ἀνάκτισις,
 profectò etiam per eundem erit ipsa rerum omnium
 κτίσις prima, atque sic ille verus est Deus, tan-
 quam creator omnes creaturas longissimè transcen-
 dens. Aliàs enim si ille creatura mera esset, & non
 ipse Deus, & nihilominus omnes creaturæ per ip-
 sum creatæ essent; tum sequeretur illum tanquam
 creaturam per semet ipsum & à se ipso creatum
 esse. Quod est absurdum longè maximum; ut
 etiam

etiam supra dictum. Apostoli textus ad *Eph.* 2. v. 10--12. ut & *2 Cor.* 5. v. 17. non de creatione specierum nova, sed reparatione generis humani & innovatione hominis loquitur, cui cor novum creatum, *Psal.* 51. hoc est immutatum inque melius conversum, Ut sit quasi nova creatura in Christo, *Gal.* 1. v. 15. *nova sic facta sunt omnia*, non quoad *ἕσθαι*, sed *ποιότητα*. Confusio ergo textuum insignis, eorum dicimus, qui de creatione *τῷ παντός* totius universi, Christo etiam vindicata; & de redemptione generis nostri extremè post lapsum perditum, agunt. Vide *Gregor. de Valentia lib. 1 cap. 15. de Unit. & Trinit. expositionem Patrum in hanc rem commodè proferentem.*

XII. *Per hunc Jesum, Dei & Mariae Filium, Deus his ultimis diebus nobis lectus est: hunc constituit heredem universorum: per hunc porrò secula (non absolutam aeternitatem, quæ cum principio careat, facta esse dici non potest; sed futuram, ad quam Deus nos creaverat, quamque per peccatum amisimus:) fecit Hic Jesus, nempe Dei & Mariae Filius, & nullus alius ante vel præter ipsum, est splendor gloriæ, & character substantiæ Dei, portans omnia potente suo verbo vel jussu: idem per se ipsum purgationem faciens peccatorum nostrorum, sedit in dextera throni majestatis in excelsis: tantò præstantior.*

*stantior effectus angelis, quanto differenter
 ius præ illis hæreditavit nomen. Hebr. I.
 v. I- 4.*

E X A M E N.

Quomodo Deus Pater per Jesum Christum
 Filium suum, his *ultimis diebus nobis locutus
 sit*, de eo, supra in Examine segmenti v. diximus
 satis; ita ut ea hîc rursus repetere non sit opus. Di-
 citur verò *Hæres*, id est, caput & dominus omnium
 à Patre constitutus. Quatenus enim homo factus
 est, hæreditatem hanc à Patre accepit, idque pro-
 pterea ut nobis recuperaret quod in Adamo perdi-
 deramus. Hominem enim quasi filium Deus con-
 stituerat initio, omnium bonorum suorum hæredem;
 sed per peccatum à Deo abalienatus primus homo,
 se & posteritatem suam, tam Dei benedictione
 quàm bonis omnibus privaverat. Tunc ergo recipi-
 mus jure frui Dei bonis, cum nos Christus, qui uni-
 versalis est hæres, in societatem suam admittit.
 Ideo enim ille hæres est, ut nos opibus suis ditet.
 Sine ipso omnium miserrimi & inopes sumus. *Per
 hunc porrò secula fecit.* Hîc per vocem *secula*,
 quæ Græcè effertur per *αἰῶνας*, non denotatur
 absoluta æternitas, (ut benè monet Confessor So-
 cinianus) sed mundus ipse in tempore factus ut hoc
 liquet ex loco simili ad *Heb. II. v. 3.* ubi Apосто-
 lus eodem vocabulo Græco *αἰῶνας* utitur, quo ta-
 men nonnisi mundus cum omnibus quæ in eo sunt,
 signi-

significatur; quòd clariùs longè patet ex locis, *Joh. I. v. 3.* & *Col. I. v. 16.* Dicitur autem *splendor gloriae paterna*, eo quod gloria Patris sit nobis invisibilis, donec in Christo resulgeat; ubi simul voce splendoris edocemur de æterna Christi, in quantum est Filius Dei æternus, divinitate, ejusque essentia & gloria cum Patre suo, identitate: *Character seu expressa imago substantia Patris*: ubi iterum admonemur de æqualitate divinitatis, gloria & majestatis Filii cum Patre, verâque & solidâ Dei in Christo agnitione. Neque enim obscura est ejus imago duntaxat, sed expressa effigies, quæ ipsum refert. Nomen verò hypostasis, quod substantiam vertunt, non essentiam Patris denotat, sed personam: Nam illud absurdè diceretur, Dei essentiam in Christo impressam esse, quæ eadem etiam in Filio est. Sed verè apteque dicitur: Quicquid proprium habet Pater, in Christo expressum esse, ut qui hunc tenet, quicquid in Patre est simul teneat. Quocirca vera est Patrum expositio, Theodoretis maximè & Oecumenii. *Theodoretus* enim eleganter in Epitome divinorum dogmatum de Filio: τὸ ἀπαύγασμα αὐτοῦ docet τὸ συναίδιον: Character autem ὑποστάσεως, & æqualitatem summam ostendit, & personarum simul docet discrimen, ὁ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως καὶ τῆς ἀκειβίης τῆς ὁμοιότητος δεικνύσει καὶ τῶν ὑποστάσεων δίδοσκει διὰφορον. Et *Oecumenius* expendere jubet quàm luculenter sit, quàmque exactè locutus Apostolus dicens: *Cum esset splendor gloria: per id enim cum ait splendor, Filio ex Patre naturalem indicat progressum.* Nullus enim per gratiam &

adeptionem

adeptionem splendor procedit. Per id quod ait, cū
 esset, quod non recentem habeat essentiam insinuat, sed
 quod ab eterno & semper sit splendor: addit,
 gloriæ, ut dicas maximi illius honoris, & naturali-
 ter assistentis, & quo nihil sit in Patre majus, illius
 inquam splendorem esse Filium: addit, & Character:
 ut qui totam in se substantiam exuerit atque subsi-
 stentiam. Deus est, potestatem habet, omnipotens est,
 creator & si quid est aliud, quod paternam substan-
 tiam exprimit: præterquam quod non sit Pater, om-
 nia est Filius: Quare omnia quoque in verbo illo
 potentia complectitur, claudit & subministrat. Hæc
 Oecumenius. Dicitur tandem: Purgator criminum
 & reconciliator: Nam morte sua Patri nos reconci-
 liavit, & restituit bona quæ per peccatum amiseram-
 us. Sedens in dextera majestatis; id est, regnum
 ingressus, omnium quæ in cælo & terra sunt pote-
 state accepta, ut jam cœlitus regnet in Ecclesia san-
 ctorum; Prestantior autem factus est Angelis.
 (1) Quia Filius est, ad quod testimonia scriptura-
 rum ex Davidis *Psal.* 2. v. 7. & aliunde quoque ex
 Prophetis adducit Apostolus v. 5. Hic autem sin-
 gulari quâdam prærogativâ nomen Filii in Christum
 transfert, non ut Angelis, Principibus, ac Electis
 tribui solet. (2) Quia Christus adoratur ab An-
 gelis, id quod Davidis testimonio ex *Psal.* 97. v. 7.
 probat v. 6. (3) Quia Angeli sunt ministri Dei,
 Christus verò Rex est omnium, ex *Psal.* 104. & 45.
 tribuitur autem Christo Regi, v. 7. (4) Quia
 Filius non tantum homo, sed & verus Deus est;
 Creator cœli & terræ, ex *Psal.* 102. v. 26. Angeli
 verò

verò creaturæ sunt, v. 10. (5) Quòd sedeat Filius à dextris Dei, ex *Psal.* 110. Angeli autem ministri sunt, v. 13. & 14. Cùm igitur Christus Angelis omnibus atque adeò omnium præstantissimæ creaturæ antecellat, nequaquam esse puram creaturam, sed profus verum Deum esse concludimus. Hinc porro quilibet videt, quàm elumbe sit argumentum Socinianorum ex hoc loco deductum, (*Qui splendor est gloriæ alterius & figura substantiæ eius, non est idem cum illo. Christus est splendor gloriæ Dei, &c. Non igitur cum Deo Patre idem*) præsertim si quis vocem splendoris gloriæ, ut & imaginis considerari animadvertat: *Splendor enim gloriæ aut perfectus aut imperfectus est: perfectus essentialis, similis principio suo cum æqualitate: imperfectus contra.* Christus autem dicitur splendor gloriæ paternæ priori, non posteriori respectu.

XIII. In summa, Deus Domini nostri Iesu Christi, Pater ille gloriæ (qui etiam noster Deus ac Pater est, *Joh.* 20. v. 17.) Filium suum, Iesum crucifixum, suscitavit ex mortuis; & collocavit ad dextram suam in cælestibus, longè supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in seculo hoc, sed etiam in futuro: & omnia subiecit sub pedes ejus, & ipsum dedit

Caput super omnia Ecclesiæ; quæ est corpus ipsius, plenitudo omnia in omnibus adimplentis. Eph. I. v. 17 -- 23. Quia factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis; idem & Deus illum superexaltavit, & donavit illi nomen super omne nomen: ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cælestium, & terrestrium, & inferorum; & omnis lingua confiteatur, quod Jesus Christus sit Dominus in gloriam Dei Patris. Philip. 2. v. 5 -- 11. Propter quæ etiam ab Angelis & hominibus adoratur ac invocatur. Heb. I. v. 6. Apoc. 5. v. 8 -- 13. & 7. v. 10. Act. 7. v. 59, 60. & 9. v. 14. & 22. v. 16.

EXAMEN.

Confessor Socinianus fascino suo excæcatus, non animadvertit diversâ longè ratione, vocare Christum, Deum Patrem suum, & nostrum Joh. 20. v. 17. Nam Christus *Patrem meum* dixit secundum naturam in Deitate & unionem personalem in carne assumpta, & *Patrem vestrum* secundum gratiam in adoptione filiorum Dei: *Deum meum* dicit, respectu humanæ naturæ, quia carnem vestram assumpsit, & *Deum vestrum* naturâ ac veritate: Diversam hanc rationem indicat etiam dissimilitudo, quæ est
inter

inter nostram & Christi filiationem : nimirum quòd
 Christus, & quâ λόγος, sit proprius, eoque de pro-
 pria Patris substantia Filius, & quâ homo, sit etiam
 natus Dei Filius ; tum quia conceptus de Spiritu
 Sancto, qui est virtus Altissimi. *Luc. 1. v. 35.*
 Tum quia unione personali, caro, hoc est, humana
 natura, unita est τῷ λόγῳ, naturali Dei Filio.
 Nos verò sumus facti filii Dei, tantùm gratiâ ado-
 ptionis, & regenerationis. Non eadem igitur ra-
 tione dicitur Deus, Pater Christi, & aliorum fide-
 lium. *Vide hac de re Lombard. lib. 1. distinct. 26.*
doctè differentem. Item Hilarium lib. 12. de Trinit.
ab eodem citatum. Ad locum Eph. 1. v. 17--23. &
Act. 5. v. 30. eadem est responsio, cùm autem de
 hoc in Examine segmenti IX. ex professo egerimus,
 nihil de eo dicemus ; nisi hoc unum monemus ;
 quòd Deus Pater quidem suscitaverit Filium suum
 Jesum Christum ex mortuis, sed non solus ; verùm
 etiam Filius se ipsum propriâ voluntate & virtute :
 juxta illud Christi, *Solvite templum hoc, & ego*
tribus diebus erigam illud, Joh. 2. v. 19. Et potesta-
tem habeo ponendi animam, & potestatem habeo ite-
rum sumendi eam, Joh. 10. v. 18. Suscitavit ergo
 Pater Christi carnem, humanam scilicet naturam :
 sed per alteram ipsiusmet Filii naturam & essentia-
 am ; quæ una & eadem est cum virtute & essentia
 Patris. Ita virtus, quâ suscitatus est, utrique attri-
 butur : Patri quidem, tanquam illi à quo omnia ;
 Filio autem, tanquam illi per quem omnia. Quo
 spectat illud Apostoli : *Crucifixus fuit ex infirmi-*
tate, humana scilicet natura : vivit tamen ex vir-

nate Dei; nempe non tam Patris, quàm suâ 2 Cor. 13. v. 4. Citat etiam locum ad *Philip.* 2. v. 5--11. Confessor Socinianus, ut ostendat Jesum esse deificatum, hoc est, in tempore Deum factum, ac proinde non fuisse Deum ab æterno: Sed locus iste hanc blphemiam in Filium Dei clarè refutat, & clarè ostendit, quomodo Jesus sit Dominus, videlicet ab æterno naturâ Deitatis suæ: in tempore verò unionis gratiâ. Nam primò existebat ante humiliatorem & assumptionem formæ servilis in forma Dei, id est, naturam & majestatem Dei habens, sive æqualis Deo. *Qui cum esset in forma Dei, non duxit rapinam parem esse cum Deo.* Id est, non ideo abstinuit ab æquali majestate cum Patre palam ostendenda, quòd rapinam hoc duceret, tanquam hoc naturæ suæ non conveniret; sed ipse se exinanivit, id est, volens abstinuit à suæ Deitatis declaratione propter nos. Et secundò formam servi, id est, naturam humanam obnoxiam infirmitati & morti *assumpsit*: Existebat ergo ante, & erat Deus antequam homo fieret. Nemo enim est in forma Dei (hoc est præditus naturâ sive essentiâ Dei: ita enim omnes Patres interpretantur. *Nazianzenus Orat. 5. de Theol. Albanasius Serm. 4. cont. Arian. August. lib. 2. cont. Maxim. cap. 5. Cyrillus lib. 3. Thesaur. cap. 1. & 2. Ambros. lib. 2. de fide cap. 4. & Epist. 43. Hilarius lib. 8. de Trinit. & alii interpretes*) & æqualis Deo, nisi ipse Deus, *Psal. 89. v. 9.* Item aliud ergo erat quod assumebat, aliud quod assumebatur. Filius Dei manebat, quod erat, nempe Filius Dei; & factus est, quod non erat,

nempe

nempe Filius hominis Tertiò, *similis factus, & habitu compertus est ut homo.* Ergo prius non erat hominibus similis, & erat aliquid præter hominem, etiam postquam homo factus est, naturâ nempe Deus: non enim erat creatura, nam omnis creatura est serva, sicut nominatim *Basilius lib. 4. contra Eunomium* ex hoc loco argumentatur. Quartò, *ipse se submitit.* Ergo priusquam humiliaretur in carne, sublimis erat secundùm Deitatem, *Joh. 4. v. 41. & 3. v. 13.* Quintò, *ideo & Deus exaltavit eum:* ubi particula *siò ideo,* non causæ consequentis ut Confessor vult; sed consequentiæ tantùm nota est, quemadmodum, *Act. 20. v. 26. Heb. 3. v. 7. 2 Pet. 1. v. 10.* adeoque *Paulus* hîc non differit, de causa meritoria exaltationis Christi: sed consequentiam saltem ostendit, ut nobis esset exemplo; nec omnino aliud voluit, quàm quod *Luc. 24. v. 26. Oportuisse Christum pati & ita introire in gloriam suam.* Illius igitur exinanitio non meritorie se habuit ad eius exaltationem, sed tantùm *antecedenter,* & fuit *viâ* per quam Christus ad gloriam pervenit, non verò *causa* Scriptura namque apertè docet Christum non sibi sed nobis datum ac natum esse, *Esa. 9. v. 6. Luc. 2. v. 11. Joh. 3. v. 16.* non pro se sed pro nobis traditum esse, *Rom. 8. v. 32.* non sibi, sed nobis factum esse justitiam, *1 Cor. 1. v. 30.* non propter se, sed propter nos pauperem factum esse; *2 Cor. 8. v. 9.* illum non pro se, sed pro nobis se dedisse, *Tit. 2. v. 14.* non pro se, sed pro nobis solvisse lytrum, *Matt. 20. v. 28. & 1 Tim. 2. v. 5.* non pro propriis peccatis, sed pro peccatis populi obtu-

lisse victimam *Heb. 7. v. 27.* In quam rem eleganter Cyrillus *lib. 3. Thesau. cap. 2.* Cavillantur inquit Ariani dicentes, propterea, ideo, ceteraque huiusmodi verba causam semper significare, propter quam exaltatus est, & propter quam donatum est ipsi nomen quod est super omne nomen. Et paulò post rationem reddit: Scriptura namque divine incarnationem Filii hominis factam prædicant ad restitutionem totius humani generis: sin verò (ut ipsi dicunt) exaltatus post incarnationem est Filius Dei, & factus sublimis, quod antea non habebat, pro se magis incarnatus esset, quàm pro hominibus. Ita non pro nostra salute magis, quàm ut ipse exaltaretur, nomenque maximum assequeretur, homo factus esset. Quomodo igitur Prophetæ & Apostoli Salvatorem appellant nostrum, si sibi magis quàm nobis profuerit? Hactenus Cyrillus. Exaltavit igitur Deus illum, scilicet secundùm eam naturam, secundùm quam se humiliaverat: Quod Apostolus in Epist. ad Ephes. 4. v. 9. apertissimis verbis attestatur, dicens: Ceterum illud ascendit, quid est? nisi quod etiam descenderat prius in infimas partes terræ. Qui descendit, ipse est, qui etiam ascendit longè supra omnes cælos ut impletet omnia. Ubi, docet illum, qui semper existens Dominus æqualis Patri, assumptâ carne factus est servus omnium, glorificatâ carne rursus factum esse Dominum omnium, atque ita dominio carnis accepto, quod prius non habebat, patefactum esse Dominum Deitatis eius, quod semper habuit cum Patre. Sexto, donavit ei nomen, quod est supra omne nomen. Hoc autem non est nisi nomen Dei, soli Deo

competens. Hoc nomen ei donavit in assumptione & exaltatione carnis: Latuit enim hoc nomen & divina gloria Christi in humilitate, etsi per opera emicuit, donec per exaltationem planè effulset. Septimò, *ut in nomine Jesu flectatur omne genu.* Ergo est verus Deus, & unus Deus cum Patre suo: Huic enim soli flectendum est omne genu, *Esa. 45. v. 23. Rom. 14. v. 11.* Et hanc ob causam etiam ab Angelis & hominibus adoratur ac invocatur. *Heb. 1. v. 6. Apoc. 5. v. 8.* In quam rem *Francisci Davidis*, (eorum quondam in Transylvania Coryphæi) verba hæc extant in defensione negotii de non invocando Jesu Christi in precibus pag. 21, *Si Christus adorandus est & invocandus, Christus erit ille solus solus verus Deus. Deut. 6. Non ergo dicere & affirmare possumus, Christum adorandum & invocandum esse, nisi pravaricatores esse velimus.* Aut si hæc adoratio & invocatio Christo tribuantur duntaxat tanquam judici ordinario & constituto mundi; *ut loquitur Exyedinus, pag. 335. corruptelarum suarum;* inde satis manifestè liquet, quòd non cultu soli vere Deo conveniente, sed & *idola* saltem aliqua & externa specie colant Christum; atque eo ipso Arianis veteribus & *Francisco Davidis* adorationem & invocationem Christo recusantibus, quàm simillimi appareant; contra quos tamen recentiores ipsi sine hac invocatione & adoratione neminem salvari posse credunt: (ut videre est apud *Faustum Socinum in Epistola de Invocat. Christi in Miscellan. v. 273. imprimis verò apud Malcicum de divinit. Christi, cap. 24.*) aut verò pro idololatriis

tris reputentur ; ut qui cultum soli vero Deo debitum, Christo creaturæ deferunt. *Gal. 4. v. 8.*

DE SPIRITU SANCTO.

Spiritus Sanctus est Virtus Dei Altissimi, Luc. I. v. 35. & 24. v. 49. Act. I. v. 8. et 2. v. 4. et 10. v. 38. digitus Dei, Luc. II. v. 20. Matt. 12. v. 28. promissum Dei Patris, Luc. 24. v. 49. Act. 2. v. 33. donum Dei Patris, quod Pater dat petentibus ab eo, Act. 2. v. 38. & 8. v. 15, 16, 17, 20. & 10. v. 44, 45. Luc. II. v. 13. aqua, nempe aqua vivens, Esa. 45. v. 3. Job. 4. v. 14. & 7. v. 38, 39. Consolator, Job. 14. v. 26. & 15. v. 26. Oleum exultationis, Heb. I. v. 9.

EXAMEN.

Postquam infensissimus divinæ veritatis hostis, illustrissima S. Scripturæ de æterna Filii Deitate testimonia impiè convulsisset ; progreditur ad infringendam Spiritus Sancti æternam majestatem, ad quam eludendam abutitur his dictis : Quod sit *virtus altissimi Dei, Luc. I. v. 35. Act. I. v. 8. Digitus Dei, Luc. II. v. 20. promissum & donum Patris, Luc. 24. v. 49. Act. 2. 38, &c.* Ex quibus vult concludere,

cludere, non igitur est persona, & per consequens
 verus Deus. Ubi malitiosè verum falsumque con-
 sult. Primò, etenim verum, quòd Spiritus Sanctus
 est virtus Dei, sive virtus ex alto, *Luc. 24. v. 49.*
 quia per Filium & Spiritum Sanctum Pater creavit
 & gubernat potenter omnia. Falsum autem, quòd
 idcirco non sit persona. Quemadmodum Paralogis-
 mus ineptus est: *Filius est imago Patris & factus*
nobis à Patre sanctificatio, redemptio, &c. Ergo non
 est hypostasis. Ita ineptissimè & contra illustria ve-
 ritatis sacre testimonia infertur: Spiritus Sanctus
 est virtus Dei altissimi: est donum & promissum
 Dei: est aqua vivens, &c. Ergo non *αὐτόθεος* & *αὐ-*
τόσιος, non hypostasis, non persona. Quin potius
 quia est virtus, & *ἐνεργητικὴ δύναμις*, eaque *ἑσώσθης*,
 procedens à Patre & Filio: *Digitus Dei*, eò quòd
 Dominus per Spiritum virtutem suam exerat: *A-*
qua, quòd nos emundet: *Consolator*, quod fieri nisi
 à persona subsistente, nequit intelligi: ut etiam ar-
 ticulus Græcus in textu originali ipsi appositus
 (*τὸ πνεῦμα*) satis evincit. Inde abundè confir-
 matur eum esse personam distinctam à Deo Patre &
 Deo Filio, illisque co-æqualem, & per consequens
 verum & æternum Deum. Et quamvis ex scripturis
 certum sit, dona Spiritus Sancti aliud quiddam esse,
 quàm ipsum Spiritum Sanctum: nihilominus, quod
 Spiritus Sanctus non donum tantum, sed & donorum
 distributricem personam in Scriptura significet,
 etiam apertissimum est (1) Quia Paulus *I Cor.*
12. discernit Spiritum Sanctum donorum distribu-
 torem à donis Spiritus, cum dicit: *diversa esse dona,*

num tamen esse Spiritum, quo dicto, donorum auctorem & originem, Spiritum Sanctum facit. (2) Quia tribuitur Spiritui Sancto beneplacitum, *Act. 15. v. 28.* id quod & Patri tribuitur, *Matt 11. v. 26.* quod certæ personæ est, non motus aut doni. (3) Quia Spiritus Sanctus præcipit quæ facienda sunt, prohibet non facienda. *Act. 16.* (4) Quia tribuitur ei sermo seu locutio, *Matt. 10. v. 20. Act. 13. v. 2.* (5) Quia tribuitur ei habitatio, *1 Cor. 3. v. 16.* quod personæ est. (6) Quia tribuitur ei voluntas & ejus efficacia, *1 Cor. 12. v. 11.* (7) Quia duxit Christum sua virtute in desertum & Galilæam, *Luc. 4 v. 1.* Duxit & populum Israël ex Ægypto, *Esa. 63 v. 11.* (8) Quia templum ei datur, quod personæ est, nec alterius quam Dei. *1 Cor. 6. v. 19.* (9) Quia interna revelatio ipsi attribuitur, quæ mysteria sapientiæ divinæ nobis reteguntur, *1 Cor. 2. v. 10.* quæ est actio personalis, seu ut Scholastici loquuntur, opus suppositi intelligentis. Ergo est persona. Probat idem testimonio quoque Patrum, qui justis etiam voluminibus divinitatem Spiritus Sancti ejusque personalitatem sive hypostasin, ex professo defendebant: ut; *Athan. in Epi. ad Serapionem. Hilar. l. 12. de Trinit. in fine. Cyrill. Alexand. lib. 13 & 14. Ambros. libris 3. de Spiritu Sancto. Basil. lib. 2. & 5. contra Eunom. & nominatim in lib. de Spiritu Sancto Gregor. Nyss. in lib. ad Eustach. quod Spiritus Sanctus sit Deus. August. lib. 4 de Trinit. c. 6. & aliis multorum his posterorum. Item qui summam quoque impietatem censent non credere Spiritum Sanctum esse Deum, & iis qui non credunt gra-*

gravissimis verbis maledicunt; ut inter alios *Athanas.*
in Epist. longiori ad Serapionem : Qui, inquit,
Spiritum Sanctum ad creaturas detrahit, impius est,
& sine Deo, & infideli deterior, & quidvis potius
quam Christianus. Et rursus in lib. de beatitud.
 Filii Dei ad Theoph. *Maledictus, inquit, qui solum*
verum Deum Spiritum Sanctum non confiteatur. Vide
his similia apud Cyrillum, lib. 13. thesau. cap. 1.
Basilium, lib. 3. in Eunom. Ambros. lib. 1. de
Spiritu Sancto, cap. 2. August. Hilarium; & re-
liquos Patres. Ad hæc doctissimè observavit Petrus
 Lombard. lib. 1. *Distinct. xviii* Non eadem ra-
 tione dici Spiritum Sanctum donum & donatum
 sive datum simul; verùm diversissima longè ratione:
Datum enim sive donatum ex eo tantum dicitur,
 quia datur vel donatur, quod habet tantum ex tem-
 pore. *Donum* verò dicitur, non eò tantum quia do-
 netur, sed ex proprietate quam habuit ab æterno;
 unde & ab æterno fuit donum: Sempiternum enim
 donum suis, non quia daretur, sed quia processit à
 Patre & Filio. Unde *August. lib. 4. de Trinit. ait:*
Sicut natum esse est filio à Patre esse: ita Spiritui
Sancto donum Dei esse est à Patre, & à Filio proce-
dere. Hic apertè ostenditur quòd Spiritus Sanctus
 eò donum est, quòd procedit à Patre & Filio: si-
 cut Filius eò est à Patre, quia natus est ab eo. Cùm
 ergo ab æterno processerit ab utroque, & ab æterno
 donum fuit: non ergo Spiritus Sanctus eò tantum
 dicitur donum, quia donatur: nam & ante fuit do-
 num quam donaretur. Unde *August. in lib. 5. de*
Trinit. cap. 15. in fine: Semper Spiritus Sanctus
procedit,

procedit, & non ex tempore, sed ab aeternitate procedit.
 Sed quia sic procedebat, ut esset donabile, jam donum erat antequam esset cui donaretur. Sempiternè ergo Spiritus Sanctus est donum, temporaliter autem donatum; & sicut Spiritus Sanctus ab aeterno procedit, ita ab aeterno donum est, non quia donaretur à Patre Filio, vel à Filio Patri; sed quia ab aeterno processit donabilis. Et per consequens nihil obstat quin sit donum, & tamen verus, cum Deo Patre, & Deo Filio, ac coaeternus Deus.

II. *Deus Filio suo Jesu Christo Spiritum non dat ex mensura, sed unxit eum Spiritu ultra consortes ejus, Joh. 3. v. 34. Act. 10. v. 38. Heb. 1. v. 9.*

EXAMEN.

NE actum (quod ajunt) agamus, lectorem ad segmenti hujus refutationem examine praecedenti comprehensam remittimus; atque hoc unum addimus, quod & supra monuimus: Spiritus vocabulum in Scriptura accipi, vel pro *hypostasi* Spiritus, ubi articulus Græcus apponitur; vel pro *Donis* Spiritus, ubi non apponitur articulus Græcus: apponitur tamen particula quæ donum à dono discernat. Et hinc quidem agnoscimus unctionem denotare Spiritus Sancti charismatum necessarium collationem sive effusionem plenissimam, quo respectu dicitur Christus unctus quæ homo; nomenque *Olei*, Heb. 1. v. 9.

v. 9. per Metaphoram Spiritus Sancti vires & dona significare (ut justitiam, fortitudinem, alacritatem, agendi ardorem, constantiam, veritatem, gaudium, exultationem, &c. *Gal. 5. v. 22.*) sic tamen ut personæ ejus veritatem præsupponant; cum præsertim Deum Patrem non exclusivè ratione Spiritus Sancti, sed inclusivè, cum isto oleo unxisse ex plurimis Scripturæ dictis probari possit, atque imprimis ex dicto *Esaiæ* cap. 61. quod Christus, *Luc. 4. v. 18, 21.* ad se applicat dicens: *Hodie impleta est hæc Scriptura audientibus vobis: Spiritus Domini super me, propterea quòd unxit me.*

III. Spiritus Sanctus unum est cum Patre, & Christo, in testimonio Evangelicæ veritatis, *1 Joh. 5. v. 6 7. Joh. 16. v. 13-15.*

E X A M E N.

Communis est hæc Socinianorum sententia, quòd Filius & Spiritus Sanctus sint unum cum Patre in testimonio Evangelicæ veritatis, non verò Essentiâ: quæ ipsorum opinio quàm debili nitatur fundamento ex locis allegatis manifestum est. Nam *1 Joh. 5. v. 7.* discretè dicitur, quod hi tres testes cælestes, non in unum consentiant; quod de testibus terrestribus affirmatur, *v. 8.* sed prorsus *ëv esse, unum sunt.* Ergo unitas essentiæ insinuat. Hanc nostram interpretationem circumstantia loci postulat: ait enim mox de testimonio horum trium. *Si testimonium hominum accipimus: testimonium Dei* (nempe

(nempe unius) *majus est v. 9.* Cùm igitur testimonium illorum trium testium, unius Dei testimonium vocet; consentanea est nostra interpretatio: *Unum sunt*, hoc est; una eademque essentia: cõque unus Deus; nempe sibi semper constans & verax. *Deinde*, si tres illi testes cœlestes sint unum tantùm consensu in testimonio Evangelicæ veritatis, non verò essentiã: sic nihilo plus competeret testibus in cœlo, quàm illis in terra; quod nec ipse Confessor Socinianus admittet scio. *Ceterùm*, fallitur etiam Elenchi ignoratione, quasi pugnarent ista duo Patrem Filium & Spiritum Sanctum esse unum essentiã Deum, & eisdem in unum consentire testimonio suo: cùm unitas essentiæ ipsorum, sit fundamentum unitatis voluntatis: unitas verò voluntatis sit fundamentum consensûs in testimonii dictione. *Postremò*, quia plures sunt veritatis Evangelicæ & missionis Filii testes, quàm hi tres, si etiam de creato testimonio Christi (ex hypothese ipsorum) ageretur, quum etiam Angeli è cœlo missi in terram, item *Moses & Elias*, *Matt. 17.* hujus rei testes fuerint. Verùm cùm de loco utroque huc adducto, plurimi plura & doctè scripserint, hîc subsistimus. *Eternum illum unigeniti sui & aterni Filii Patrem precavi, ut constantes nos in vera fide & confessione conseruet; Aduersarios & Apostatas vel lace clarissima veritatis iterum collustret & convertat: vel comescat denique potenti ore Spiritûs sui Sancti. Amen.*

ORTHODOXA

S. S. TRINITATIS

DEFENSIO.

Adversus erroneum cujusdam Anonymi scriptum.

Cujus hæc inscriptio,

Brevis Disquisitio, inter duas de S. Trinitate disputantium partes, utri tandem post longa certamina victoria tribuenda sit.

Studiò & Operâ

PAULI P. JASZ-BERENYI,
Transylvano-Hungari.

Londini, Sumptibus Samuelis Brown Bibliopolæ, ad
Insignia Reginæ juxtâ Cæmeterium S. Pauli.

1662.

121

Sir. 4. v. 33.

Pugna usque ad mortem pro veritate, &
Dominus Deus pugnabit pro te.

Prosper de Vocat. Gent. lib. 1. cap. 21.

Quæ enim Deus occulta esse voluit, non sunt
scrutanda, quæ autem manifesta fecit, non sunt
neganda, ne & in illis illicitè curiosi,
& in istis damnabiliter in-
veniamur ingrati.

Vincent. Lerinensis adversus Hæres. cap. 18.

§ 22.

Beata Catholica Ecclesia, quæ unum Deum
in Trinitatis plenitudine, & item Trinitatis
æqualitatem in una divinitate veneratur:
ut neque singularitas substantiæ per-
sonarum confundat proprietatem;
neque item Trinitatis distin-
ctio unitatem separet
Deitatis.

*Nobilissimo Amplissimo Consultissimoque
Magna urbis Londinensis
Pratori,*

D. JOHANNI FRIDERICO.

*Cæterisque Senatoribus prudentiâ &
consiliô gravissimis.*

Ut &

*Sanctis Britannicis, Transylvanicisque, im-
primis Claudiopolitanæ, Saxopolitanæ, Debre-
cienfi, Rivulienſique Ecclesiis Reforma-
tis ; Deum Triunum sanctè piè-
que profitentibus.*

*Gratiam & pacem à Deo Patre & Domino nostro
Jesu Christo.*

P*rodeo in amplissimum Vestrum conspectum
Nobilissimi Amplissimi & Consultissimi
Viri chartaceo hoc munusculo nomen Ve-
strum illustrante : Indignares quam Vobis
nuncupem ; non enim eâ curâ & sollicitu-
dine pexum & calamistratum est hoc opusculum,
quali arte adornari solent ea, quæ in lucem proditura :
verùm rude, impoliturum, ab alienæque gentis homine
profectum. Sed si quasi vissem fastigio Vestro, dig-
num munus, non habebam : si maximè conveniens,
istud erat, ut sub auspiciis Vestris lucem videret.
Vos estis quippe, qui hujus opusculi ruditatem Vestrâ
sagacitate & admirandâ prudentiâ obtegetis. Vos
estis qui pios tales conatus ambabus manibus & toto
pectore amplexatis, promovetis. Vos estis qui afflictos
erigitis,*

eri gitis, exules recipitis, in religione zelatis, gloriam
Dei omnibus rebus preponitis. Non ignorant nec etiam
diffitentur, tam nostri, quam alii etiam exteri fideles,
quantum Vestra heroica pietati & virtuti totius debe-
at orbis Christianus. Et eo enim beata illa Intul., ad
quam veluti Oraculum ex quatuor mundi plaga com-
meant & remeant, qui urbes, qui provincias, qui
regna administrent, qui navis Ecclesie ministrent,
eamque tempestatibus defendant. Quanta igitur ani-
mi contentione possim & quanta observantia debeo à
Vobis Nobilissimi Amplissimi & Consultissimi Viri
peto, ut chartaceum hocce munusculum, sancte cujus-
dam gratitudinis monumentum, apud Vos ad umbili-
cum perductum, vobisque submisso oblatum, manu-
fronteque benevolà excipite, inque favoris Vestri pro-
priosissimi complexum reponite, atque adversus hostium
insultus scuto auctoritatis Vestrae protegiue. Ita, nomina
Vestra Cedro digna venerabor, ac summum Numen
pro Vestra incolumitate, tranquillitate perennanteque
inter Vos aurea unione, continuis votis fatigare non
classabor. Quod superest, Tu quoque Sanctissima
Christi Sponsa, cui unus est Sponsus, unus Dominus;
hancce pro adoranda S. S. Trinitate velitationem causa
Tuâ susceptam, suscipe ne despice; tenuitatem meam
ne cures, sermonis infantiam ne spectes, una veritas,
Tibi & mihi proposita est; liceat mihi apud Te Ma-
trem quocunque modo balbutire; ut me Tui memorem
esse cognoscas & amantem, Tibique ex alto benedictio-
nem aeternam, spirituales & terrenam ex toto corde
precari intelligas.

V. A. D. Cultor devotissimus

Paulus P. Jasz-Berenyi,

Transylvano-Hungarus.

ORTHODOXA

S. S. TRINITATIS

DEFENSIO.

DE admirabili & incomprehensibili inconfusibilis Trinitatis, in individua unitate, mysterio, dicturi; ad detegendamque hujus Anonymi impudentiam, argumentorum ab ipso, contra doctrinam hanc (quæ est de S. S. Trinitatis Mysterio) propositorum objectorumque compendiosam & analyticam brevi hoc scripto, veritatis amatoribus, responsionem, exhibituri: ante omnia, ipsum de quo nobis agendum est, rogamus, ut se se nobis ad salutem nostram gratiosè revelet, Spiritusque Sanctus ita nos dirigat, ut curiositatem mortalium, mentibus nostris ex primæva corruptione insitam, refringamus, ne secretum hoc temerè scrutemur; verùm de iis tantùm, quæ ejus Majestatem digna & convenientia sunt, summâ cum modestiâ & reverentiâ, loquamur.

Ut verò in hac nostrâ disceptatione certo feramur cursu, tria hæc præmonenda esse, duximus.

Primo:

Primò : Adversarium cum suis argumentis & exceptionibus, ubique præmittemus.

Secundò : Ex iisdem locis ab Adversario detortis, sententiam nostram stabiliemus.

Tertiò : Stabilità nostrà sententià, ad sophismata Anonymi excutienda progrediemur.

Sic orditur Adversarius.

Anony. Cùm hisce nostris temporibus, à tot jam annis & ferè integro seculo ventilata sit quaestio de tribus in unâ Dei essentiâ personis, & quicquid de hoc argumento ex sac. Literarum, vel ex humana rationis penu depromi potuit; abundè in medium jam prolatum sit; indignum certè est, nondum Christianum orbem cernere, aut discernere, à quâ parte stet veritas. Res enim eò jam deducta est, ut nec pro hâc sententiâ, nec contra illam quicquam dici possit, quod non jam dictum fuerit hætenus: & mera jam hodie fiat veterum tantùm ac notorum argumentorum repetitio à disceptantibus. Etsi enim nova subinde prorumpant in lucem librorum volumina, nihil tamen novi, præter recoctam crambem, in eis invenias. Quid ergo? in infinitumne sic ferram hanc controversiæ reciprocabimus? & litis nullus alius erit finis præter litem,
cujus

cuius nullus sit exitus? Certè pudere debet
 prudentes & alicuius acutos homines, quod
 adeò se fascinari præjudicatis opinionibus
 patiantur, ut quid verum sit, non videant,
 neque intelligant: cum tamen benè ac can-
 didè perpendenti res satis sit liquida & ma-
 nifesta. Quòd ut ita esse cuius facillimè
 constet, rem brevissimè (nequis prolixitate
 scripti à legendo absterreatur & simplicissi-
 mè (ne quis difficultatem causetur) sub unum
 hic velut oculorum obtutum divino nixus
 auxilio ponam

Manifestum est, eis, qui Affirmativam huius
 questionis de Trinitate amplectuntur senten-
 tiam, partes quoque probationis incumbere,
 ut ostendant argumenta, quibus adducti sta-
 tuant plures in uno Deo personas. Affir-
 manti enim, Sapientium omnium consensu,
 incumbit probatio. Nihil ergò jam necesse
 est, ut argumenta Negantis partis examine-
 mus, quæ illi pro negativâ suâ sententiâ
 afferre solent: sed sola atque unicè argumen-
 ta affirmantium expendenda sunt. Quæ si
 solida fuerint, frustra fuerint sexcenta plau-
 stra rationum contrariæ partis: manifesta
 veritati nihil illa derogaverint. Quæ si
 verò & levia & inania fuerint inventa
 Affir-

Affirmantis partis argumenta, corruet illico suâ sponte tota hæc Trinitatis structura; etiamsi nullas in contrarium protulerit Negans pars rationes. Quid? si accedant insuper quoque nova rationes Negantium, tum verò plenissimè actum fuerit de hoc dogmate.

ORTHODOXUS.

I. **I**N ipso sue disquisitionis frontispicio Adversarius audaculus, uti in quosvis arietare, ita primas sibi jure merito arrogare audet: utpote, qui novis, inauditis, nec usquam lectis, & quasi insolubilibus argumentis, controversiam hanc à tam longo ævo in Ecclesiâ agitâtam, ipse ultimus decidere, gloriosoque hoc tandem triumpho potiri, videtur. Egregium sanè ante victoriam encomium! Victoriâ jactat, & adhuc litem agnoscit. Quid hoc aliud est, quàm *Junonem Lucinam* clamare, foetu nondum concepto? præsertim cum ab eo quoque, nihil præterquam quod (ut ipsius verbis loquamur) crambe cavillationum & calumniarum, non tantum bis aut ter, sed millies jam ab ipsis recocta proponatur, nobisque opponatur; quæ utique nauseam jam tandem parere debet. Alia hîc fatemur verborum structura, eadem argumenta. Variantur scenæ, variantur histriones & personæ; sed tamen eadem agitur fabula. Ut miremur, eos cur non pudeat, tam superbo & sonoro verborum strepitu, re toties tamve turpiter

turpiter gestâ , rursus in arenam prodire ? Haud quidem diffitemur nos quoque hic vel quicquam dicturos, quod non jam dictum sit ; cum vel ipsa illorum argumentorum ad calumnias cavillationesque Adversarii satis superque refellendas , methodica sufficiat dispositio. Neque verò veritati consentaneum est , *nondum Christianum orbem discernere potuisse , à quâ parte stet cardo pondusque veritatis* ut inquit Adversarius, reclamante omnium seculorum Patrum testimonio : quin tam nota , celebris , & antiqua, hæc in Ecclesiâ Christianâ semper confessio Trinitatis fuit ; ut ipsi adeò Ethnici eam hinc in scriptis suis decantârint, ut videre est, apud *Lucianum in Dial. Philopatri*, observante etiam *Celeber. Viro Gisber. Voëtio select. Disput. part. 1. in antidotis generalibus adversus Socinianos, C. D. Horenbeckio in Confut. Socin. lib. 2. Cap. 5. Sect. 1. Item Alstedio in opusculo suo Turris David nuncupato, Loc 6. Sect. 12.* Sed quòd ipsi huic apertissimæ veritati non adstipulentur , non tam fit ob veritatis non satis luculentam probationem , aut inevidentiam ; quàm ob nefandam nec non perfidam eorum in Deum proterviam ; qui à spiritu vertiginis & contradictionis agitati, ad clarissimum veritatis jubar, oculos mentis militiosè occludunt, & non nisi futilibus, ineptis, contortis & à sacro textu alienissimis glossematis, luci tenebras offundere moliantur. Et certè mirari subit, quâ fronte, quave conscientiâ, aufit Adversarius nomen vel saltem *divini auxilii* hic ore usurpare, nedum firmâ cum fiducia illud implorare.

¶ I. Agnoscimus quidem, quòd affirmanti incumbat probatio; sed nec hoc negari potest quòd alia argumenta sint *κατασκευαστικά*, alia *ἀνασκευαστικά*, alia quibus nostram sententiam confirmamus, alia quibus Adversarii opinionem infirmamus. Insuper etiam sententiam Adversarii negans, sit affirmans, cum suam contrariam thesin proponit. Quacumque ita sint, Photinianos sive Socinianos non destructores solum alterius, sed & suæ fidei (si quæ sit) assertores & ædificatores esse conveniet. Verum dum hinc non nisi verba effutiri, nihilque solidi afferri videmus; pluribus hisce immorari supervacaneum esse putamus; ad argumenta ergo si quæ sunt, transibimus. Sic igitur ille.

A N O N Y M U S.

Accedamus ergò ad argumenta, quibus recepta vulgò Trinitatis patroni suam statuminant sententiam; & ne singula eorum argumenta in aciem producere & sub examen revocare opus sit, discussis eorum precipuis, in quibus totum fermè robur suum collocant; quid de reliquis sentiendum sit, palam faciemus, adeoque eos nulla aut nequaquam solida habere argumenta, generatim ostendemus. Dogma itaque hoc Trinitatis si verum est aut ex sanâ ratione, aut ex Sacra Scripturâ demonstrari debet. Tertium non datur. Duo enim tantum sunt lumina, è quibus aliquid in religione scire possumus; alterum natura, alterum

alterum gratia: seu rationis alterum, alterum revelationis, quæ Scripturâ Sacrà continentur. Nisi quis velit præter hæc duo principia ad Ecclesiæ ac Conciliorum aut Papæ Romani auctoritatem confugere. Sed cum hujus, si qua est, auctoritas non possit aliunde, nisi à Sacrà Scripturâ pendere, parum cum Scriptura locum inter principia obtinere nequit. Fam si patuerit, neque ex sana rationis principiis, neque ex Scripturâ Sacrà dogma hoc Trinitatis probari posse: satis arbitror, unicuique certum ac demonstratum fore, dogma hoc nullo prorsus fundamento niti. Prius igitur, nempe quod ex sana rationis principiis confirmari hoc dogma non possit, partim ex plerorumque & ferè communi ipsorummet Trinitariorum Confessione, partim ex manifestâ ac evidenti constat ratione. Nam. Quod dogma non solum non capit humana ratio, sed etiam rationi planè repugnat, id ex ratione probari non potest. Sed de hoc dogmate Trinitatis verum est prius. Ergo & posterius. Quod ratio non capiat dogma Trinitatis, agnoscunt ipsi; propterea mysterium hoc non sciri, sed credi debere ajunt: & negari non potest, cum imperscrutabilia sit humana rationi, quæ finita est, in-

finita (ut illi volunt) Dei essentia. Quòd
 verò repugnet rationi hoc dogma, tot contra-
 dictionum, quos involvit, laquei indicant,
 quibus se extricare nulla potest ratio. Sta-
 tuitur enim in hâc sententiâ contra omnem
 rationem, aliquid posse esse singularissimè
 unum ac indivisibile, & tamen pluribus com-
 mune, id est aliquid posse esse simul rem unam
 & plures. Unam eandemque essentiam esse
 simul genitam, & non genitam: aliquid ab
 aeterno fuisse & tamen verè ac propriè geni-
 tum fuisse: imò aliquid existere actu, &
 tamen adhuc generari: & mille alia ejus-
 modi, quæ alibi fusiùs sunt demonstrata.
 Nonne hæc apertè sunt sanae rationi contra-
 ria? Hæc nec illi ipsi negare possunt, ista esse
 adversâ fronte pugnantia; sed dicunt: hæc
 in creatis tantum rebus pugnare, non in Deo,
 qui sit increatus ac infinitus. Sed quæso
 vos; qui hoc affirmatis, an hæc vobis sim-
 pliciter asserentibus protinus credenda sunt?
 dicite, unde vos scitis, ista non pugnare in
 Deo, quæ per se pugnare videt & agnoscit
 ratio, vel utrùm Deus finitam aut infinitam
 habeat essentiam? An fortè vos Deum aut
 ejus essentiam vidistis unquam qui tam au-
 daçter, quid ei insit aut non insit, vel qualis
 &

*& quanta sit ejus essentia, pronuntiatis?
 Dicetis: scimus id ex scripturâ, quæ nobis
 Deum satis clarè describit, quòd sit unus in
 essentia, trinus in personis.*

ORTHODOXUS.

ANtequam ad singulorum argumentorum solutionem ordine accedamus, duo hæc præmonenda & præmittenda sunt. *Primò.* Ista Socinianorum notanda phrasis, stylus, loquendi modus in disputatione proprius; quando de argumentis contenditur ex Scriptura, vel ratione petitis, ut tum vulgò rationis judicium præponant & præferant argumento ex S. Scripturâ adducto, saltem cum isthoc æquiparent; imò ita rationem ejusque judicium semper urgent, ut quæ cum illâ non videntur consentire dogmata, statim ideo rejiciant. *Secundò.* Curiosus sunt in exceptionibus & detorquendo S. Scripturæ sensu, verùm in probatione suarum sententiarum testimoniis ex sacris petitis, sunt nimis tardi, vel omnino nulli: utrumque non modò ex praxi & disputatione Adversarii nostri, sed etiam ex Socino in suâ Catechesi pag. 6. & 7. de fundamentalibus agente, ne unum tamen Scripturæ locum ad probandum adferente, verùm omnia rationi deferente, observare facilè est.

I. Jam ad Dilemma Adversarii, quod tale est: *Dogma Trinitatis si verum est, aut ex sanâ ratione, aut ex Sacrà Scripturâ demonstrari debet. At neutro modo potest demonstrari. Ergo: Resp. Fatemur quidem mysterium hoc S. S. Trinitatis nullo modo*

humanâ ratione indagari aut confirmari posse; siquidem *Deus nemo vidit unquam; Filius unigenitus qui est in sinu Patris, ipse revelavit nobis, Joh. I. v. 18.* nec non *Dei sapientiam loquimur in mysterio occultam, quam Deus Prædefiniuit ante secula ad gloriam nostram, quam nullus primatum hujus seculi cognovit; nam si cognovissent Dominum gloriæ utique non crucifixissent: sed ut scriptum est, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, neque in cor hominis ascenderunt, 1 Cor. 2. v. 7, 8.* Interim tamen tantoperè nobis revelatum est, ut nihil ab humana ratione, ab ipsis veritatis oppugnatoribus contra, afferri possit, quod non infinitis firmissimisque Sacræ Scripturæ locis à nobis refutari, & discuti possit.

II. Ad probat. prioris membri Dilem. quæ sic procedit: *Quod dogma non solum non capit humana ratio, sed etiam rationi planè repugnat, id ex ratione probari non potest. Sed de hoc dogmate Trinitatis verum est prius; Ergò & posterius.* Resp. 1. Conclusio nobis non contradicit; nam nos neutiquam statuimus, hoc mysterium ratione posse probari. 2. Neg. min. Non enim quod rationis humanæ captum superat, illud mox rationi & naturæ repugnat; nam aliud est esse *infra rationem*, ut quæ sensus judicio subsunt: aliud *juxta rationem*, ut veritates quæ etiam ex ratione ostendi possunt, v.g. Deum esse, &c. aliud est esse *supra rationem*, qualia in Religione Christianâ sunt quàm plurima, v. g. Mysterium hoc Trinitatis, Incarnationis, &c. quæ naturæ limites transcendunt, ex solâque revelatione divinâ innotescunt: aliud denique *contra rationem*, quæ

quæ naturam perimunt, & ubi nulla veritas.

III. Ad probat. minor. profyllog. *Aliquid non posse esse singularissimè unum, ac indivisibile, & tamen pluribus commune, id est, aliquid non posse esse simul rem unam & plures.* Resp. Videlicet unò eodemque respectu; fatemur unum & plura esse αὐτῶσα, at diverso respectu, propter varias relationes unum in multis posse existere & considerari patet. Tametsi enim essentia sive Deus sit Ens singularissimum, tamen essentia illa dicitur considerari Communiter sive absolutè; & Singulariter sive relatè ad certum ἀπέξεως τρόπον. Communiter, ut est in se æqualiter communis Patri, Filio, & Spiritui Sancto. Singulariter, ut est in persona qualibet secundum certum subsistendi modum, ut in Patre est ἀγεννητῶς; in Filio γεννητῶς; in Spiritu Sancto ἐκπορευτῶς; sicque singularitas, non tollit communicabilitatem, sed multiplicabilitatem. Anima quippe rationalis est talis creatura, quæ est singularis & individua, & tamen non subsistit incommunicabiliter, communicatur enim homini ad subsistendum; Partes quoque omnes cujusque compositi, sunt naturæ singularis & individua; quæ tamen non sunt incommunicabiliter subsistentes; cum toti quod componunt, communicentur, & totius subsistentiam constituent. Cæterum addimus & hoc, quòd inter unum & multa non sit necessaria oppositio; Nam in homine multa sunt, sive partes essentielles consideremus, sive integrales, & tamen homo unus est. Multa sunt in Christo θεῶν τρόπον, in quo duæ distinctæ naturæ veniunt considerandæ, &

tamen unus est, neque divisus quoad personam. Deindè, neque nos unum Deum in plures dividimus, sed tres hypostasies Divinitatis distinguimus; ideoque aliud est distinguere, aliud dividere. In essentiâ enim divinâ, quæ omnibus modis simplicissima est, & actu infinitissima; nec divisioni, nec compositioni locus esse potest; sed soli distinctioni, quam nec caro nec sanguis, sed Filius ipse nobis patefecit. Ad quæ eleganter *August.* de Ecclesiast. dogmat. c. 4. *Bernard.* lib. 5. de Confid. ad Eug. *Cùm dico unum, non me Trinitatis turbat numerus, qui essentiam non multiplicat, non variat, non partitur. Rursum, cùm dico tria, non me arguit intuitus Trinitatis, quæ illa quacunque tria, seu illos tres, nec in confusionem cogit, nec in singularitatem redigit.* Quòd verò essentia divinâ sit singularis & tamen communicabilis, inde est quòd sit essentia non Suppositum, prout essentia Petri humana ipsi fuit communicabilis, absque quâ homo non foret; neque enim omnis communicabilitas infert universalitatem sive multiplicabilitatem, sed Generis tantum in ordine ad Species & Individua. Hæc verò talis non est, verum talis, qualis est Naturæ ad Suppositum, (ut modo dictum) quæ optimè potest consistere cum singularitate: Sed quòd pluribus personis communicabilis, inde habet quòd sit infinita; Petri enim utpote finitæ communicabilitas omnis uno illo existendi modo quem in ipso consequuta est, planè exhauritur. Unde videmus non procedere argumentum Adversarii: *Quod est singularissimè unum, sive individuum, id est, incommunicabile aliis, sive non potest*

potest esse commune cum pluribus : intellectum scilicet de supposito seu Persona & quidem finita, incommunicabiliter & completè existente ; non verò de Essentia & quidem infinita, ulterius (ut liceat sic loqui) terminabili.

IV Perperam hinc colligi *unam eandemque essentiam, esse simul genitam, & non genitam ; aliquid ab aeterno fuisse & tamen verè ac propriè genitum fuisse ; imò aliquid existere actu, & tamen adhuc generari* : siquidem, aliud est gigni, aliud verò communicari ; non enim idem gignitur, quod communicatur genito ; sed illud gignitur, cui substantia sive natura gignentis communicatur ; at essentia divina semper existit, cum illis tribus modis existendi, ita ut essentia Filii, quæ illi in generatione communicatur, per se existat, sitque *αὐτοθεός* (ipsa Deitas) cuius nullum datur principium. Ergò per generationem communicatur essentia divina genito, non ut existat, sed ut subsistat, ut adeò illa non terminetur ad existentiam absolutam, sed ad modum existendi, nec per eam constituatur Deus absolutè, sed Filius relatè. Deinde, confundit Adversarius proprietates personarum relativas : essentia enim in divinis non gignit, aut gignitur, sed Persona. Si enim Essentia divina gigneret, aut gigneret essentia divina in communi, aut ut quasi restricta ; si posterius, jam non essentia divina quàm talis gignet, sed persona ; cum essentia quasi restricta ad esse Patris, sit ipsa Patris persona : Si prius, jam omne quod est essentia gignet ; cumque essentia in communi tam sit Filii, quàm Spiritus Sancti ; quòdque est essentia

in communi, ex æquò omnibus tribuitur personis, sequitur tam Filium & Spiritum Sanctum, quàm Patrem genuisse, quod quia absurdum est, & absurdum erit prius. Cum itaque nec essentia in communi gignat, & quasi restricta sit persona, sequitur essentiam ut sic non gignere, neque esse genitam simul & non genitam. Unde in Concilio Lateranensi sub Innocentio iii. c. *Dominus*, reprobantur istæ propositiones tanquam falsæ: *essentia generat: & essentia generatur.*

V. Dicitur hæc processio Filii *generatio*, non in quantum illa importat aliquam ejus quod generat aut generatur mutationem, non etiam in quantum admittitur naturæ momentum anteriùs, in quo dici possit jam generans est in potentia, in actu primo generandi, postmodum demùm actualis futura generatio, aut in quantum quod generatur transit à potentia ad actum, à non esse ad esse: verùm in quantum remotâ omni imperfectione in rebus creatis conceptibili, est nihil aliud quàm unius ejusdemque essentiæ vel vitæ quæ *ἀβυσσὸς αἰῶν* est æterna & indivisibilis communicatio, *Psal. 2. Joh. 5. v. 26.* Quæ ergo non confundenda est cum generationibus sive Physicis, sive Metaphysicis, nec ex iis metiendâ, nec ad illas exigendâ; notionem namque generationis creaturarum, ad unigeniti generationem velle transferre, perversissimum est; ut graviter monet *Basiliius lib. 2. cont. Eunom.* cum imprimis Creator cum creaturâ commune nihil habeat præter nomen; Filiusque Dei ita dicatur genitus, ut dicitur antequam quicquam creatum esset, *Prov. 8.* (ut paulò ante dictum,) At in æternitate nullum est initium

initium vel successio: Et de ratione generationis secundum communissimam vocabuli notionem non est, ut quod gignitur de novo incipiat esse; sed ut accipiat esse suum à generante in similitudinè ejusdem naturæ: Quò fit, ut si generans sit naturâ æternus, eum etiam qui propriè ab eo gignitur, æternum item naturâ esse oporteat. *In quano rem acutè Athanas Sermon. 3. cont. Arian circa medium. August. in altercatione cum Pascentio Ariano. Ambros. lib. 1. de Fide cap. 4.* Verùm sufficit nobis concipere generationem istam esse perfectissimam, interminabilem, actum æternum, indivisibilem, præscindentem ab omni repetitione, fluxu & successione: ita ut nec punctum saltem temporis cogitari possit, ubi non fuerit Filius. Si enim non fuisset Filius, nec fuisset Pater, sed factus demum genito filio: quod omni blasphemia est gravius, ut eruditè convincit Adversarios Damasc. lib. 1. cap. 8. de Orth. fide. Et Ambros. lib. 1. ad Gratian. cap. 5. *Dic* (inquit) *heretice, fuit ne quando omnipotens Deus non erat Pater & Deus erat? Nam si Pater esse cœpit: Deus ergo primò erat, & postea Pater factus est. Quomodo ergo immutabilis Deus est: Si enim ante Deus, postea Pater fuit, utique generationis accessione mutatus est. Sed avertat Deus hanc amentiam.* Hactenus Ambrosius. Audiant verò eundem Ambrosium, qui objiunt nobis: si filius fuit ab æterno, quare ergo Deus ipsum genuit? *Quero, inquit ille, abs te, quando vel quomodo putas Filium generatum: mihi enim impossibile est generationis scire secretum: Mens deficit, vox silet, non mea tantum sed & Angelorum.*

*Eant ergo Adversarii, expediant nobis rationem, quâ ipsi sint compositi & formati primò, nec admodum vacabit in Dei generatione Philosophari: sicut jam olim allocutus est eos Theologus lib. 3. de Theologia. Nonnulli tamen ex nostris Theologis ad hanc objectionem sic respondent. Pater genuit filium suum ab æterno existentem, non existentia genituram antecedente, sed eam semper comitante, ut Sol semper gignit lucem suam existentem, non ante genituram, sed cum genitura, & per genituram quæ à sole est. Neque magis absurdè dici cum Martyre esse generationem adhuc, quàm procedere Spiritum Sanctum à Patre & Filio, quòd clarissimè docet Scriptura, Joh. .5. v. 26. nec hoc ipso imperfectam esse generationem, quòd nequidem in Philosophia obtinet; nam sunt aliqui actus qui continuantur, & tamen sunt perfecti, ut *Visto radiorum ex Sole sparsio*: Si hoc non valet in Philosophia, multò magis in Theologia. Opera enim Deitatis ad intra, cujusmodi sunt, *generare, gigni, emanare*, sunt & æterna & semper manentia & summè perfecta: uti ipsa Deitas sui semper similis est, unica & perfectissima. In hanc rem, citantur etiam apud *Lombardum distinct. 9. lib. 1. Gregorii ex lib. 29. Moral. Chrysostomi tom. 4. hom. 2. Epist. ad Heb. Origenis, hom. 6. in Hier. c. 6.* & aliorum sententiæ, quibus ut semper nasci dicant Filium, non imperfectum tamen esse confirmant. Nam Origenes; *Salvator*, inquit, *est splendor gloriæ: splendor autem non semel nascitur, & deinceps desinit nasci, quotiescunque ortum fuerit lumen ex quo splendor oritur, toties oritur & splendor**

splendor ipse gloria. Legatur præterea *August. in Epist. 174. ad Pascentium, Cyrillus lib. 1. Ihesau. cap. 6. & Damasc. lib. 1. cap. 8. & Athanasius in expositione fidei.* Quamquam tutius sanè existimamus dicere cum *Augustino in Psal. 2. & Gregorio, lib. 29. moral. c. 1. Filium semper esse natum:* ut particula *semper* indicet æternitatem generationis; & particula *Natus*, perfectionem geniti, ut rectè notat *Thomas c. 1. par. 9. 42. art. 2.* Quomodo verò de Filio verè dici potest, quòd genitus est, & nunc etiam generatur, & perpetuò quoque generabitur; si æterna ejus generatio tota simul & eadem & perfecta est? nam & hoc etiam attingit hoc loco *Adversarius.* Respudemus cum *Gregor. de Valentia (lib. 5. cap. 5. de Trin. contra Scriptum quoddam impium)* ejusmodi locutionibus nostris, nequaquam plures Filii generationes, aut plures quasi partes generationis ejusdem significari, quarum alia sit præsens, alia præterita, alia futura; quasi differentia istæ præteriti, præsentis & futuri, sint in ipsa Filii generatione: Sed significamus hoc modo loquendi, durationem æternam generationis hujus esse ejusmodi, ut quoniam infinita est, eadem coëxistat cuivis tempore præterito, præsentis, & futuro; ideoque & præterito tempore verissimum fuisse, & præsentis verissimum esse, & futuro verissimum fore, de Verbo divino affirmare, quòd à Patre generetur. Hæc enim vis est illarum, locutionum. Quod exemplo similium enunciationum de Deo, quæ tamen sunt verissimæ, confirmari evidenter potest. Nam cum dicimus, *Deus est; Deus fuit; Deus erit;* non aliquas

aliquas differentias, & quasi divisiones præsentis, præteriti, & futuri in Dei existentia significamus; sed intelligi volumus durationem æternæ illius existentia, cum sit infinita, esse ejusmodi; ut eadem coëxistat omni tempore, præsentis, præterito, & futuro, in quo à nobis Deum esse verissimè affirmari possit. Hoc igitur modo, & hoc sensu Verbum quoque divinum verè dicitur & genitum esse, & generari, & generandum, quamvis ipsius æterna generatio sit tota simul, non minus quàm ipsa divina existentia.

V I. Cùm axioma hoc suâ quoque nitatur veritate: *Si alterum extremorum ignoratur, nulla contradictio infallibili certitudine potest extrui*; unde est quòd ibi contradictionem fingat Adversarius ubi terminos nondum habet cognitos, aut etiam contradictionem circa illos terminos à nobis implicari putat? cùm modum illum, quo in Deo dicuntur esse tria, ignoret, neque perspectum habeat; debebat enim priùs nosse quomodo in Deo esset *Unum & Trinum*, sicque potuisset judicare, an ille modus, modo naturali contrarietur vel non? verùm (ut supra monuimus) omnia volunt vel etiam in rebus Mysterii atque fidei ad placita rationis ut judicem & normam veritatis trutinare, & secundùm illa examen doctrinarum fieri; cùm tamen tantum absit ab exploratione divinâ humana mediocritas, ut neque quæ supra nos, cælo suspensa, sublata sunt, neque quæ infra terram profunda, demersa sunt, aut scire sit datum, aut scrutari permissum, aut sciscitari religiosum; fatius esse putamus, his in rebus hallucinari

nari & ignorantiam nostram cum Dionysio (cap. 2. de divinis nominibus, qui cognitionem de Deo, ignorantiam appellat) ingenuè profiteri; quam odiosâ diligentiam ea perquirere, quæ rectius latuissent: imò cum ratio humana adeò sit cæca, perversa & depravata, ut illa nequaquam hoc sibi arrogare queat de rebus divinis, ex & secundum se judicandi; juxta illud Apostoli: *non quod idonei sumus à nobis ipsis quid cogitare, ut ex nobis ipsis, si d. aptitudo nostra est ex Deo*, 1 Cor. 3. v. 5. item; *Animalis autem homo non est capax eorum quæ sunt Spiritus Dei; sunt enim ei stultitia, nec potest ea cognoscere*, 1 Cor. 2. v. 14. & secundum illud Pauli: *Prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem offensivum, Græcis verò stultitiam*, 1 Cor. 1. v. 23. propterea quòd intelligentia carnis inimicitia est contra Deum: *legi enim Dei non subicitur: nam ne potest quidem*, Rom. 8. v. 7. Quomodo ergo tam impotens ratio in divina sic temerario inolet, atque hinc dictaturam & judicium sibi assumat? Humiliter itaque illud tenendum quod præmonuit Apostolus, Rom. 12. v. 3. *Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei. Ut igitur (sicut loquitur Hilarius lib. 10. de Trinit.) Solita videndus est, ut possit videri, tantusque excipiendus lumine est, quantus admittitur: ne si plus velimus expetere, minus quoque quàm possumus consequamur: ita & ratio cælestis in tantum intelligenda est, in quantum se permittit intelligi: in tantum expetenda est, in quantum apprehendendam se dedit; ne si con-*

tenti

tenti indulgentiâ moderatione non sumus, amittamus indulta.

V I I. An ideo videtur contradictionem involvere, aut veritati naturali repugnare, quòd *Deus prout in se est, ejusque essentiam non viderimus?* cum eo modo à nemine, nisi à semet ipso potest apprehendi, secundum illud *Pauli* 1 Tim. 6. v. 16. *Lucem habitans inaccessam; quem nemo hominum vidit, neque videre potest:* propterea etiam ait ipse *Deus: Non potest me homo videre & vivere,* Exod. 33. v. 20. quòdque nihil simile aut tale occurrat in tota rerum natura, in quo perfectè rationem *Triuni* nobis aut aliis commonstrare queamus? quasi adhuc alii sint *Dii* infiniti; *Deus* unus est, & nihil Deo assimilari potest, *Esa.* 40. v. 18. Neque enim *Deum* ab exemplis credimus, sed ex auctoritate *is* *is* *is*: Quisquis autem exempla essentiae divinae aut proprietatum petit, *is* *Deo* illudit; alios enim *Deos* sibi dari petit: quòd nulla pietatis, aut etiam naturæ lege, permittitur. Argumentis similibus oppugnari posset *Dei* omnipotentia, omniscientia, saltem præteritorum & præsentium, item æternitas, &c. quia in nullo illa inveniri possunt; nec potest dari simile. Jam pergit *Adversaria* ad secundum membrum *Dilemmatis*.

Rectè.

ANONYMUS.

Recte. Eamus ergo ad Scripturam. Sed inter-
rim memente, nisi irrefragabilia habeatis
ex Scriptura argumenta, jam vos apud ra-
tionis tribunal causâ cecidisse: atque eo ipso
gravi jam apud omnes cordatos præjudicio
laborare causam vestram, quòd tam pugnan-
tia & irrationalia ex Scripturâ Sacrà demo-
strare velitis. Hoc enim nihil aliud est,
quàm si quis id, quod album esse videt ac ju-
dicat ratio, atrum esse ex Scriptura probare
vellet. Sed ut ut sit, veniamus ad Scripturæ
tribunal. In Sacra Scriptura si hoc dog-
ma Trinitatis continetur, tum aut expres-
sis verbis scriptum est, aut necessariâ ac
firmâ consequentiâ potest ex Scripturâ
deduci. sed nec illud factum est; nec
hoc fieri potest. Ergo dogma hoc fru-
stra autoritatem Sacræ Scripturæ sibi præ-
textit. Expressis verbis non contineri plus-
quàm certum est. Deberet enim vel vox
Trinitatis extare in sacris literis: vel quod
ei æquipollet, Deum unius quidem esse essen-
tia, trium autem esse personarum. Sed nemo
hactenus inter tot eruditot extitis, qui hæc in

*Sacris literis scripta nobis ostenderet. Si
 consequentiis agendum est, videamus quàm
 sint legitima. Examinentur omnia, quæ
 afferuntur, ab ipsis pro Trinitate loca: & an
 necessario evincant hanc sententiam, conside-
 remus. 1. Producent loca, in quibus quæ-
 dam de Deo pluraliter efferuntur: ut cùm
 Deus Elohim vocatur, quæ vox pluralita-
 tem significat; cùm Deus dicit de se; Fa-
 ciamus hominem ad imaginem nostram.
 Ecce Adam factus est sicut unus ex nobis.
 Quem mittam & quis ibit nobis? Et mul-
 ta id genus alia; ex quibus concludunt, cùm
 alibi in Scriptura apertè Deus unus esse dica-
 tur, eum unam essentiam, tres habere perso-
 nas. Sed ponatur, oro, vel ad brevissimum
 tempus præconcepta opinio, & accedat quis-
 piam nullâ receptæ sententiæ cognitione im-
 butus, solam tantùm sanam adhibeat ratio-
 nem, an unquam poterit talem consequentiam
 ex his verbis exsculpere, qualem isti putant
 ex iis necessario effici? Quid non tandem
 ex Scripturis concludere licebit, si tam tenuis
 & exilis conjectura ad tam contrariam omni
 rationi Sententiam confirmandam suffecerit?
 Certè ex hac pluralitate non minùs plures
 essentias in una Dei persona colligere possis,
 quàm*

quàm plures personas in una essentia. Et quid ei facias amabò qui quia Deus unus esse apertè in Scripturâ dicitur, statuat, Deum esse unam tantùm personam; & quia in plurali aliquando numero Deus de se, aut de Deo Scriptura loquitur; dicat, plures in eo contineri essentias? Nonne omni ex parte par fuerit consequentiæ ratio? N. que hac sententia de pluralitate essentiarum in una persona magis absurda, quàm illa de pluralitate personarum videri debet; cùm vulgò id omnes Trinitatis professores in Christo agnoscant, in cujus unica persona duas naturas seu essentias contineri credunt. Ita videmus, hominibus istis licere, prout collibitum fuerit animo, modò uni essentiæ plures personas, modò plures essentias uni personæ includere. Quo itaque jure ex illis, quos adducunt, locis pluralitatem personarum potiùs quàm essentiarum concludent? cùm illud non minùs à ratione alienum sit, quàm istud.

ORTHODOXUS.

I. **N**imiâ ambage in hujus posterioris membri probatione utitur Adversarius, rhetoricari- que prius videtur quàm scopum suum probare, ut sub blandæ orationis lenocinio, verba dando, incautiores magis seducere valeat. Ad Argumentum tamen ab eo constructum (scil. *In Sacrà Scripturâ si hoc dogma Trinitatis continetur, tum aut expressis verbis scriptum est, aut necessariâ, ac firmâ consequentiâ potest ex Scripturâ deduci. sed nec illud factum est, nec hoc fieri potest. Ergo, dogma hoc frustra autoritatem Sacræ Scripturæ sibi prætexit.*) Respondemus, Negando min. Quamvis enim ob magnam humani eloquii in re tantâ inopiam, (teste *Augustino*, lib. 5. de Trinit. cap. 9.) vox ipsa Trinitatis Formaliter & in Abstracto, quoad amul- sim syllabarum, aut vocis non extet; tamen patet Materialiter rem ipsam, & in Concreto, imò non tantùm quoad numerum numeratum, sed etiam quo ad numerum numerantem in Scripturis tradi, & proinde Trinitatem statui ubi tres sunt ut *1 Joh. 5. v. 7. Tres sunt qui in cælo testantur Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus; & hi tres unum sunt. Matt. 28. v. 19. Docete omnes gentes baptizantes eas in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti.* Item *Matt. 3. v. 16, 17.* Ubi Dominus baptizatur, Spiritus descendit in specie columbæ, Patris vox testimonium Filio perhibentis auditur, aperiuntur cæli, non reseratione elementorum, sed spiritualibus oculis, quibus &

& Ezechiel in principio voluminis sui, apertos eos esse commemorat: sedit quoque columba super caput Jesu, nequis putaret vocem Patris ad Johannem factam, non ad Dominum. Ad quæ verè Cyprianus in sermone de Baptis. Christi & manifestatione Trinitatis: *Hucusque Domine sancte Pater, non audivimus te loquentem. Certè tibi soli nota Trinitas, & solus Pater scit Filium, &c.* Verùm de his in sequentibus. Faciles ergo debemus esse circa usum vocabulorum, quando constat de re ipsa: Hoc enim vel ipsi pueri nòrunt, hoc prima Grammaticæ rudimenta docent, hoc nulla religio prohibet: hoc natura asserit, si qui tres sunt, eorum trinitatem esse: si qui decem, eorum esse decuriam: si qui unus, ejus esse unitatem. Qui hanc vocum fugiunt analogiam, eos aliud in re ipsa oportet aucupari. Undè rectè docta vetustas: *Vocabulum* (inquit Trinitatis) *in Scripturis non legimus; rem, cui hoc vocabulum rectè adhibitum est, fideique sensum invenimus.* August. *Epist.* 174. *contra Pascentium Arianum;* idem insuper in *Johan. Tract.* 97. Ambros. *lib. de Fide contra Arianos cap.* 5. Basil. *contra Eunom.* c. 4. *Tract. Definit. Tom.* 2. Athanas. August. *contra Maximinum Arian.* Theod. *Hist.* l. 1. c. 8. Cùm igitur, unum esse Deum, scriptura nobis clarissimè asserat, *Deut.* 6. v. 4. *Esa.* 42. v. 36. *Esa.* 44. v. 1. item 45. v. 5. *Marc.* 12. 32. *1 Tim.* 2. v. 5. Tres quoque hypostases disertè ac singulariter nobis eadem, locis paulò ante citatis, proponat. Hinc colligimus Unitatè Dei subsistere in Trinitate, & hanc sua habere propria.

II. Quod attinet ad loca ab Adversario allegata ut: *In principio creavit Elohim coelum & terram*, Gen. 1. v. 1. *Faciamus hominem ad imaginem nostram*, Gen. 1. v. 26. *Ecce homo est sicut unus ex nobis*, Gen. 3. v. 22. item: *Quem mittam, & quis ibit nobis?* Esa. 6. v. 8. Illa ipsa, unitatem essentiae, & pluralitatem personarum nobis firmiter adtribuunt. Regula enim nobis firmissima est, quod ubi Deus de se in plurali numero loquitur, Trinitatis nomen infirmatur, teste Augustino de Fide ad P. Diac. Quam regulam tanquam Argumentum pro confirmando S. S. Trinitatis Articulo nobiscum usurpant, è Papistis, *Bellarminus l. 2. de Christo, c. 6. Sect. Quartum. Cornelius à lapide comment. in Gen. 1. p. 55. in cap. 3. p. 39. in 6. 11. p. 139 Hæctor Pintus, in Esa. 6. p. 70 Casp. Saxætius in Esa. 6. p. 81. &c.* è Lutheranis verò omnes, qui à nobis hætenus visi fi. è e. Ex Patribus autem præter Augustinum, *Hilar. lib. 5. de Trinit. Athanas. Orat. contra idola. Basil. hom. 10. in Exameron*, & alii plures. Deinde: Quia, quotiescunque Jehova singulare, cum *Elohim* quod plurale est, aut hoc nomen aliter cum verbo singulari conjungitur, toties id fit ad significandam unitatem essentiae, & pluralitatem personarum; ut jam pridem ex *Rabi Huna, Rabi Hilmai, Rabi Mose Hadarsan observatum annotavit Galatinus lib. 2. c. 9. Hebræorum peritissimus; ut & Schindlerus exactissimus Hebræus, qui etiam Lexicon pentaglotton scripsit in voce Elohim, v. 7. 8.* ubi non adeò argumentamur ex voce pluralis numeri, cum singulari constructa (quæ numeri Enallage apud Hebræos

Hebræos est frequentissima) ac quidem ex admiranda & divinâ ejus constructione, & cum affixis conjunctione, ubi affixa semper sunt singularis numeri, quantumvis ipsum nomen *Elohim* plurale sit; quæ sanè aliquid hic vulgare, & mysterium subesse haud obscurè indicant, imò pluralitatem personarum apertè deprædicant. Quam personarum pluralitatem restringi ad Trinitatem, ex eo colligimus: 1. Quia credimus tres esse hypostases nobis in Scripturâ significatas, per nomina quæ relationem significant. Non est enim Pater, nisi Filii, nec Filius nisi Patris; nec Spiritus nisi spirantis. *Chamier. de Canone lib. 9. cap. 10.* 2. Quia uti essentiæ divinæ competit perfectissima Unitas; ita personis divinis competit perfectissima pluralitas, quæ est Trinitas: nam tres faciunt Collegium, & omne trinum perfectum. 3. Quia, cum non possit in nobis concipi communicabilitas naturæ spiritualis ad intra, nisi per duo principia, Intellectum scilicet & Voluntatem; hinc sequitur non nisi duas esse in Deo processiones; Unam per modum *Intellectionis*, quâ generatur Filius, qui proinde *sermo & sapientia* Patris dicitur: Alteram per modum *Volitionis*, quâ Spiritus Sanctus spiratur, quem ideo *amorem* Dei speciatim vocare volunt Scholastici; adeoque per istas duas processiones pluralitatem illam personarum, ad Trinitatem restringi manifestè asserunt, videlicet ad Filium procedentem à solo Patre, & Spiritum Sanctum à Patre & Filio, unum simul relatum constituentibus. 4. His adjicimus Raymundi Lulli, magni suæ ætatis Philosophi, Syllogismum, à Tannero (*Tom. 1.*

pag. 1071.) pro S. S. Trinitate nobis hoc modo relictum. Ubicunque est actus, est concordia agentis & acti in ipso actu. In divina bonitate est actus, quem ipse appellat bonificare. Ergo ibi est concordia bonificativi & bonificabilis in actu bonificandi: ac proinde pluralitas, sine qua concordia esse non potest. Ex quibus postea infert, cum tria hæc sint in Deo, re ipsa distincta, nimirum bonificativum, bonificabilis, & actus bonificandi, hæc esse tres personas, neque has alias esse quam Patrem, Filium, & Amorem seu Spiritum Sanctum. Hæc in genere ad loca citata, jam sigillatim expendenda.

III. De primo loco, qui est *Gen. 1. v. 1.* nihil planè dicemus, cum de eo, in tractatulo nostro (*qui est, de Exam: doctrina Ariano-Sociniana, Exam. 4. Segm. de Deo*) fusè egerimus; de cæteris itaque reliquum est ut differamus; quorum primus est, *Gen. 1. v. 26.* *Postea dixit Deus: Faciamus hominem ad imaginem nostram:* ubi audiamus primùm quid de hoc loco sentiat pia antiquitas. *Theodoret. quæst. 9. in Gen.* confutans hæreticorum & Judæorum glossemata: quorum illi ad Angelos, hi ad se dixisse Deum more principum seu potentiorum contendebant, verè affirmat: *quòd in universa planè Scripturâ divinâ liceat audire Deum singulari numero loquentem: rarò autem pluraliter sermonem formantem, nisi cum innuit numerum personarum Trinitatis.* Et paulò post: *Per hoc dixit Deus, communionem divine nature explanavit: Subjungens autem illud, Faciamus, expressit numerum personarum: similiter cum iterum singulari numero dixit, Imaginem,*

Imaginem, eandem esse naturam ostendit. Non enim dixit ad imagines sed ad imaginem. Cum autem dixit Noltram, numerum hypostasion id est personarum manifestavit. Ita Iustinus de veritate Christiana religionis tom. 2. in Tryphone. Ex Latinis autem August. de Genesi ad literam cap 16. Epiphani. contra Saturnianos. Et elegantissimè. Ambrosius in Hexamero suo, lib 6. c. 7. Cui dicit? Non sibi utique: quia non dicit faciam, sed faciamus: non Angelis, qui ministri sunt: servi enim cum Domino, & opera cum auctore non possunt operationis habere consortium: sed dicit Filio, etiamsi Judai nolint, etiamsi Ariani repugnent. Sed & Judai conticescant, & Ariani cum suis partibus obmutescant: qui dum unum à consortio divinae operationis excludunt, plures inserunt, & prerogativam quam Filio negant, servulis donant. Unde Argumentum extruimus tale: Aut ad se locutus est Deus cum dixit Faciamus, aut ad alios. Si ad se, à dolexiā erit, & quaedam ab ingenio humano ficta superbia. Sin ad alios, vel ad Angelos, vel ad Filium, cum quo Spiritum Sanctum jungas necesse est. Si ad Angelos, creatores erunt, quod est contra Scripturam: fecit enim Dominus ad imaginem suam. Ergo necessario ad Filium dixit. Jam restat ut aliquot etiam rationes adjiciamus, quibus istorum opinio, falsitatis coargui & convinci possit.

Prima ratio fit hæc: Cum Deus dixit, Faciamus hominem; proculdubio locutus est cum iis personis, quæ ad procreationem hominis simul cum ipso pariterque debebant concurrere: Sed Angeli
ad

ad procreationem hominis minimè concurrerunt: Ergo illud *Faciamus* non dixit Deus Angelis. Non concurrissè autem Angelos ad creationem animi hominis eo patet argumento, quod animus cum sit incorporeus & immortalis, ex nihilo creatus est: at creatio cujuslibet rei ex nihilo, quia sine infinità potentiâ fieri nequit, solius Dei propria est. Nec ad formationem humani corporis concurrissè Angelos perspicuè ostendit *Moses*, cum Cap. 2. narrat Deum ipsum fuisse qui formaverit hominem de limo terræ, & inspiraverit in faciem ejus spiraculum vitæ, atque ita factus sit homo in animam viventem.

Secunda ratio: Personas illas quibus Deus dixit, *Faciamus hominem* non fuisse Angelos, sed unum eundemque Deum cum eo qui dixit *Faciamus*, aperte demonstrat *Moses* post hæc verba subjungens, *Creavit Deus hominem*; & in exordio, cap. 5. *In die, inquit, quâ creavit Deus hominem*: denique Scriptura nusquam hominis creationem tribuit Angelis, sed soli Deo.

Tertia ratio. Illud quoque refellit istam opinionem, quòd addatur *Ad imaginem & similitudinem nostram*: non enim Angelus est idea & exemplar hominis, nec in sacris literis uspiam reperitur hominem dici imaginem Angeli, vel ad imaginem Angeli factum: sicut non semel legimus hominem dici imaginem Dei, & ad similitudinem & imaginem Dei factum.

Quarta ratio: Hoc etiam convincit illud *Ad imaginem nostram*, non enim Dei & Angelorum est una eademque imago, sicut nec est una eademque
 natura,

natura, quinimò in infinitum diversa ; proprietates enim naturæ divinæ , sunt oppositæ proprietatibus naturæ Angelicæ : Deus enim secundum naturam suam est æternus, est simplicissimus, est immutabilis, est omnino independens ; est in se & ex se substantialiter perfectus & beatus, est ubique ; est infinitæ scientiæ ac potentiæ & bonitatis : his autem proprietatibus divinæ naturæ planè oppositas habet Angeli natura ; unde pugnat primò idem assertum cum *omniscientia & omnipresencia Dei*, quæ ei S. Scriptura ita tribuit, ut rationales creaturæ ab eo omnem suam sapientiam acceperint, quin & si quæ carent, ab eo solo efflagitare necesse habeant. *Psal. 139. v. 4. seq. Psal. 147. v. 5. Rom. 16. v. 27. 1 Cor. 1. v. 25. 1 Tim. 1. v. 17. Jac. 1. v. 5. Dan. 2. v. 21.* Qui ergo infinita & increata sapientia consuleret sapientiam creatam & finitam ? Pugnat porro cum *liberrimâ atque omnino independente voluntate Dei* : Sicut enim Deus à nullo sive superiori, sive æquali, sive inferiori dependet, aut licentiam sumit, ut sit ac intelligat, ita etiam à nullo dependere dicendus est, ut velit ; sed omnia quæ vult perficere, *Job 9. v. 12. Psal. 115. v. 3. Psal. 135. v. 7. Rom 9. v. 19. 1 Cor. 12. v. 11.* Suprema ac prorsus independente liberate vult, ut non opus habeat licentiam prius ab alio emendicare ; quò sibi liceat volutum effectui dare. Pugnat etiam idem cum *Majestate Dei sublimi*, super quam non est ulla alia. Cujus ratione proinde ipse non dicitur coram creaturis suis, sive cælestibus sive terrestribus, se humiliare, aut sui humilitatem, humilibus indigitare sermonibus, sed

in tantâ sublimitate est ac permanet, ut omnia coram ipso se humiliant & incurvent, *Esa. 2. v. 11. Esa. 45. v. 23.* Pugnat tandem assertio hæc Judaica cum *Angelorum honorum officio*, quod nuspiam dicitur esse, quòd sint Domino à consiliis suppeditandis, ope ferendâ, auxilio præstando; sed esse ei ab executione mandatorum ipsis impositorum, a collaudatione & deprædicatione, *Psal. 91. v. 11. Psal. 103. v. 20. & seq. Dan. 7. v. 10. Heb. 1. v. 14.*

Quinta ratio. Non hîc Deum esse allocutum superiora & inferiora mundi jam creata. (*ut vult Enyedius*) 1. Quia, ubi *περὶ πολλοῦ* ad plures à Deo directa in Bibliis occurit: ibi verba *περὶ πολλοῦ* congrua pluralis numeri & secundæ personæ (ut vocant Grammatici) adhibentur: juxtaque subjicitur verbum singulare ipsius Dei ut *Esa. 1. v. 2. Audite cœli: Jehova loquitur: filios educavi & extuli.* At nihil tale, *Gen. 1.* cernitur. 2. Quia homo neque ad superiorum neque ad inferiorum imaginem creandus erat: ideo Deus eadem eo nomine compellare non præsumitur. 3. Quia nihil quidquam superiora simul & inferiora entia ad creationem hominis contulerunt, aut etiam conferre poterant: quomodo eadem Deus isthuc invitârit & dixerit ad cœlum & terram; *Faciamus hominem ad imaginem nostram?*

Sexta ratio. Non denique (ut idem *Enyedius* refert) Deum voluisse hac loquendi formulâ suo exemplo, homines docere & commonefacere, ut nunquam viribus & ingenio suo tantum fidant, ut temerè &

& sine diuturnâ ac maturâ consultatione ad res præfertim magnas gerendas accedant. 1. Nam, non quòd doceat hominem: sed quòd cedere velit hominem Deus, hoc loco exponitur. 2. Nulla sequela: Homines sint cunctatores seriò de rebus agendis deliberent, sine diuturnâ ac maturâ consultatione ad res præfertim magnas ne accedant. Quare? Quia Deus dixit: *Faciamus hominem*. Egregium scilicet acumen! Neque enim hisce verbis deliberatio aut consultatio quædam (proprie loquendo) exprimitur. Quia non dicitur: *Anne faciamus? Itane videtur?* Sed simpliciter: *Faciamus*, Multò minus cunctatio aut diuturnior aliqua mora hîc innuitur. Quippe ocyus subjicitur, v. 27. *Itaque creavit Deus hominem ad imaginem suam*.

Septima ratio: Neque Deus sibi locutus est, dum dixit, *Faciamus hominem*: si enim sibi dixisset ut fieret, & rursus ipse fecisset, inanis & superfluous hic sermo existimaretur. Quid enim tam alienum ab eo qui solus esset, ut sibi faciendum diceret, cum voluntate tantum opus esset ut fieret? professione ergo consortii singularis seu solitarii intelligentiam subtulit. Non enim recipit solitarii solitudo *Faciamus*; solitario convenit *Faciam*: non solitario *Faciamus*, & *Nostram*; sed *Meam*.

Octava ratio: Quod si Deus sua attributa, id est suam ipse omnipotentiam, sapientiam, bonitatemque in consilium adhibuit; quàm absurdum hoc, existimare sine Dei omnipotentia, sapientia ac bonitate cæteras res esse creatas, prius illâ non adhibita? Ac tamen non negandum, excellentem hominis

minis creati dignitatem ex ista Triados quasi consultatione æstimari posse : cuius tamen ferat impium hoc & inauditum glossema , quod cum adjunctis suis, hoc est sapientiâ, bonitate, deliberationem instituerit opifex. Ne homo quidem hominem cum suo consilio, cum suâ sapientiâ, humanitate, aut fide, deliberare nisi ineptè dixerit : & Deo ridicula ista & absurda hominum accenseat impunè improbitas ? O dignum Sirmienfis Concilii fulmine Arianum five Docinianum, quod est apud Socratem, *lib. 2. c. 3. in Tripart. Histo. lib. 5. c. 7.* *ἔι τις τὸ ποιήσωμεν ἀνθρώπων . μὴ τὸν πατέρα πρὸς τὸν υἱὸν λέγειν , ἀλλὰ αὐτὸν πρὸς αὐτὸν δεῦν εἰρηκέναι φησὶν . ἀναθεμα ἔστω* *Si quis verba hæc , faciamus hominem non Patrem ad Filium, sed ipsum ad se ipsum dixisse Deum pronunciaverit, anathema sit.* Concludimus igitur, cum æternus ille omnium conditor, in totius universi productione fieri aliquid simpliciter iussisset : *Fiat Lux : fiat firmamentum : sint luminaria,* &c. augustius quoddam moliturus opificium, non secum ipse, nec cum Angelis ut Philo, ut Basilides, ut Cerinthus censuere, contra quos *Chrysof. Tom 3. in Gen. Theodoret. quest. 19. Ambros. in hexæmero* ; sed cum λόγῳ suo cœterno, spirituque Sancto, de formando & creando nobiliore aliis creaturâ, homine, sapientissimè consultat.

IV. Secundus locus sic sonat : *Ecce homo est sicut unus ex nobis*, Gen. 3. v. 22. quæ verba, itidem manifestum divinarum personarum in eadem essentiâ Trinitatem nobis confirmant. Eadem enim Trinitas hîc loquitur, quæ & superius locuta est pluraliter

pluraliter ad semet ipsam dicendo. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*: eadem inquam Trinitas hinc ostendit, qualis Adam vitio suo factus sit, quæ supra propoluerat, qualem illum facere voluerit. Dicit ergo; *Quasi unus ex nobis*: nempe ex tribus personis Trinitatis, unus est Pater, unus est Filius, unus est Spiritus Sanctus; & hi tres unum sunt, 1 *Joh. 5. v. 7.* quorum clariorem verborum explanationem à *Ruperto traditam* Vide lib. 3. comment. ejus in *Gen. cap. 28.* Idem testatur Justinus Martyr in dialogo adversus Tryphonem, qui verba hæc inquit, *ἑσπολογίας* aut figuratam locutionem non admittunt, quemadmodum exponere moluntur Sophista & cavillatores, qui neque dicere, neque mente concipere veritatem possunt. Neque Deus hinc secum loquitur more magnatum & summorum Principum, qui majoris auctoritatis & majestatis exprimendæ causâ numero plurali de se ipso loquuntur. Nusquam enim agnoscit Scriptura S. hunc loquendi modum; ne in Regibus quidem ambitiosissimis; sed è contrariò ostendit, eos de se locutos fuisse in numero singulari, nimirum *Gen. c. 14. & 20. & 41. Dan. c. 2. & seq. 2 Chron. 36. Esd. c. 1, 6. & 7.* Et quamvis communis sit hodie modus ac consuetudo magnatum, in promulgandis publicis edictis & mandatis suis, morem locutionis pluralis adhibendi, ad insinuandam Auctoritatem suam; Quòd si ergo Deus magnates hæc in parte imitaretur, tum & ille modus patefaciendi Majestatem suam, ei *communissimus & perpetuus* esse deberet; aliàs nulla esset ei hæc in parte cum
Magna-

Magnatibus convenientia, prout tamen Adversarii contendunt. At adeo non est ille *modus Deo perpetuus*, ut dum legem suam Israëlitis magnâ cum gloriâ suâ publicè promulgavit, ille non plurali sed singulari numero, sicut & alibi sapissimè usus fuerit, *Exod. 20. v. 2, 5, &c.* His adde, multò recentior adulationi & fastui conformior, & sanioribus etiam Politicis absurdior ac vilior est modus ille Regum & Magnatum, quàm ut cogitari possit ac debeat Deum antiquissimum, summum & omnisapientem aucupandæ gloriæ causâ illum assumere. Neque hîc alloquitur Deos: quia unus Deus Israëlitis. Non idiomata: quia hæc nunquam compellasse Deus legitur. Non Angelos: quia eosdem in pari honoris gradu Deus nunquam collocat. Ergo ὑπὸς αὐτοῦ, sive ejusdem cum ipso essentiæ personas alloquitur, scil. Filium & Spiritum Sanctum; quod erat dicendum.

V. Tertius locus allegatorum sic sonat: *Quem mittam? & quis ibit nobis.* Esa. 6. v. 8. Ubi rursus firmiter colligimus sanctèque profiteamur, veluti & in duobus locis præcedentibus: Deum esse qui loquitur Patrem generantem, ad Filium genitum, & Spiritum Sanctum procedentem ex Patre & Filio. Inter eos enim fit hæc consultatio, ad quos factum τεισάριον illud Seraphicum: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Jehova Zebaoth.* Atqui hos fuisse Deum Patrem, Filium, Spiritum ex interpretatione Apostolica. *Joh. 12. 41. Act. 28. v. 26. Rom. 14. v. 11. & 1 Tim. 6. v. 6, &c.* certò certius constat. Ergo. Sic *August. contra Adim. cap. ult. Cyril-
lus*

lus de Trinit. lib. 6. & 7. Hilarius de Trinit. lib. 3. & 12. & Hieronymus in Epist. ad Damas. Idem observavit, quod postquam dixit: Quem mittam? subjungit, Et quis ibit nobis? Notatur hęc mysterium Unitatis & Trinitatis Dei: Unitatis in eo quod dicit, Quem mittam? Trinitatis in eo quod subditur. Et quis ibit nobis? Item Ambrosius lib. de fide ad Gratianum cap. 4. ubi explicans trisagium ex hoc eodem Esaię capite, Quid sibi vult, inquit, sub uno nomine trina sanctitatis repetitio? &c. Non dixit semel, ne Filium sequestraret: non bis, ne Spiritum Sanctum prateriret: non quater, ne creaturas adjungeret. Et, ut ostenderet unam esse Trinitatis Deitatem, cum tertio dixisset (Sanctus, Sanctus, Sanctus,) addit singulariter (Dominus Deus Sabaoth.)

V I. Quam miserè hęc argumentatur; & per arenosas discurret consequentias Adversarius, ostensurus ex hęc pluralitate non minus plures essentias in una Dei persona colligere posse, quam plures personas in una essentia; sed probandum hoc, non simpliciter asserendum fuerat; quod tamen callidè reticet impurus spiritus.

V I I. Sophisma hoc: Deus est unus. Ergo una tantum persona, millies ferè ab Orthodoxis Christianis passim refutatum, ut mirum sit, quomodo repetere iterum ausit Adversarius. Tamen quod ad rem: Fatemur quidem S. Scripturam facere mentionem unius tantum Dei, Deut 6. v. 4. 1 Cor. 8. v. 4, 6. Eph. 4. v. 6. & quis dubitat? Unus enim est Deus & non plures, nihil contra nos; verum in illis locis

nomen Dei, vel sumitur ἐσιωδῶς (essentialiter) sicque non valebit Argumentum ab unitate essentiali ad unitatem personalem; vel sumitur ὑποστατικῶς, (personaliter) pro Patre, non ad excludendum à divinitatis ejus consortio Filium & Spiritum Sanctum, sed tantum ad distinguendum Patrem ab utroque; vel sumitur pro vero Deo φυσικῶς considerato oppositè & exclusivè ad alios Deos καταχρηστικῶς abusivè sic dictos; non verò determinativè an plures in isto uno Deo sint personæ. Et per consequens malè concludi: *Deus unus dicitur in Scriptura, Ergo Deus una tantum est persona*: imò qui unum hîc Deum credunt, & excludunt tamen Filium & Spiritum Sanctum, Diaboli sunt, & inimici omnis justitiæ sicut verissimè pronunciavit Ignatius ad Antiochum, Epist. 9. Adhæc, si secundum quosdam fallax enthymema Adversarii iustis partibus instruat, quas Syllogismorum ratio postulat, sibi profectò constare non potest. Nam si dicat: *Quorum una est essentia, una est persona*, falsa propositio est: cum omnium hominum sit una essentia, personæ quam multæ? Si dicat; *Qui unum sunt essentiâ, unum sunt personâ*, itidem falsum: nam eo ipso quòd plurali numero utitur, *qui sunt unum*, singularia subjecta sive individua ponet, de quibus unum commune prædicatur: quâ ratione dicebat Christus: *Ego & Pater unum sumus*, Joh. 10. v. 30. Si denique ipsi placeat dicere, *Qui unus essentiâ est, unus est personâ*, aut illudit, aut inscitiâ suâ sibi illudit. Quum enim dicit *unus* vel *qui unus est*, individuum notat atque suppositum, vel personam aliquam

quam individualement unam; sic nomen essentia, quod communius est per se, restringit atque determinat (ut fas sit ita loqui) personalitate una. Ergo subjectum & praedicatum hujus enunciationis suffic adaequat, ut tres una sit, & idem per idem exponatur: sed ratione peccat, & eò in vitium incidit, quòd angustiore vocem in praedicatione quàm in subjecto ponit, pro eo quòd ipsum oportet dicere, qui unus est persona, unus est essentia. Unde videt ipse Adversarius, utcumque majorem formet statu-
 minando Enthymemati quod obtrudit, meras praestigias, mera monstra esse. De Minore, quae prior pars est Enthymematis, videamus. *Unus est* inquit teste Scripturâ *Deus*. Verissimum: sed rectè intelligendum: nam & in subjecto & in praedicatione positæ sunt adversus imprudentiores tendiculæ, nisi attenderint: & ex iis falsa conclusio adstruitur. Deus enim aut absolutè & indeterminatè dicitur, aut etiam determinatè. Priore modo de essentia, posteriore de aliqua una persona dicitur. Secundùm priorem modum Christus dicebat, *Deus est Spiritus*, Joh. 4. v. 24. Secundùm posteriorem Paulus, *Unus Deus Pater omnium*, Eph. 4. v. 6. Hic autem *Deum* absolutè & indeterminatè enunciat: de essentia igitur praedicatione est, & ita accipimus: ipse de persona accipit æquivocè & idem concludit, contra praedicationum & argumentationum leges. Quòd si de persona negat à se accipi; sed potius se ab unitate essentia de unitate personæ affirmat concludere, rursus imperitos circumvenit praedicationis modo, quia non distinguit rem, sed

de industria dissimulat mentem suam. Ipsi ergo dicendum fuerat, *Deus unus essentiâ, igitur & personâ unus*. Atque hæc Adversarii nostri mens, quam nullo pacto confirmaturus est sive auctoritatè Scripturæ, sive naturæ usum peruestigaverit. Hoc enim ut assequatur necesse est probet paradoxum istud, *unum essentiâ & unum personâ idem esse, & terminos (ut vocant) esse convertibiles*.

VIII. Desperatæ causæ argumentum est, ex pluralitate vocis *Elohim* colligere pluralitatem tam essentialium, quàm personarum. 1. Quia *Elohim* est vox significans vel *ἑστὼς* unam essentialiam cum pluribus subsistendi modis; vel *ἑστώσας* essentialiam Dei cum definito modo subsistendi. Jam verò tres illi in una essentialia divina modi subsistendi, sive tres illæ in Deo personalitates, quæ quasi modos dicentes a nobis concipiuntur, non multiplicant essentialiam: cùm modus non componat rem, sed distinguat eam, & determinet; neque ullam ex se entitatem positivam addat subjecto, verùm illud saltem aliquomodo afficiat: cùmque unius rei possunt esse plures modi, qui non faciunt ut res sit aliud quid, sed ut sit aliter affecta. Ergo non valet argumentum à multiplicatione modi, ad multiplicationem rei modificatæ. Rectè enim *Bellarminus de Christo, lib. 2. c. 4. Hypostasin, inquit, non addere ad essentialiam aliquem gradum naturæ, aut actum, sed solum modum essendi. Et Hypostasin superaddere essentiali proprietatem aliquam; id est aliquem modum, ratione cuius fiat incommunicabilis. Et pulcherrimè omnium Boëtius: Relatio, inquit, non facit*

facit alteritatem in personarum essentia. Quia enim Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, relativè dicuntur de Deo, nulla est natura vel accessio nova, vel mutatio. Proindè in simplici atque impartibili natura, quæ una tantùm est & manet, minimè sequitur plures constitui essentias, vel naturas, quando alio atque alio modo unum Deum, & tres personas profitemur. Est enim *διαιρεσις* ista personarum, ut locuti sunt veteres, ἀδιαιρεσις hoc est, non realis, sed τὸ λόγῳ sive rationis. Et Pater est alius, seu non est Filius: Filius est alius, sive non Pater, propter hypostaticam illam differentiam, quâ inter se discernuntur: Pater verò & Filius, cum Spiritu Sancto, non sunt ἄλλο κὶ ἄλλο. verù n unus l'ens: & unitate quidem summa, qualis est essentia. Vide Augustinum quoque lib. 7. cap. 4. de Trinit. Item de Trinit. Serm. 189. Ineptissima igitur cavillatio est, ob discrimen personarum, etiam naturarum sive essentiarum comminisci pluralitatem: cùm unica illa & simplicissima essentia omnium sit, non multiplex & diversa. 2. Quia repugnat etiam rationi rei significatæ, videlicet Deus essentiâ unicus, *Deut. 6. v. 4* *1 Tim. 2. v. 5.* *Eph. 4. v. 6.* *1 Cor. 8. v. 5, 6* 3. Vel ex ipsis locis falsitas assertionis Advers. patet; quia facere hominem, mentes & linguas confundere, & alia similia, sunt actiones, quæ non sunt essentiæ sive naturæ in abstracto; sed suppositorum sive personarum in concreto. Ex his itaque per *Elohim* plures essentiâ Deos non demotari facilè scimus.

IX. Iniquè conatur stabilire opinionem siam hæreticam Adversarius, de multiplicatione in Deo

essentiarum, *ex duarum in Christo naturarum pluralitate*: Supponitur enim ab eo, in duarum naturarum in Christo unione, nos statuere duas naturas sive essentias divinas esse in Christo, quod falsum est; cum una eademque sit personarum omnium essentia, maneatque communis, usque dum modi sive subsistentiæ determinatione modificetur in personis: vel quasi persona Christi conflata sit ex divinâ & humanâ naturâ tanquam partibus propriè dictis tertium aliquod constituentibus, quod quoque absurdum, cum divina sola sit persona, utpote in cuius hypostasi assumpta humana natura, & est adjectum ὑποστυκῶς, *Psal. 2. v. 7. Heb. 2. v. 16.* Dicimus ergo in Christo esse duas quidem naturas, sed non divinas, verum alteram divinam quæ modificata per se subsistit; & alteram humanam, quæ quamvis existat, non tamen per se subsistit, nisi quatenus sustentatur à personâ τῷ λόγῳ; adeoque hîc consideramus naturam divinam, per modum existentie humanæ naturæ ultimò terminantis in persona τῷ λόγῳ; *assumens enim semen Abrahe. Heb. 2. v. 16. Phil. 2. v. 6, 7. Heb. 2. v. 14. Venit in carnem, 1 Joh. 4. v. 2, 3. Joh. 1. v. 11. & cap. 2. v. 19. Heb. 9. v. 11 sicque λόγῳ factus est caro, Joh. 1. v. 14. Deusque manifestatus est in carne, 1 Tim. 3. v. 16* Unde modo uni essentia plures personas, modo plures essentias uni personæ pro collibitu animi nostri nos includere, non nisi per calumniam Sociniana nobis affingit impietas. Scimus enim Concilium Ephesinum hæresim illam damnasse, ipsumque Nestorium ob illam blasphemiam depositum,

positum, ac in exilium missum, miserè interiisse.
 Item Concilium Constantinopol. II. Can. 5. ad-
 versus eam sic decrevisse; *Si quis introducere con-
 tur in mysterio Christi duas substantias, seu duas
 personas, anathema sit.* Et Can. 6. *Si quis abusive
 Dei genitricem esse dicit gloriosam semper Virginem
 Mariam, anathema sit.* Leonem, P. Epist. 97. ad
 Leonem Augustum sic scribentem, *Anathematize-
 tur ergo Nestorius, qui beatam Virginem Mariam
 non Dei, sed hominis tantummodo credit genitricem;
 ut aliam personam carnis, aliam faceret Deitatis.* Et
 Gregorium P. lib. 18. mor. Cap. 27. hæc dicentem.
*Quamvis ipse Christus aliud ex patre, & aliud ex
 matre; non tamen alius ex patre, & alius ex matre;
 sed ipse est æternus ex Patre, ipse temporalis ex ma-
 tre; ipse qui fecit, ipse qui factus est; ipse author
 operis, ipse opus authoris; manens unus ex utraque,
 & in utraque natura; nec naturarum copulatione
 confusus, nec naturarum distinctione geminatus.*
 Vincentium Lirinensem denique lib. adversus hæres.
 cap. 19. hoc modo differentem. *In Deo una sub-
 stantia, sed tres persone; in Christo dua substantia,
 sed una persona: in Trinitate alius atque alius, non
 aliud atque aliud; in Salvatore aliud atque aliud,
 non alius atque alius.*

E contra scimus rursus in Concilio Calcedonenſi
 generali (quod fuit celebratum contra Eutychetem)
 aetione 1. anathema prolatum fuisse in ipsum Eu-
 tychetem dicentem in Christo esse unam naturam,
 ex divina & humana factam. Et aetione 5. pro-
 fiteri Patres Concilii se credere *Christum Dominum,*

eundem perfectum in Deitate, eundem perfectum in humanitate; Deum verè, & hominem verè, &c. Ex Justino Martyre in expositione fidei idem didicimus: Filius Dei, inquit, cum unus sit, dua in eo natura sunt; altera, quæ divina est, edit miracula; altera, quæ humana est, humilia excipit: quæ enim ex parte Deus est, res admirandas operatur; quæ verò, ex Virgine est homo, crucem, passionem, & consimilia voluntate sua naturaliter perfert. Item ex Leone P. Serm. 17. de Passione Domini cap. 1. hæc scribens: Manente in sua proprietate utraque substantia, nec Deus reliquit sui corporis passionem, nec Deus fecit caro passibilem; quia divinitas, quæ erat in dolente, non erat in dolore. Non esset nobis difficilè hanc eandem porrò de duarum in Christo naturarum veritatem, præter expressa S. Scripturæ Patrumque testimonia, firmissimis quoque Conciliorum decretis munire; Verùm quia brevitatis admonemur ideoque facilè prætermittimus. Jam progreditur Adversarius ad loca Novi Testamenti convellenda.

A N O N Y M U S

Propius ad sententiæ suæ confirmationem videntur sibi accedere, & fortiùs argumentari: quando afferunt loca, Matt. 28. v. 19. ubi Christus Dominus jubet Apostolis, ut doceant omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti: &
I Joh.

1. Job. 5. v. 7. in quo tres dicuntur esse, qui
 tenentur in coelis, Pater, Filius, & Spiritus
 Sanctus, & hos tres esse unum. Hi sunt
 duo illorum Achilles, quibus nihil in tota
 Scriptura firmitus ad hoc dogma stabiliendum
 invenire possunt. Ita ut nisi hinc Trinita-
 tem suam exstruxerint, certum sit, actum
 esse de his, & ex aliis locis nihil prorsus effi-
 cere posse. Nam hinc non generaliter tantum
 pluralitas quaedam in Deo indicatur; sed
 restringitur numerus pluralis ad ternarium,
 ut non plures quam tres personas intelligere
 queant: & ne quis ambigere possit quinam
 sint illi tres, expressè Patris, Filii, & Spi-
 ritus Sancti sit mentio. Sed ego nihil am-
 plius jam urgebo (tame si multa hinc dici
 possent, quæ alibi in libris legere licet) quàm
 quòd superius quoque ur si, ut appareat, quàm
 sit invalida argumentationis consecutio,
 quam ex hisce ducunt locis. Trium, inqui-
 unt sit mentio, quibus divini aliquid adscri-
 bitur, & qui unum esse dicuntur, iique descri-
 buntur, quòd sicut Pater, Filius & Spiritus
 Sanctus. Ergo Pater, Filius & Spiritus
 S. sunt tres personæ & una essentia? Itane?
 Et cur non potius sic concludas. Ergo Pa-
 ter, Filius & Spiritus S. sunt tres essentia,

& una persona. Annon equè hoc atque illud
 sequitur ex isto argumento? Nam personas
 esse hos tres non dicitur: nec exprimitur,
 personà an essentià unum sint, ut tam hoc
 quam illud intelligere possis. Imò progrediar
 ulterius & si comminisci licet quod lubet, ex
 omnibus istis locis pari consequentià evin-
 cam, tres esse in una Dei essentià essentias,
 vel in unà divinà personà tres esse personas:
 quia tres dicuntur, & unum quoque: quia
 modo conjunguntur, modo à se invicem in
 Scripturis distinguuntur. Quid hìc dicturi
 estis? reclamabitis, ut opinior, hoc immane
 absurdum esse, & nugatorium, & manifestà
 contradictione seipsum evertere. Rectè:
 sequeretur enim, plures esse Deos; & unum
 simul. Sed non videtis, quid regeri possit?
 reddam vobis verba vestra: captivandam
 esse rationem; hoc esse peculiare divinitatis
 mysterium; imaginariam tantùm & appa-
 rentem, non veram esse contradictionem.
 Agnoscitis: è voces vestras? ita enim vos
 contradictiones eludere soletis. Si volueri-
 tis ad alia Scripturæ loca confugere, & di-
 cere: vos non simpliciter & his tantùm locis
 adductis, & quidem sigillatim sumptis, sen-
 tentiam vestram excerpere, sed ex aliorum
 pluri-

plurimorum Sacra Scriptura locorum inter
 se & cum hisce collatione colligere, Patrem,
 Filium, & Spiritum Sanctum esse tres di-
 stinctas personas, & quidem in unâ essentiâ:
 hac exceptione tamen res nondum erit con-
 fecta, manebitque eadem difficultas. Ego
 enim omnibus istis locis sensum, quem volu-
 ero, affingam, etiam absurdissimum: &
 si urgear, facile me tuebor ac protegam eodem
 illo, quo vos utimini clypeo, ut dicam: quam-
 vis hoc videatur rationi absurdum, in Deo
 tamen id absurdum non esse; mysterium hoc
 esse sanctissimum, nec ad fallacem rationis
 humana stateram exigendum esse: scrutator
 enim majestatis opprimetur à gloriâ. Exur-
 gat aliquis jam, & hic se virum præstet; li-
 bens audiero, quo tandem pacto me refutatu-
 rus sit. Certo enim scio. nihil hic opponi
 posse, quòd non simili ratione refelli possit,
 quâ illi consueverunt ea, quæ contra ipsorum
 explicationem afferuntur, diluere. Sed dice-
 tis fortasse tandem: probandum mihi esse;
 hoc esse tale mysterium & rem ita se habere
 in divinis, ut assero. Hoc ergo vobis quoque
 responsum sit: cum pro autoritate & arbi-
 trio vestro definitis cura probationem, rem ita
 aut secus se habere in Deo, quamvis apertam,

id quod dicitis, involvat contradictionem. Videte enim, vos non aliter, quàm ostendi, procedere. Tres isti Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, unum esse in Scripturâ dicuntur, & in divinis attributis, aut operationibus, aut nominibus conjunguntur. Ergo Pater, Filius & Spiritus Sanctus, sunt tres personæ unam habentes essentiam, Adhæc si dicam absurde id colligi, cum una numero essentia non possit esse tribus personis communis: personam enim nihil aliud esse, quàm essentiam seu substantiam primam intellectu præditam; & vicissim, essentiam seu substantiam primam intellectu præditam, nihil aliud esse quam personam. Multiplicatis ergo personis, necessario quoque essentias multiplicari. Respondebitis sine omni dubio, me de rebus divinis judicare, ut de humanis; aliter se autem rem habere in Deo increato & creatore quàm in ejus creaturis; mysteriumque hoc esse adorandum, non rimandum. Sed quid hæc inutiliter oggeruntur? probate mei domini, hoc esse tale mysterium, & sic se rem in Deo, ut dicitis, haberet. Quomodo enim ego possum melius & feliciter sententiam aliquam aut loci explicationem ad incertitas redigere ac refellere,

quàm si evidens absurdum in eà ostendero? Fam si vos vultis vestram sententiam habere ejusmodi privilegium, ut etiam cum absurdo manifesto possit consistere, oportet vos sufficientia ejus rei argumenta proferre in medium. Quis enim id vobis credat, absque probatione, nisi prorsus stolidus? Verùm hìc vobis aquam haurere videbitis. Debebatis enim ex Scriptura id probare: ecce autem reversi estis in circulum, & post allata ex Scripturis argumenta idem adhuc nodus restat solvendus, qui initio propositus fuit. Unde patet, non posse istos homines absque merà principii petitione (ut loquuntur logici) causam suam tueri. Si ex ratione urgeantur, supponunt sententiam suam tanquam certam ac indubitam & apertè in sacris literis expressam: ideòque rationem & quicquid ex illa concluseris, quasi de sublimi speculà despiciunt putares eos insolubilibus & invictis Scripturæ testimoniis velut triplici ære munitos. Sed ubi ad Scripturam ventum fuerit, tum iterum pro fundamento ponunt sententiam suam, quasi jam satis superque rationibus firmatam; atque idcirco consequentias suas ex Scripturà deductas, quanquam elumbes, & longè petitas, pro necessariis obtrudunt.

Experiatur quis volet, in omnibus eorum mysteriis id deprehendet.

ORTHODOXUS.

RECTÈ allegantur hæc loca ab Adversario, ex quibus S. Trinitatem adstruere nobis solent; est; verum in eò turpiter errat, quod non nisi hæc duo loca tantum stauat in tota Scriptura ad firmiter comprobandum S. S. Trinitatis Mysterium: cum infinita, firmissima iuxta ac luculentissima, præter hæc Sacræ Scripturæ tam Novi quàm Veteris Testamenti, suppetant nobis testimonia; ex quorum numero inter alia sunt hæc *Matt. 3. v. 16, 17. Et baptizatus Jesus statim ascendit ex aqua, & ecce aperti sunt ei cæli, & vidit Spiritum Dei descendentem sicuti columbam, venientemque super eum. Et ecce vox è cælis, dicens hic est Filius meus dilectus in quo acquievi. 2 Cor. 13. v. 13. Gratia Domini Jesus Christi, & charitas Dei, & communio Spiritus Sancti sit cum vobis omnibus. Luc. 1. v. 35. Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit te: ideoque quod gignetur ex te Sanctum, Filius Dei vocabitur. Joh. 14. v. 6, 17. Et ego Patrem rogabo, aliumque Paracletum vobis dabit, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis: hæc ex Novo Testamento: Ex Veteri autem duo tantum adferimus ut *Esa. 63. à v. 6. ad finem. Ubi tres nominantur: Jehova, Angelus faciei ejus, & Spiritus sanctitatis ejus: quem Angelum**

gelum esse increatum collatio hujus loci cum *Exod.* 23. v. 20. 21, 22, 23. manifestè ostendit: item *Hag.* 2. v. 4, 5. ubi etiam tres nominantur: *Jehova, Verbum ejus, & Spiritus ejus.* Ergo tres personæ. Verùm hac de re consulatur *Cl. D. Walens, in loco de S. S. Trinitatis Mystério.* Cætera S. testimoniorum argumenta omittimus, manumque locis ab Adversario huc allatis admovebimus.

II. Prior locus est *Matt.* 28. v. 19. *Profecti docete omnes gentes baptizantes eas in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti.* Hæc nominatim tres personas recenserit & tribui eis parem potentiam & honorem cuilibet apertum est. Veluit enim Christus in hæc primâ cæremoniâ complecti summam Evangelii. Quare simul & testificatur recipi nos à Deo, & docet quis sit Deus; (videlicet Pater, Filius, & Spiritus Sanctus) quem Deum invocemus, & quid nobis donet; adeò ut misericordiâ & potentiâ hujus liberemur à peccato, à morte æternâ, donemurque justitiâ & vitâ æternâ. Quæ verba cum profiteantur Patrem esse Deum, esse omnipotentem, esse invocandam; & ad hujus honoris societatem addantur Filius & Spiritus Sanctus; necessè est parem potentiam esse; cùmque par sit potenti sunt, *ὁμοούσιοι*: (eiusdem essentiæ) Quia potentiæ divinæ ad essentiam divinam ea ratio est, ut qui unum est cum Deo potentiâ, unum quoque sit essentiâ. Præterea constat Patrem & Filium Christum personas distinctas esse, quod nec ipse Adversarius audet negare, quare & nomine Spiritus Sancti, persona distincta significatur. I. Nam, si Spiritus Sanctus tantum

tantum significaret ipsum Patrem agitantem aut moventem, bis nominasset Patrem, & esset otiosa tautologia. 2. Quia, cum ad Spiritum Sanctum eodem modo dirigatur invocatio, sicut ad Patrem & Filium, necesse est eum personam esse, & non virtutem vel qualitatem in Deo, seu motum vel agitationem creatam in homine. Nequaquam enim docet Christus invocare virtutem, vel qualitatem in Deo, aut motum vel agitationem creatam in homine. Cum igitur invocatio pariter ad Spiritum Sanctum, ut ad Patrem & Filium dirigatur; hæc sententia docet, non solum personam esse Spiritum Sanctum, sed etiam omnipotentem, exaudientem, & salvantem: hæc enim omnia complectitur invocatio, quæ parem honorem tribuit Patri, & Filio, & Spiritui Sancto. Est igitur tertia persona Spiritus Sanctus, discerniturque à Patre & Filio; quia procedit à Patre & Filio, & mittitur in corda, quæ voce Evangelii regenerantur, ut novâ luce agnoscant, & invocent Deum, & inchoentur in eis vita æterna, dum fide consolationem accipiunt. 2. Quia absurdum esset unum attributum subjungi duabus personis: siquidem aliàs etiam baptizari deberemus in nomine sapientiæ, justitiæ, misericordiæ divinæ, &c. nulla enim ratio dari potest, quòd si in nomine unius attributi baptizemur; cur non & in nomine reliquorum? 4. Quia nequit etiam aliter quam persona intelligi in cujus nomen baptizamur. Ex quibus omnibus liquet, cum Deus gloriam nominis sui, alteri tribuere nolit: quia verus est, *Esa. 48. v. 11.* nec tribuere possit: quia justus & gloriæ nomi-

nis sui Zelotes, *Dent.* 32. v. 4. & *Exod.* 20. v. 5, 7. eamque gloriam & Filio & Spiritui Sancto, cultum religiosum ac divinum eis ascribendo tribuerit : ideo invictâ consequentiâ concludimus ; quòd dum hîc baptizari dicimur in nomen Patris, & Filii & Spiritus Sancti : & Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus debeant intelligi Deus, & Deitatis esse unius tres personæ. Adjiciemus etiam nubem testium Orthodoxorum Patrum asserentium Mysterium Trinitatis aperitissimè exprimi hoc loco, scil. *Baptizate eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti* : ubi tres distinctæ personæ, unum tamen illis divinitatis nomen, una tribuitur autoritas ; quemadmodum *Basilii Epist.* 64. *Athanas.* *Serm.* 3. *cont. Arian.* & in *orat. de eternâ substantiâ Filii* : *Hilarius lib.* 2. *de Trinit.* *Nazianz.* in *orat. coram centum quinquaginta Episcopis habita* : & in *Orat.* 5. *de Theologia.* *Ambros.* *lib.* 1. *de Spiritu S.* *Fulgentius in lib. de Fide Orthodoxa ad Donat.* & *lib. de Incarn.* & *Gratiâ Domini, cap.* 9 *latius exponunt.* Neque hîc valet detorsio illa *Enyedini* quâ comparare audeat verbis illis Apostolicis, *1 Cor.* 10. v. 2 *Omnes in Mosen baptizati sunt* & addit : *Si in Mosen baptizare non significat Mosen profiteri verum esse Deum : neque in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti baptizari erit Patrem & Filium & Spiritum Sanctum profiteri verum Deum : quasi idem sit in Mosen & in nomen trium personarum baptizari : isthîc διακονία ministerium indicatur, quod sub auspiciis & ministerio Mosis in nube & in mari Israëlitæ baptizati sint τυπικῶς : hîc ἀυθεντία docetur & πο-*

testas, quæ invocatione S. Trinitatis confertur
ἀνεργησιμῶς, quòd videlicet baptizati abluuntur
 à peccatis, fiunt filii & hæredes Dei. Para-
 logismum ergo phraseos incurrit turpis So-
 phista.

III. Posterior locus est 1 Joh. 5. v. 7. *Tres sunt
 in Cælis qui testantur, Pater, Verbum, & Spiritus
 Sanctus, & hi tres unum sunt.* Hic locus pro Tri-
 nitate æquè clarus est ac manifestus ut & prior :
 quòd argumento solùm omnibus obvio ostendemus.
 Ubi tres producuntur qui in cælis testificantur, Pa-
 ter, Verbum, & Spiritus Sanctus, deque iis prædica-
 tur, quòd unum sint ; ibi Deus unus essentiâ & tri-
 nus personis innuitur. Atqui hoc loco tres produ-
 cuntur, qui in cælis testificantur, Pater, Verbum, &
 Spiritus S. deque iis prædicatur quòd unum sint.
 Ergo hoc loco Deus essentiâ unus, trinus verò per-
 sonis innuitur. Horum enim eandem esse scien-
 tiam, consensum, & voluntatem circa rem testan-
 dam, etiam ipse Adversarius hoc loco agnoscit : cum
 autem unitas scientiæ, consensus & voluntatis, pen-
 deat ab unitate & identitate essentiæ simplicissimâ ;
 hinc manifestè inferimus hos tres testes cælestes,
 Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, esse tres per-
 sonas, & unum essentiâ Deum.

IV. Adhæc frivola est Adversarii sequela : *Et
 cur non potius sic concludas ? Ergo Pater, Filius &
 Spiritus S. sunt tres essentiæ, & una persona :* quia
 de iis non prædicatur quòd unus sint, sed quòd unum
 sint, non Adjectivè id est unum suppositum ; sed
 substantivè, id est unum essentiâ, juxta Christi te-
 stimo-

timonium, Joh. 10. v. 30. *Ego & Pater unum sumus*, quod non de animorum consensione solum aut operatione; sed essentialitate accipiendum esse, tum ratio tum textus, tum Patres ipsi clarè docent.

1. Nam si sint unum, eorum essentialitas una est: unitas ergo essentialitatis. Qui de operatione accipiunt, nonne vident causam operationum reddi? at quorum una plane est operatio, una quoque essentialitas dicenda est.

2. Hoc ipsum Judæi ipsi agnoverunt & pro blasphemia Christo expobaverunt? *Ob bonum operis inquebant, non lapidamus te, sed ob blasphemiam, id est, quia tu cum homo sis, facis te ipsum Deum*, v. 32.

3. Quia Christus dictum illud quod sit Deus & Dei Filius autoritate Scripturæ, & operum suorum defendit, v. 34. & seq. quæ omnia unitatem essentialitatis clarissimè nobis indigitant. Quod etiam testimonio (ut rectè dixit August. Tract. 36. in Joan.) *simul liberamur ab erroribus Arii & Sabellii, tanquam à Scylla & Charybdi. Quod enim dicit unum, significat veritatem essentialitatis & naturæ, ac proinde consubstantialitatem, quam negabat Arius. Quod autem addit, sumus, distinctionem indicat personarum, quam Sabellius insciabatur.* Hoc eodem testimonio usus est Athanas. *serm. 4. contra Arianos & Hilar. lib. 7. de Trinit.* Porro hos tres esse personas, refragante quomodocunque Adversario, expressè dicitur in Textu.

1. Quia his omnibus competit definitio personæ, etiam secundum ipsosmet Adversarios: Ipsimet enim definiunt personam *quod sit substantia intelligens & volens*, ut etiam noster Anonymus definit, quam quidem definitionem

nitionem competere Patri & Filio nec ipsi eunt infirias; verum Spiritui Sancto eam convenire aperto ore negant, contradicentibus licet clarissimis Scripturæ locis: nam Spiritus Sanctus tum *Intelligit*, 1 Cor. 2. v. 11. tum etiam habet *Voluntatem*, 1 Cor. 12. v. 11. 2. Quia hi tres in illustri illa revelatione divinitatis, factâ in baptismo Christi, clarissimè discernuntur tanquam tres personæ divinitatis, *Matt. 3. v. 16, 17.* ubi Pater voce è nubibus prolata, Filius baptizatus in Jordane, Spiritus Sanctus autem in specie columbæ se revelavit. 3. Quia his ubique opera personalia attribuuntur; de Patre & Filio nemo dubitat; de Spiritu Sancto verò evincunt personalia omnia, ut pote substantia & vita, ut qui essentiæ & vitæ omnis auctor, *Psa. 104. v. 30.* item quòd de Christo testatur, Christum glorificat, Apostolos docet, & ducit in omnem veritatem, consolatur, futura eis annunciat, mundum arguit, &c. *Joh. 14. 15, 16, cap.* quibus addimus & hoc, quòd tribuitur ipsi sermo, *Act. 13. v. 2. & 21. v. 11. & 28. v. 25.* & quidem eo modo, quomodo non potest tribui, nisi soli personæ, nec ulla Prosopopœja fingi potest. Nam modus iste loquendi excludit planè Prosopopœjam. Ad quæ scitè Gregor. Nazianzenus Orat. de Theol. initio: *Si Spiritus Sanctus est actus (ut statuunt Servetiani) agatur proculdubio, non aget. Quis sit ergo ut agat ipse, atque hæc & illa dicat & seget, & mœreat & ad iram incitetur, & quacunque rei motu agitata perspicuè sunt, non autem motus* Unde concludit idem: *Spiritum Sanctum ex eorum numero omnino statuen-*
dum

dum esse, quæ per se subsistunt. Similia passim reliqui omnes Patres, & cum primis *Basiliius lib 5. contra Eunom.* itemque Orthodoxa Concilia, ubicunque Spiritum tanquam personam tertiam Patri & Filio annumerant.

V. Qualis quæso consequentia? quia tres dicuntur & unum quoque: quia modo conjunguntur, modo à se invicem in Scripturis distinguuntur; Ergo sequitur tres esse in una essentiâ essentias, vel in unâ divinâ personâ tres esse personas; itane concludendum? Quid non conficiet talis Logicus? qui aliud pro alio, & quidlibet ex quolibet concludat? imò contrarium illinc sequi jam ostensum est, Malitiosè ergo ab Adversario nobis affingi, quòd contradictiones eludere soleamus, ubi nulla contradictionis implicatio, vel ne quidem vestigium apparet contrarietatis.

VI. Postquam mens confirmata est, vel saltem ex firmis & perspicuis his duobus testimoniis; utiliter addimus & alia, non tam ob invalidam & insufficientem S. S. Trinitatis ex his probationem, vel verò vanam ostentationem; quàm ut piæ mentes in hujus doctrinæ veritate magis magisque confirmentur; utque lubrici isti & versipelles homines, è multiplicibus tergiversationum latebris protracti, qui subdolâ suâ interpretatione omnia Sacræ Scripturæ loca eludere satagunt; ita constricti teneantur, ut si ea concedant; impiam suam sententiam manifestè restraudent; si verò negent, omnes pii eos esse blasphemos in Deum intelligant.

VII. Ingeuè fatetur Adversarius: *Ego enim omnibus istis locis sensum quem voluero affingam; illud enim ut & excipere ad aliorum dicta amant ipsi, verùm eadem justis rationibus impugnare, & contrarium posse evincere planè ignorant: nisi quòd utrumque solitis suis rhetoricationibus & perorationibus ostendent potiùs, quàm agant.* Sic Socinus Prælect. Cap. VI. *adversariorum sententiam refellere patiùs quàm nostram confirmare nobis propositum:* hic idem scopus n. Itri quoque Anonymi, qui quidvis temerè & cæco zelo arripiens, citra ullam probationem, mordicus defendere conatur; adeòque rectè Cyprianus quondam testatus est de Hæreticis: *Studio magis contradicendi, quàm voto discendi eos accedere, clamosis vocibus personantes malle sua impudenter ingerere, quàm nostra patienter audire.*

VIII. Ulteriùs progrediendo Adversarius, sic ratiocinatur: *Adhæc si dicam absurdè id colligi, cum una numero essentia non possit esse tribus personis communis: personam enim nihil aliud esse quàm essentiam seu substantiam primam intellectu præditam, & vicissim essentiam seu substantiam primam intellectu præditam, nihil aliud esse quàm personam:* imò verò rectè & legitimè id colligimus; cum Celeber. Viro D. Marefio in *Hyara Socinianismi sic differente* cap. XVII. pag. 158. tom. I. Neque enim unitas numerica Aristotelis, quæ est singulorum individuum sub eadem specie comprehensorum, confundenda est cum unitate Dei simplicissima: siquidem Deus ita est unicus ut nullum agnoscat alium à quò solùm numericè ut Petrus à Paulo distinguatur: neque

neque ludendum est hîc in ambiguitate vocis. Nomen enim *substantia* quandoque *latius* usurpatur, vel ut contradistinguitur ab accidenti cujus esse est inesse ; vel prout notat rei quidditatem & essentiam, quæ Græcis *ὄσια* appellatur ; quandoque *strictius* prout substantiam habet, & dicit id quod existit incommunicabiliter, sive quod Græcis *ὑπερσύνθετον* vel *ὑπόστασις* dicitur. Hoc posito, agnoscimus primò quòd una numero Substantia secundo sensu sit una persona, neque tribus personis sit communicabilis ; verùm negamus omnem substantiam priori sensu, id est omnem naturam & essentiam singularem esse personam, (quod liquet exemplo animæ separatae, quæ licet existat in rerum natura, persona tamen dici nequit) atque sic essentiam sive substantiam infinitam qualis est divina, tres ejusmodi modos existendi incommunicabiliter admittere non posse, per quos tres distinctæ personæ ejusdem singularis essentia vel substantia divinae concedantur. Deinde neque est legitima definitio Personæ quam adfert Adversarius : Nam anima separata (ut eodem utamur exemplo) quæ pars tantum est personæ, & ordinata ad illius complementum, persona dici nequit, quamvis sit substantia singularis intellectu prædita. Quare persona definienda est potius (secundùm Scholasticos) *suppositum intelligens*, quatenus suppositum est id non modo quod existit actu ; id enim convenit omni substantia singulari, sive sit totalis & completa, sive partialis & incompleta ; sed id quod propriè subsistit, id est complete & incommunicabiliter existit.

IX. Perabsurdè itaque infertur ab Adversario, *Multiplicatis ergo personis, necessario quoque essentialias multiplicari*: nam magnum est discrimen inter personas divinas & humanas; siquidem personæ humanæ constituuntur ex naturâ specificâ eâdem, sed numericâ distinctâ; secundumque multiplicationem individuorum multiplicantur, prout singuli homines nascuntur; atque hinc fit, quòd tres personæ humanæ, sint tres homines. Verùm secus se res habet in personis divinis, quæ constituuntur ex naturâ sive essentiâ numericè eâdem; unde fit quòd multiplicatio personarum in Deo, nullam inferat essentialium multiplicationem, neque tres personæ divinæ dicantur tres Dii. Cùm autem voces illæ quibus utimur in doctrina S. S. Trinitatis, utpote à rebus creatis ferè desumptæ, sint quidem veræ, sed imperfectæ, & res divinæ infinito modo eas superent, monente *Augustino* lib. 5. de Trinit. (*Rectè, inquit, scriptum est, tres personas in divinitate dici; non ut illud quod est Trinitas dicatur, sed ut non taceatur.*) Prudenter igitur & persapienter à nobis fit, qui dissimilem in Deorationem esse asserimus ac in inferioribus; licet similis aliquando instituat argumentatio: imò quid magis est ineptum atque stolidum, quàm in argumentationibus ex creaturis ad Deum univocos utrobique facere conceptus? nimis etenim illa distant, Deus, qui à se, & infinitus est; ac creaturæ à Deo undequaque dependentes.

X. Inanis garrulitas Sycophantæ, quâ ulterius inquit de apertissimâ hujus doctrinæ veritate; cum ipse sit probare veritatem sui theorematis, scilicet, *Multiplicatis personis, necessario multiplicantur essentia*: negamus enim nos hoc semper & ubique verum esse; verum aliquando & alicubi: si nimirum quod multiplicatur, sit aliquid absolutum: adeoque per absoluta multiplicantia, fiat multiplicatio. Ut in exemplo hominis, ut multiplicatis in Petro, Paulo, Johanne. Non autem theoremata procedere universaliter, si unum per multiplicantia relativa multiplicetur, quo casu necessum non est, ut uno multiplicato, multiplicetur alterum. Cumque essentia in divinis sit aliquid absolutum, Personæ sint aliquid relativum, adeoque per relativa fiat multiplicatio, non absurdum est, essentia unitatem cum pluribus personis à parte rei identificatam stare. Hac de re *Vide Cl. D. Horenbeckium in confut. Socinianis: lib. 11. cap. 5. sect. 1. doctissime differentem*. Imò ulterius progredimur & dicimus. Si in Deo tot sunt essentia, quot personæ, sequitur personas divinas Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum non esse *ὁμοσίους*. Nam qui habent essentias à se invicem realiter diversas, illi non sunt *ὁμοσίοι*; sed differunt essentialiter. Major est vera. Verissimum enim est quod Simlerus scribit, *lib. 3. de Filio Dei, cap. 2. fol. 242. Quæ ὁσία differunt, illa non sunt coessentialia*. Item: Quia enim non una & eadem numero essentia humana est in Petro, Paulo, & Johanne, fit, ut Petrus, Paulus, & Johannes non sint unus & idem numero homo: sed quia alia numero essentia

essentia humana est in Petro, alia in Paulo, alia in Joanne, fit ut Petrus, Paulus & Johannes sint tres numero diversi homines, ita ut aliùs homo fit Petrus, quàm Paulus & Johannes; & aliùs homo fit Paulus, quàm Petrus & Johannes; item aliùs homo fit Johannes, quàm Petrus & Paulus. Planè in eundem modum, si non est una, & eadem numero essentia divina in Patre, Filio, & Spiritu Sancto, necessariò sequitur Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, non esse unum & eundem numero Deum; sed si alia numero essentia divina est in Patre, alia in Filio, ut item alia in Spiritu Sancto; necessariò sequitur Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, esse tres numero diversos Deos; ita ut aliùs Deus fit Pater, quàm Filius & Spiritus Sanctus; aliùs Deus fit Filius, quàm Pater & Spiritus Sanctus; & item, aliùs Deus fit Spiritus Sanctus, quàm Pater & Filius. Sicque everrà doctrinà de Trinitate, introducunt triplicitatem, sive tritheitatem.

XI. *Petitionem scilicet principii nobis impingit, in probatione hujus doctrinæ, qui ex hoc malo ipsimet perpetuò laborant: nos enim veritatem sententiæ nostræ non modò supponimus, verùm etiam expressè eam extare in sacris literis certò asserimus, tanquam principium necessarium fidei ad salutem, quam per consequentiam quoque ex iisdem sacris legitimam probamus, neque unquam pro fundamento nudo usurpantes, ullà nixi ratione, aliis obtudimus. Nam aliud est hoc ipso uti ad defensionem ejus quod impugnatur; aliud verò, alio aliquo; si prius fiat, tum utique si ratio non addatur, nihil aliud est, quàm*
petere

petere principium. Si posterius, si scilicet addatur ratio, tum nulla erit principii petitio. Jam autem, dum ad hypothesen nostras, (ut qui respondentis locum tuemur) recurrimus, easque rationibus munimus; eò ipso nullam principii petitionem incurere dici meremur; ut hoc ipsum, etiam Smiglecius contra Smalcium, & Camero in eruditissimo libello, quem vocat amicam collationem cum Tileno pag. 62. doctissime ostendunt. Jam transit Adversarius ad infinitam Dei essentiam, ostensurus (in quoad potest) in eâ statuminand quoque Petitione principii nos laborare.

A N O N Y M U S.

Sic cum infinitam esse Dei essentiam statuunt, & ita ubique locorum diffusam, ut tamen tota sit in singulis locis (nam hujus quoque sententiae futilitatem interest pernoscere) eadem oberrant chorda. Similiter enim atque supra argumentabor. Cui sententiae sana ratio contradicit, neque ex Scriptura monstrari potest, illa merito à Christianis rejicienda est; Atqui talis est sententia de Infinita Dei essentia. Ergo sententia hac omnino rejicienda est. Minorem hujus Syllog. quoad priorem partem de ratione sic probo: Quae sententia statuit unam numero essentiam esse, simul quoque plures essentias, id est unam si-
mul

mul & non unam, illi contradicit ratio. Hoc nemo negare potest; cum aperta sit contradictio. Atqui sententia hæc, quæ apud Christianos plerosque obtinet, de infinitâ Dei essentiâ, id statuit, nempe unam eandemque essentiam esse simul plures essentias, id est unam simul & non unam. Ergo isti sententiæ contradicit ratio. Minor propositio hujus iterum ita probatur: Quæ sententia statuit, in uno loco esse totam aliquam unam numero essentiam, & tamen eandem quoque esse totam in infinitis locis, illa statuit unam numero essentiam esse simul plures essentias, id est unam simul & non unam. Atqui illud statuit sententia de infinitate divinæ essentiæ: (quod ipsi quoque non inficiantur) Ergo & hoc. Major istius Syllogismi nititur hoc evidenti principio: Multiplicatis locis, necessario multiplicatur locatum (Innumera alia quæ ex hæc sententiâ fluunt, absurda nunc brevitatis gratiâ non presequor: qui volet consulat libros eâ de re conscriptos.) Hic quid respondebunt, cum eos ad manifestum principium deduxerim? Dicent probè scio, ex recepta formula, Principium hoc non valere nisi in creatis; Dei aliam esse rationem, cujus natura tantum (imò longius) distet ab humana

manâ aut creatâ, quantum cœlum à terra: ideoque quod absurdum est in creatis rebus, non statim illud absurdum esse de supremo Numine. Sed dum hæc tam confidenter disserunt de Deo, quem nunquam viderunt, & sibi credi vöolunt, proferant tabulas, & ostendant argumenta, cur statuant, id quod manifesto probatum est, non habere locum in Deo. Probant igitur hoc ex Scriptura: quia de Deo dicitur, eum omnia implere; in cœlo, terrâ, & inferis esse, quòd sit immensus, magnus: quòd cœli cœlorum eum non capiant; & quæ sunt similia. Resp. Hæc omnia conceduntur esse vera, quæ dicit Scriptura: sed quia hîc nullam audimus fieri de essentiâ mentionem, quid cogit nos hæc loca de essentiâ divinâ accipere? quasi verò non possint illa simpliciorum & planiorum habere sensum: ut non opus sit nobis tam ad absonam & ab omni ratione alienam de Dei essentiâ sententiam devenire. Præsertim cum eadem Scriptura alibi Deum nobis tantum in cœlis ostendat, ad eum manus & oculos attollere jubeat, non habitare eum in templis manufactis, & multa talia asserat. Hinc ergo apparet consequentiâ, quam illi neçunt ex Scripturâ, infirmitas. Consequentiam autem

tem istam nullâ ratione probare possunt; quamdiu manet absurdum illud, quod ex ratione supra ostensum est. Nisi velint dicere iterum; absurdum hoc in divinâ essentiâ non habere locum; sed illud ipsum est, quod probandum erat.

ORTHODOXUS.

NEcdum cessat Adversarius axioma suum Soci-
nianum urgere, id est ex ratione ipsâ, quæ ta-
men hodie corrupta, impudenter agganire, & tan-
quam Coccysmum subindè repetere : videamus
nihilominus argumenta ex ea deprompta. Cui sen-
tentie sana ratio contradicit, neque ex Scripturâ S.
monstrari potest, illa meritò à Christianis rejicienda
est. Atqui talis est sententia de infinita Dei essentia.
Ergo sententia hæc omninò rejicienda est. Resp.
Negamus minorem. Minorem hujus Syllog. quoad
priorem partem sic probat. Quæ sententia statuit
unam numero essentiam esse simul quoque plures essen-
tias, id est unam simul & non unam, illi contradicit
ratio. Atqui sententia hæc, quæ apud Christianos
plerosque obtinet de infinita Dei essentia, id statuit.
Ergo isti sententia contradicit ratio. Resp. Nega-
mus hujus quoque minorem. Minor hujus iterum
ita probatur : Quæ sententia statuit, in uno loco esse
totam aliquam unam numero essentiam, & tamen
eandem quoque esse totam in infinitis locis, illa statuit
unam numero essentiam esse simul plures essentias, id
est unam simul & non unam. Atqui illud statuit
sen-

sententia de infinitate divine essentia; Ergo & hoc. Major istius Syllogismi nititur hoc evidenti principio: Multiplicatis locis, multiplicatur quoque locatum. Respondemus 1. ad Majorem per distinctionem: Vel dicitur aliquid in loco esse *primario* & *proprie*; Vel dicitur aliquid *secundario* non per se, sed per aliud: sic anima corpori dum inest, cum eo in loco dicitur esse, qui tamen *proprie* corporis est: atque sic de Deo, ejusque essentia loquimur, eam in locis hisce quæ creavit etiam esse, sed *secundario*, vel in loco aliquo singulati, propter singularem ejus ibi præsentiam, & operationem; ut in tabernaculo, Sion, Arca, &c. in quibus Deus ejusque essentia non est ut in locis, qui in se semper est, atque extra omnia locorum spatia absolutus & immensus; posita hæc distinctione negamus consequ. Majoris.

2. Valet Major de essentia finita, creatâ, & certis extensionis dimensionisque limitibus circumscriptâ ac terminatâ; minimè verò de essentia divinâ, utpote quæ est quantitatis expers, neque commensurabilis cum rebus materialibus & extensis, quibus adest, cum sit inextensa & indivisibilis, & insuper tota sit extra illas; imò cum partes quantitativæ in ipsam non cadant, adeoque nusquam possit esse per partes co-extensas spatio, necessè est eam totam esse ubicunque fuerit; adeoque hîc locus vel hæc res, utpote capacitatis finitæ, cui præsentia indivisibili eam adesse concipimus, nequit ita includere eam, ut eò quòd illi adsit tota, propter suam indivisibilitatem, debeat quoque illi adesse totaliter & exclusivè ad alia loca, aliasque res.

3. Essentia Dei verè loquenda

loquendo neque est in loco: quia locus nihil aliud est, quàm spatium corporis recipiendi; dicimus spatium seu intervallum corporis recipiendi: ex aptitudine enim ad recipiendum corpus, locum æstimamus cum ipsis Scholasticis; (ut videre est apud Suarez *Metaph. tom. 2. disp. 30. Ludovic. Molin. 1. p. quæst. 8. art. 1. Vasquez disp. 29. num. 14. & in 1. part. Aquin. quæst. 8.*) quo etiam sensu locus dicitur considerari vel in *actu primo* ut potest recipere corpus locatum; vel in *actu secundo*, ut actu corpus continet. Essentia Dei autem non est corpus, neque ulla ubicatione circumscribi potest, sive activâ sive passivâ; quorum illa est loci locatum continentis circumscriptio, vel circumscribilitas à loco; neutrum verò in essentiam Dei cadit: Non prius; quia trinæ dimensionis non est capax scil. longitudinis, altitudinis & latitudinis, quâ distantiam faciat in loco ut corpus. Non posterius; quia loco non definitur ac determinatur; ita ut cum alibi præsens sit totus, alibi non inveniatur: Reliquum est itaque ut illocalis omnino & incircumscribibilis essentia divina à nobis asseratur; quæ nec locis movetur aliquo modo, scil. vel determinatione finita, vel dimensione suscepta, nec temporibus, sed affectu & cognitione movetur: *Lombard. l. 1. distinct. 34.* His præmissis ruit principium Adversarii; *Multiplicatis locis, necessario multiplicatur quoque locatum*, intellectum tantum de eo quod propriè locum occupat.

II. Jam ordinis ratio postulat, ut loca à corruptelis Advers. vindicando, nostram quoque ex iisdem senten-

sententiam stabiliamus. Primus igitur locus est, Jerem. 23. v. 23, 24. *An Deus è propinquo ego? dictum Jehova: annon Deus è longinquo? An delitescere potest quispiam in latebris ut ego non videam ipsum? dictum Jehova: annon cœlos & terram ego impleo?* Ubi Deum de suâ præsentia disertè loqui habitâ ratione suæ essentia & personæ manifestum est. 1. Quia toties in prima persona loquitur de se *Ego*; Ergo de Deo sermo est essentia ac personæ suæ habitâ ratione; & non tantum de virtute ejus, præsertim cum virtus & essentia Dei, in Deo non distinguantur. 2. Quia perspicuè probatur ideò neminem posse abscondi Deo, quòd sit ubique præsens, & repleat cœlum & terram; ideoque non potest ab Adversario in alium sensum atque hypothèsin trahi quàm quòd essentia suæ ratione omnibus rebus sit præsens: ubi $\tau\delta$ implere accipimus pro repletionem substantiali, cux termino Scholastico exprimitur per $\tau\delta$ Repletivum Dei, oppositè ad ubi circumscriptivum quod est corporum, & Definitivum quod est Angelorum. Cum igitur Deus sit ubique Repletivè, non est utique Alicubi (id est in cœlo) Definitive teste Scaligero, *Exercit. 159. Sect. 5.* 3. Quia si hîc loci Deus non loquatur de se habitâ essentia suæ ratione, verum de aliquo duntaxat sui attributo; sequitur eo ipso Adversarium statuere essentiam Dei comprehensibilem, & limitari posse saltem loco; ac proinde Deum, ratione suæ essentia finitum asserere: finitum dicimus, cui enim certi limites ponuntur, eum esse finitum necesse est; quod statuere est Deum alio atque alio

respectu statuere finitum simul & infinitum, id est Deum statuere non Deum; quod cum apertissimâ blasphemîâ consistere nequit. Imò dicimus qui hanc infinitam Dei perfectionem tollit, essentialem differentiam, quâ Dei essentia à creaturarum essentia separata est, tollere conatur: nam qui negat Dei essentiam esse infinitam, ille re ipsa negat perfectionem Dei esse infinitam: in essentia enim finitâ esse perfectionem prorsus infinitam est simpliciter impossibile.

4. Quia inquit: *An Deus è propinquo ego?* Unde Lxx. interpr. vertunt: Θεός ἐγγίζων ἐγώ εἰμι, λέγει κύριος, καὶ ἐκὶ θεός πρόσθεν: *Deus appropinquans ego sum, & non Deus de longè q.d. præiens a sum, ubique vicinus sum per præsentiam, inspectionem, potentiam, imò per essentiam: quia cælum & terram ego impleo. Ita Hierony. Raban. Theodor. Lyran.* Ex quibus liquidò constat, non solum quoad virtutem, quatenus Deus ubique locorum virtutem suam diffundit; sed & quoad essentiam ac substantiam; quæ ipsa æquè atque ejus virtus ubique diffunditur locorum, hanc infinitatem intelligendam esse.

Secundus locus est, Psal. 139. v. 7 — 10. *Quo irem à Spiritu tuo? aut quo à facie tuâ fugerem? si scanderem cœlos, illic es; aut stratum ponerem in sepulchro, ecce ades. Si assumerem alas aurora, habitaturus in extremitate maris, etiâ illic manus tua deduceret me, & prehenderet me dextra tua: quo David non in cœlis tantum Deum ponit: sed & extra eos: etsi in sepulchrum abiret, ibidem Deum dicit*

dicit affuturum; quæ verba non nisi de præsentia Dei secundum essentiam ejus possunt ac debent accipi; non verò de scientiâ & efficaciâ Dei seorsim ab essentiâ consideratâ; cum utraque ab eâ sit inseparabilis. Deinde quo pacto Deus ponitur in cælis (videl. secundum essentiam) eodem modo etiam deprehenditur in locis abditis & secretis, quod illinc colligimus, quòd fiat mentio tum *Spiritus Dei & facièi ejus*, quæ ejus præsentiam, quoad infinitam cognitionem, cui res omnes subjectæ sunt: tum ipsiusmet *Numinis* dicendo *Ades illic es*, quod ejus essentiam infinitam: tum denique *manus & dextra deducentisprehendentisve*; quæ ejus potentiam & operationem, denotant, quos tres divinæ præsentia modos (sive quibus Deus in rebus esse dicitur) à multis usurpatos, rectè observavit *Lyraniès* in annotationibus super hunc *Psalmum*. Unde, essentiam Dei nullo loco excludi, sed ad omnia penetrare ac pertingere dicimus. Si autem negent Adversarii ex his locis & similibus posse evinci præsentiam essentia Dei in terra, eadem ratione negabimus ejus præsentiam in cælo ex iis posse evinci, atque ita ejus essentia tandem nusquam invenietur, quod absurdum & blasphemum.

Tertius locus est, *Psal. 145. v. 3. Magnus Dominus & laudabilis nimis, &c.* Hic quoque facit ad sententiam nostram confirmandam; siquidem etiam si hîc per magnitudinem pertendente Adversario, intelligatur potentia, virtus, & sapientia, &c. quæ suam infinitatem atque immensitatem habent ab essentiâ Dei, tamen eo ipso infinitatem immensitatemque

remque essentia Dei adstruunt; & per consequens Deus secundum essentiam ubique praesens esse censetur. Quo enim pacto quæso infinita aliqua, quæ talia revera sunt in Deo virtus, sapientia & providentia, cadent in subjectum, in Deum essentia finitum, vel non infinitum? infinitum actu accidens (nam illi haud aliter concipiunt Dei attributa quam ut accidentia) cadet in subjectum finitum? quum modus agendi, non excedat modum essendi, ratione finitudinis, & non infinitum essentia haud valeat proferre actiones & operationes infinitas; etiam quod una ex parte finitum præcipue essentia, illud infinitum esse, vel dici amplius nequit.

Quartus locus est, 1 Reg. 8. v. 27. *Etenim an revera habitaret Deus in terra? ecce caeli ipsi & caeli caelorum non capiunt te, quanto minus domus hæc quam edificavi.* Idem hoc loco Scripturæ docemur quod tribus superioribus, videlicet Deum ita esse immensum, ut ejus præsentia essentialis, nequidem summo cælo, nedum Templo Hierosolymitano includatur; neque hîc intelligi efficaciam sive potentiam, scientiam, & providentiam solum, quin ipsa quoque Dei essentia intelligatur. 1. Quia inquit *Te non capiet*, quod est secundæ personæ: non verò dicit tuam potentiam. 2. Quia Deus respectu *suae efficaciae sive potentia*, non potest dici immensus. Ratio est: quia omnis potentia divinæ effectus, est finitus, & spatium finitum occupat, & ideo licet Deus omni tali effectui & per essentiam & per potentiam esset præsens, (quod fatemur & credimus) tamen ex hoc non est immensus. Cùm manifestum sit,

fit, quòd in ordine ad effectum finitum, & spatium finium, nihil justè dici possit immensum. Et si potentia & virtus ejus excedit mundum totum, ergo & essentia ejus, extra quam virtus ejus non est nisi eam dicamus extra omne subjectum esse, quod absurdum: vel si sit in aliquo subjecto extra ejus essentiam, erit utique in creaturis, & per consequens jam divina potentia erit in creaturis tanquam in subjecto, ac proinde Dei proprietates ipsæ communicantur creaturis, quod itidem absurdum esse antea probatum est. Quia neque *ex scientia Dei*, sive quòd omnia cognoscat, potest sumi ejus immensitas.

(1) Nam aliud est immensitas Dei quæ formaliter excludit omnem determinationem, & limitationem ad spatium. Aliud cognitio Dei infinita quæ excludit ignorantiam. (2) Si Deus esset loco aliquo finito inclusus (ut volunt Adversarii) ita ut non esset immensus; tamen poterit omnia cognoscere. Quia cum omnia extra Deum sint finita, non repugnat, quin Deus si esset & quoad essentiam, & præsentiam finitus, potuit illa cognoscere. Nulla enim est repugnantia, ut potentia vel finita objecta finita comprehendat. Et per consequens manifestum erit immensitatem non consistere in scientiæ sive cognitione omnium, nec ideo illum rebus esse præsentem, quia illas cognoscit; quod erat concludendum.

4. Quia neque ex exertione providentiæ ejus dici potest immensus: nam Dei providentiæ extra mundum in rebus non operatur, quum ibi nullæ sint.

5. Quia admissâ hac Adversarii sententiâ, statueretur Deum esse infinitæ virtutis, efficacix, & operationis,

tionis, qui tamen Deus, ratione suæ essentiaæ esset finitus, quod præter summan in Deum contumeliam, futili etiam laborat contradictione ut supra ostensum. 5. Quia apertè hoc ipsum probatur ex loco parallelo, Act. 7. v. 47, 48. *Salamon verò ipsi domum adificavit. At excelsus ille in Templis manufactis non habitat, quemadmodum Propheta dicit: cælum mihi thronus, &c.* Ergo Salamon loquebatur de Templo Deo ipsi, non verò virtuti aut providentiæ divinæ ædificando: non enim dicit, num potentia excelsi habitaret in Templis manufactis, sed num excelsus ille Deus?

III. His positis satisfit exceptioni Adversarii: *sed quia hîc nullam audimus fieri de essentiâ mentionem, quid cogit nos hæc loca de essentiâ divinâ accipere? quasi verò non possint illa simpliciore & planiore habere sensum, &c.* licet enim nomen non occurrat, tamen quoad rem extare in sacris literis apertissimum est, ut ex antedictis liquet plus satis: neque enim principia Christianæ fidei, universaque ejus capita in Sacris literis extare debere quoad nomen, vel singula principii complexi verba, ut illa totidem verbis occurrant in sacris, necessè est; dum aliud aliquod nomen rem eandem non malè, & ad captum nostrum, vel ad detegendos convincendosque errores accommodatiùs, nihil tamen præter Dei verbum explicet: cum salus neque sita sit in nominibus; sed in rebus. Et certè sunt pleraque vocabula, quæ in Scripturis non extant, quibus tamen passim omnes utuntur, ut sunt *Liberum arbitrium, Sacramentum pro Baptismo & Cena Domini, Synaxis*

Synaxis pro cana, &c. quæ tamen nemo rejicit, eò quòd explicandarum rerum gratiâ excogitata ac usurpata sunt. Quòd si quis hujusmodi vocabula rejicit, rejiciat eadem ratione interpretationem quæ scripturæ contextu non consarcinatur, ut est textuum sacrorum in concione explicatio, ejusdem S. Scripturæ in alias linguas versio: Quòd si clarior itaque contextus expositio non rejicitur, non sunt & illa nomina rejicienda, quæ religiosè & fideliter ipsius Scripturæ veritati serviunt, & parcè modesteque nec citra occasionem ac necessitatem usurpantur. Cavendum enim est ne vocabula (quæ per evidentem consequentiam mentem Domini in scripturis loquentis fideliter exprimunt) repudiando, ipsam repudiemus veritatem; superbiæq; temeritatis simul & hæreseos arguamur. Rectè enim Hilarius lib. de Synodis. *Inanè est calumniam verbi pertimescere, ubi res ipsa cujus verbum est non habeat difficultatem*

— *Expertus pridem sum & quidem sapius; quicumque de verbis pertinaciùs litigant fovere occultum virus, ut magis expediat ultrò provocare, quàm in eorum gratiam obscuriùs loqui.* Item Gregor. Nazianzenus Orat. 5. de Theol. ad hanc ipsam hæreticorum objectionem respondens: *Judaicum esse ait relictis rebus syllabas consecrari.* Deinde, negatur hoc idem ab ipso Socino contra *Franciscum Davidis.* Ubi cum hic urget in sacris literis non extare hanc propositionem, *Christus est invocandus.* Socinus ipsi respondet: (etiãsi uterque in eo erret, quòd putet non extare mandatum de Christo invocando.) *Non necesse esse ut ad literam hoc ostenda-*

itur, sed sufficere, si ex iis quæ scripta sunt, clarissime deducatur. Sicque istos homines sibi ipsis non constare videmus; quod perversæ causæ manifestum indicium est. Adhæc, (ut loquitur Chemnitas in loc. comm.) maluisset etiam Ecclesia illa simplicitate sermonis uti, ut sicut credit ita etiam loqueretur, unum esse Deum, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum. Sed exorta sunt certamina hæreticorum impugnantium partim unitatem Dei, partim Trinitatem, ita callidè tamen, ut cum confiterentur, esse unum Deum, ita intelligebant, quamquam plures sunt Dii, vocari tamen unum Deum, sicut *cor credentium vocatur unum, Act. 4. v. 32.* Sicut *qui plantat & qui rigat unum sunt, 1 Cor. 3. v. 8.* Confitebantur Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, sed interpretabantur unam esse Personam, & illi in alio atque alio respectu dici nunc Patrem, nunc Filium, nunc Spiritum Sanctum. Quia ergo hæretici loquebantur cum Ecclesiâ, & tamen diversum sentiebant, & per *verisimiles locutiones* ut inquit Nazianzenus, *venena clanculum spargebant apud imperitos,* qui nihil mali suspicabantur, cum audirent istos loqui iisdem verbis quibus videtur Ecclesia: conati sunt viri Ecclesiastici in Scripturâ invenire vocabula quibus ex insidiis protraherent latitantes hæreticos, ne possent ambiguis locutionibus incautos decipere. Id verò non potuit facere verbis Scripturæ, propter peulantiâ hæreticorum qui omnia Scripturæ verba subdolè eludebant, ut argui & teneri non possent; & interim simplicium mentes, hæc fallaciâ captivas ducebant. Necessariò ergò quærenda

quærenda fuerunt talia vocabula quibus res de hoc articulo in Scripturâ traditæ, aliquo modo exprimerentur: ita ut hæretici ea non possent infidiosâ interpretatione eludere. Idque hæc potissimum de causâ, ut esset certa ὁμοῦς πῶσις sanorum verborum, 2 Tim. 1. v. 13. secundum quam simplices possent vocem veri pastoris à voce lupi simulantis vocem ovium discernere. Hoc itaque premit nostros Adversarios quòd illam scilicet fidem de Articulo S. S. Trinitatis, quam Spiritus Sanctus in Scripturis revelavit, Dominus sic docuit, Apostoli tradiderunt, Patres conservarunt, Martyres roboraverunt, (*Basil. in Serm. contra Sabellianos & Arianos*) quamque ab initio tota veterum hæreticorum sentina impudenter ibat eversum; beneficio & ope horum vocabulorum contra teterrimam eorum hæresin à nobis strenuè defendatur. Porrò hanc Dei substantiam, quam nos essentiam vocamus, etsi multis possumus, tribus modis eam extare in S. literis demonstrabimus. *Primò*, ipso vocis usu, Essentia, de Deo usurpatæ. Sic enim Deus in scripturis, *Apud illum est robur & essentia*, Job 12. v. 16. Item *meum est consilium & essentia, mea est prudentia, robur meum*, Prov. 8. v. 14. Item, *mirificus est consilio, magnificus essentia*, Esa. 28. v. 29. Nam cum in re qualibet modus operationum sequatur modum τὸ εἶναι sive essendi illius, quis neget hunc Esaïæ locum, si benè attenderit, ad essentiam Dei pertinere? *Secundò*, nomine proprio seu essentiali Dei, quo Scripturâ Sacrà in Testamento veteri titur, Jehova, Iah, Eheje, (hæc enim conjugata sunt) quod est ens ὁ ὢν. &

& quidem ens *αὐτοῶν*, æternum, immutabile, &c. quapropter appositè dicebat *Johannes*, *Απο. 1. ἀπὸ τῆς ὁῦν καὶ ὁ λόγος καὶ ὁ ἐρχόμενος* : Græci vertunt *κύριον* dominum, *ἀπὸ τῆς κύριος*, ab auctoritate non solum agendi in alia, ut vulgò exponitur, sed essendi à se & in se (ut ita loquamur) quasi *αὐτοῦτα* & auctorem principiumque ut alia omnia sint, *in quo vivimus, movemur, & sumus*, Act. 17. v. 28. *ex quo, per quem, & propter quem omnia*, Rom. 11. v. 36. Nam si entis est essentia: (ut est analogicè) perfectò summè entis summa est essentia: Est autem Deus summè Ens *ὦν ὑπερέσι* : Ejus ergo summè est essentia. Est namque de essentiâ cujuslibet personæ divinæ, & cujuslibet personalitatis divinæ esse *ipsum esse*, per essentiam saltem à *parte rei*, quicquid sit de modo concipiendi nostro; teste Suarezio Scholasticorum Coryphæo, *Metaph. Disp. 34.* Si igitur sit de essentiâ personæ divinæ esse ipsum *Esse*; Ergo & essentiam habere, erit de Patris essentiâ, (quem vulgò Sociniani solum Deum appellant) & per consequens ipsius Dei: cùm præfertim ipsum esse per essentiam à *parte rei*, & habere essentiam, identificentur. *Postremò* prædicationibus de Deo, quæ in sacris Scripturis extant. Nam sive Deus loquatur, *ego sum & non est alius*: & *non est quisquam præter me*, *Esa. 43. 44. & 45. cap.* ut sæpè in Prophetis legimus, sive de eo servi ipsius enuncient, ut passim: omnino illud verbum, *esse*, *ὑπαρχτικῶς* oportet accipi: quod esse secundi adjecti recentiores Logici appellarunt; Græci *κατηγορημένον*, ut ab esse tertii adjecti, quod est

ἀποσκατῆνορέμενον, distinguerent. Quicquid autem est per se, quæ est, essentia est: Deus est: essentia igitur. Atque hæc spectabat omnia Apostolus, cum ita scriberet; *Qui accedit ad Deum, hic credat oportet esse Deum, & iis qui querunt ipsum futurum esse remuneratorem*, Heb. II. v. 6.

I V. Ad secundam Adversarii adversus nos exceptionem inde sumptam, quod præsertim cum eadem scriptura alibi Deum nobis tantum in cælis ostendat, ad eum manus & oculos attollere jubeat, non habitare eum in Templis manufactis, & multa talia asserat, &c. Illa non faciunt contra nos; illis enim probatur Deum esse in cælis, quod nec nos negamus; verum non probatur ita Deum esse inclusum cælis secundum suam essentiam, ut non etiam sit extra eos. Ne enim in illis locis à nobis absens intelligatur contestatur Apostolus, *non longè Deum abesse ab unoquoque nostrum, qui in ipso vivimus, movemur & sumus*, Act. 17. v. 27, 28. Idque ut probet adversus gentiles Deum non esse colendum per imagines aut idola, cum sit ubique præsens, atque etiam unicuique nostrum; quod argumentum nullius esset efficaciam, si de aliqua virtute aut operatione accidentali ageretur, quum Reges & Principes, qui in uno aliquo loco sunt, etsi eorum autoritas & potentia se per totum regnum eorum extendat, tamen pingi & sculpi possint ac soleant. Idem probat illud Prophetæ: *Jehova Deus vestror est Deus in cælis supra & in terrâ infra*, Jos. 2. v. II. nec non *Deut. 4. v. 39*. Variæ itaque hujus rei sunt rationes, cur toties tamque apertè id inculcant sacræ literæ.

literæ. 1. Quò sic mentem nostram à rebus terrenis caducis & fluxis, abducamus, eoque securius & gloriosius de Deo cogitemus. 2. Quò excitemur ad quærendam habitationem nostram, in cælo nobis paratam, & benedictiones nobis destinatas & servatas in cælo fruendas. *Heb. II. v. 16. 1 Pet. I. v. 4.* 3. Quia revera in cælis est singulare veluti domicilium & sedes gloriæ & majestatis suæ, ubi modo eminentiori Angelis & Sanctis se se revelat. Rationum abundè, *Vid. apud C. D. Mares. in Hyd. Socin. Tom. I. p. 493. Horenbeck in Confut. Socin. lib. 2. cap. 2. sect. 3. Alting. in Theol. Nov. Elenc. p. 128. Schebl. lib. 2. cap. 3. de Deo art. 3. punct. 1.* Atque hæc ad Exceptiones Adversarii de infinitâ Dei essentiâ. Pergit ulterius.

A N O N Y M U S.

Atque hic de infinitâ Dei essentiâ error fuit
 Πρώτο Ἰεῦδθ, *Christianismi à puritate ac simplicitate suâ degenerantis, postquam plurimi ex Ethnicis religioni se Christianæ applicuerunt, qui cùm ad eam ingenia Platonicis ideis imbuta, aliorumque Philosophorum somniis obfuscata attulissent, paulatim à Symbolo Apostolico recesserunt, & doctrinam Christi simplicem sordibus insanientis sapientis infecerunt. Huic vana opinioni postea cen basi superstructa est hæc operosa*
 Tri-

Trinitatis fabrica, cujus initia primò exilia, auxerunt subinde succedentia secula, donec ad hoc surgeret fastigium, quod hodie videmus: uti ex Ecclesiasticâ historiâ colligere est. Quare eversâ illâ (ut jam feci) sententiâ, necesse est ut altera quoque concidat: quemadmodum, Collapsa ruunt subcuctis recta columnis.

ORTHODOXUS.

I. **H**OC ipsum multos offendit (dicente Chemnitio) etiam antiquis temporibus: Quare Ecclesia loquens de articulo Trinitatis, non contenta fuerit simplici illâ proprietate, quâ ipse Filius Dei, patefaciens doctrinam de Deo usus est, & quam Spiritus Sanctus in Prophetis & Apostolis secutus est: sed peregrinas Appellationes ex impiis Ethnicorum scholis in Ecclesiam introduxerit. Et magnâ invidiâ prægravabantur Orthodoxi Patres ab Hæreticis. Specioso hoc prætextu quòd scilicet Ecclesia de illâ inaccessiblei luce divinitatis, non aliter deberet sentire, quàm ipsa divinitas prodiens ex arcana Majestatis suæ sede se patefecit: nec aliter deberet loqui, sed linguam Spiritus Sancti imitari, adeòque ipsa etiam verba totidem syllabis & literis exprimere. Neque enim hoc sibi sumere debere humanæ mentis imbecillitatem, ut de illis Mysteriis longè supra & extra conspectum humanæ intelligentiæ

tia positus, speret se commodius & dexterius loqui posse, quam ipse Filius Dei, qui solus novit Patrem, & nobis quantum de Deo scimus patefecit; vel Spiritus Sanctus qui solus novit *quæ sunt Dei, & ipsas etiam profunditates scrutatur*, I Cor. 2. v. 10.

II. Quem uterque & Arius & Sabellius speciosum habuere prætextum. Id ipsum videtur urgere noster quoque Adversarius, dum hunc asserit fuisse errorem *πρωτων θεῶν & Christianismi à puritate ac simplicitate suâ degenerantis*: Verùm nonnisi temerè & perabsurdè; cum constet Ecclesiam à simplici proprietate verborum Scripturæ¹, non aliquâ petulantia novitatis affectatione discessisse: sed ut eleganter & verè inquit August. *loquendi necessitate à Græcis & Latinis parta esse hæc vocabula, propter errores & insidias Hæreticorum, (de quo supra fusi- us.)* Et extat hæc de re locus pulcherrimus in Disput. Athanasii cum Ario, coram Probo gentili iudice habita: nec pigebit verba ejus verè aurea describere; ubi Athanasius inquit: *Ecclesiastica semper moris est disciplina: Si quando hæreticorum nova doctrina exsurgit, contra insolentes questionum mutationes, rebus immutabiliter manentibus, nominum vocabula immutare, & significantius rerum naturas exprimere, quæ tamen existentium causarum virtutibus congruunt, & quæ magis easdem antiquitus fuisse demonstrent, non ortus novitatem mensurent. Sic ipsi Apostoli in Actis cap. II. v. 26. Crementium nomen discipulorum, mutaverunt in nomen Christianorum. Sic cum Sabelliana Hæresis Genitum ex virgine Patrem voluisset asserere: Ingenitum contra*
hunc

hunc confitendo Ecclesia tradidit Patrem, licet in Scripturis divinis nusquam legatur ingentum Patrem. Sic quia idem Sabellius Patrem non solum genitum, sed etiam passum, impio dogmate profiteretur: contra impassibilem dicere Patrem, religiose statutum est licet non legatur in divinis literis. Sic cum Photinus Filio tribueret initium ex humana generationis natura; qui Syrmii convenerunt contra statuebant, dici Filium Deum ex Deo, lumen de lumine, licet ista non legantur in divinis literis. Sic contra Eunomium, qui Filium Patri dissimilem confitebatur, Ecclesia similem esse Patri Filium asserbat, licet non legatur ea phrasis in divinis Scripturis. Scito itaque An contra insolentes & furtivas haretica intelligentiæ pravitates, quædam confessionis nomina non temerè præsumpta; sed ex consequenti ratione collecta, fidei auctoritatibus fuisse inserta, ita tot novorum verborum religioso intellectu extiterunt absolutiones, quot fuerunt quæstæ vel subministratæ perfide occasiones, licet totidem syllabis & literis vocabula sive nominanon legantur in divinis literis. Et paulò ante: Sic res antiqua novum nomen accipit, nec vocabulo novo nova rei virtus accedit. Hæc paulò prolixius referre volumus ex Athanasio, quæ adversus tales obstinatae mentis, atque perfriatæ frontis hæreticos, & lectu & notatu sunt sanè digna. Ergo liquet eo ipso nos non recessisse à Symbolo Apostolico.

II. Falsum etiam est quod ait Adversarius, nempe: huic vanæ opinioni postea cum basi superstructa est hæc operosa Trinitas; veterum enim scriptorum dicta, qui fuerunt antè Nicenam Synodum; de quibus

quibus *Servetus* perfidiosè fucum facit lectoribus, citat mutilata dicta ex *Iranio & Tertulliano*, similiter etiam *Ministri Transylvania* ex aliis quoque Patribus antiquissimis; quibus omnibus manifestam facientes injuriam, improbè & impudenter conantur in suam chordam pertrahere, quos certissimè constat, non aliam tenuisse, prædicasse, sanguineque adeò suo obfirmasse fidem, quam quæ est in sacram quam Ecclesia perpetim coluit Trinitatem. Ad cujus clariorem & penitiorum cognitionem, lectorem remittimus ad *Confut. Socin. O. D. Horenbeck lib. 2. cap. 4. sect. 1. Johan. Borsacci lib. 2. sect. 6. cap. 2. & 4. Item Gregor. de Valentia lib. 1. cap. 20. & 23. de Unitate & Trinit. præ cæteris verò Paxillum* in integro hac de re volumine copiosissimè differentem. Ne videamur tamen Patres antiquissimos in totum præterisse, libet nobis referre elogium confessionis *Gregorii Neocæsariensis* Episcopi senis, (qui profectus erat Antiochiam cum aliis Episcopis ex vicinis regionibus eo confluentibus, qui Discipulos Christi audierant, & qui *Samosatenum* in Ecclesiâ tumultum excitantem refutarunt, ac damnatum ex Ecclesiâ ejecerunt) cujus doctrinam Ecclesia ejus temporis purissimam esse judicavit, reliquitque scriptam confessionem multò antè Nicenam Synodum, i. e. circa annum 240. quæ confessio extat (apud Euseb. lib. 7. cap. 25. edit. Basilix 1544.) hoc modo: *Unus Deus, Pater verbi viventis sapientia subsistentis, & imaginis sue integra genitor, Pater Filii unigeniti, unus Dominus, solus ex solo, imago Patris, verbum efficax, Filius senapiternus*

sempiternus ex sempiterno, unus Spiritus Sanctus, ex Deo substantiam habens, qui per Filium apparuit sanctificans, per quem Deus super omnia, & in omnibus cognoscitur: quæ confessio disertè tradit discrimina personarum: Filium ait esse imaginem Patris, Spiritum Sanctum ait esse sanctificatorem, per quem Deus cognoscitur, id est inchoantem novam lucem in cordibus, ut 2 Cor. 3. v 18. dicitur: transformamur in eandem imaginem tanquam à Domini Spiritu. Huc quoque referimus Dionysium Romanum Episcopum & Martyrem (qui vixit anno Christi 277. juxta Oræum) citante Athanasio, de Synodi Nicenæ decretis, hanc edentem confessionem: Uniri (ait is) necessum est, omnium Deo Dei verbum, & in eodem hære, versarique Spiritum Sanctum & S. S. Trinitatem in unum omnium Deum omnipotentemque veluti in virtutem, principemque consummari & coalescere. Non igitur dividenda est in tres Deitates admirabilis & divina unitas, sed credendum est in Deum Patrem omnipotentem, & in Christum Jesum, Filium ipsius, et in Spiritum Sanctum.

Eadem est confessio Clementis Roman. lib. 8. cap. 18. constitut. Apostol. Tibi (ait) omnis gloria & honor & adoratio, Patri & Filio, & Spiritui Sancto, & nunc, & semper, & in omnia secula seculorum: qui floruit circa annum Christi 68. Huc etiam faciunt verba ultima Polycarpi, qui teste Eusebio l. 4. c. 15. Patri, Filio, & Spiritui Sancto jamjam moriturus, gratias egit; adeoque venerandam S. Trinitatem confessus est. Haudquaquam

O

itaque

itaque scurrilitas illa (si tam levi vocabulo appellanda est) admittenda est; imò prorsus exterminanda; quæ fingit Ecclesiam primò piè credidisse in unum Deum: deindè in Niceno Concilio additam esse secundam Personam: postea verò (quia numero Deus impare gaudeat) Spiritum Sanctum esse relatum in numerum ternarium Trinitatis. Illi sunt sine omni dubio sarcasmi Diaboli.

Etsi autem hæc piis mentibus satis sint: ut tamen veritas fiat illustrior, & revincatur istorum audacia, qui non dubitant nudo (quod ajunt) capite obniti huic doctrinæ, adferemus pro auctario quæ Eusebius Cæsariensis post Synodum Nicænam perscripsit Ecclesiæ suæ, cum antè Arianorum partibus studuisset, ut apud Socratem leguntur lib. 1. hist. Eccles. cap. 8.

Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, omnium visibilium & invisibilium factorem: & in unum Dominum Jesum Christum, Dei Sermonem, Deum de Deo, lumen de lumine, vitam de vita, filium unigenitum, primogenitum omnis creaturæ, ante omnia secula à Deo Patre genitum, per quem etiam facta sunt omnia, qui propter salutem nostram factus est caro & inter homines conversatus, & passus, & qui resurrexit tertio die, & ascendit ad Patrem, & venturus est iterum ad judicandum vivos & mortuos. Credimus & in unum Spiritum Sanctum: unumquemque horum esse & subsistere credentes Patrem, verè Patrem, & Filium verè Filium, & Spiritum Sanctum verè Spiritum Sanctum: quemadmodum etiam Dominus noster emittens discipulos suos ad prædicationem, dixit, Itè, &c. Hæc Eusebius de sua &

Patrum

Patrum Orthodoxorum fide, qui ante in Ecclesiâ vixerant: ad quâ si homines isti melius attenderent, certè ab affirmationibus istis veritati palam adversantibus cum honoris sui, tum veritatis divinæ & pietatis in Deum causa abstinere.

Sed placeret hic & saniorum Conciliorum judicia recensere, nisi fortè prolixum & tædiosum foret Christiano Lectori: ideòque ex ipsis saltem Conciliis doctrinam hanc de S. S. Trinitate, Sanctè pièque profitentibus, firmiterque asserentibus, quædam adducemus: cujusmodi fuit.

I. *Antiochana Synodus prima, quæ circa annum Christi 278. Paulum Samosatenum damnavit: cujus judicium ante vidimus.*

II. *Nicenum Concilium adversus Arii heresim in Nicea urbe Bithynia celebratum anno Christi 325. de quo apud Theodoretum, lib. 1. & Tripart. lib. 2. & hist. Eccles. lib. 10. cap. 6.*

III. *Constantinopolitana Synodus 1. & universalis & tempore Gratiani & Theodosii Imperatoris convocata anno 383. quæ damnavit Macedonii sectatores, Eunomianos, Sabellianos, Apollinarios, &c. Tripart. lib. 9. cap. 4. 5, 8, 9. & imprimis 12. 13, 14, 15, &c.*

IV. *Constantinopolitana 5. Universalis, tempore Justiniani Imperatoris anno Christi 552. celebrata, edens Canones 14. de Trinitate & duabus in Christo naturis.*

V. *Carthaginensis Synodus 2. tempore Valentini & Theodosii Imperatorum, consistens doctrinam de tribus personis.*

VI. *Sardicensis in Sardicâ Illyrici urbe celebrata anno Christi 353. illustrans doctrinam de divinitate Filii Dei, & Spiritus Sancti, congruentem cum Symbolo Niceno Tripart. lib. 4. cap. 23. 24, 25.*

VII. *Toletana Synodus I. 3, 4, 6, 8. & II. Orthodoxam fidem de divinitate Filii & tribus personis amplectens, eamque sanciens, prolixèque explicans articulum de tribus personis Divinitatis.*

VIII. *Syrmienſis Synodus à Constantino Imperatore coacta damnans Photinum, qui unam tantum in Divinitate personam aicebat.*

IX. *Aquileiense Concilium cui etiam Ambrosius interfuit, Aquileia celebratum circa annum Christi 380. confirmans decretum Synodi Nicenæ de duabus in Christo naturis: damnans Arianos, & nominatim Palladium & Secundianum.*

X. *Colmiensis Synodus tempore Constantii Imperatoris, damnans Euphratam Episcopum Arianum, qui docuerat Christum non esse verè & naturâ Deum.*

XI. *Vormaciensis Synodus circa Caroli Magni tempora repetens confessionem fidei de tribus personis.*

XII. *Concilium Bracharenſe. I. in Brachara Lusitania urbe celebratum circa annum Christi 385. de Trinitate sic discernens: Si quis Patrem, Filium & Spiritum Sanctum non consistetur tres personas unius substantiæ & virtutis & pietatis, sicut catholica & Apostolica Ecclesia docet; sed unam tantum & solitariam*

solitariam dicit personam, ita ut ipse sit Pater, quæ Filius, ipse etiam sit Paracletus Sanctus, sicut Sabelius & Priscillianus dixerunt, anathema sit

Ex his videmus doctrinam hanc de S. S. Trinitate, non nuper natam ac confictam esse, quin potius antiquitatem ipsam eandem cum nobis veritatem profiteri, professioneque suâ corroborare. inò Photinianorum doctrinam talem esse, & antiquis Ecclesiæ doctoribus profusè incognitam, propria eorum confessio est. Ita enim Socinus contra Wiekum c. 5. class. 3. argum. 14. *Nos ingenuè profiteremur, sententiam nostram de Christi naturâ & esse essentia, adversari omnibus scripturæ interpretibus, quorum scripta ad nostram ætatem pervenere.* Ibidem class. 7. cap. 9. *autoritatum & testimoniorum ex Patribus & Conciliis congeries nullas vires habet: præsertim verò adversum nos, qui ab istis patribus & conciliis, quæ exstant, non dissentire non differemur.*

Neque videmus quid sibi velit Adversarius, dum ortum & initium hujus doctrinæ arcessit ab ipsis *Ethnicis, Platone* puta aliisque ejusdem ætatis Philosophis, cum tamen hoc ipso magis stabilietur hujus doctrinæ antiquitas: Plato enim cæterique ejusdem ætatis Philosophi, multis sæculis præcesserunt natalia Christianismi. Ideoque reverenter statuamus esse antiquissimum & perpetuum Patrum, totiusque Ecclesiæ consensum, inde usque ab initio: qui piè nec sine fructu diligentem & eruditam navaverunt hanc in re operam, ut ex Veteri Testamento colligerent de S. Trinitate testimonia, quamvis

non ita clara, ut jam in Novo Testamento (non tamen ita obscura, ac si illis nulla planè manifesta & invidta lux insit; verùm in respectu ad Novum Testamentum: *Novum enim Testamentum in Veteri fuit velatum, Vetus in Novo revelatum*; piis Patribus sic loquentibus) ut scilicet ostenderent contra hereticos, Deum semper ab initio revelationis, hoc modo essentiam suam patefecisse, & Ecclesiam omnesque Electos omnibus temporibus in unum Deum credidisse, qui est Pater, Filius, & Spiritus Sanctus; sicque agnovisse, invocasse, & celebrasse. Jam concludit Adversarius.

A N O N Y M U S.

Hæc autem, quæ diximus hæctenus aded clara sunt, ut vel à pueris, qui nondum ere lavantur, percipi queant. Aut enim nihil certum est in religionis negotio, aut hæc certa esse oportet. Si enim contradictoria statuere, & immota sanæ rationis principia subruere fas fuerit, ego faxo mox, ut nec Deus ullus in cælis sit, nec virtuti aut vitio amplius inter homines sit locus. Quò magis (ut jam semel dixi) ignominiosum est viris eruditis, quòd in tam clara luce cæcant. Evigilent ergo tandem serio, neque amplius sibi imponi, atque vano sacrosancti mysterii obtentu oculos perstringi sibi patiantur:

tiantur : sed mysterium istud certis & necessariis documentis probari sibi postulent, ab iis, qui arcana divinitatis (quæ alios rimari nefas est, ne fortè vanitatem horum arcanorum deprehenderent) ipsi tam ingeniose, tam graphicè norunt describere, quasi nuper è cælis redierint, ubi exquisitè distinctas in infinita Dei essentiâ Personas suismet oculis perspexerint. Sed eos illud nunquam probaturos, jam cum bono Deo ostensum est. — tque hoc unum semel ratum fixumque esse debet, firmiterque ab omnibus Christianis semper tenendum est, nihil quod cum absurditate conjunctum est, & contradictionem implicat, ex sacris Scripturis probari posse: nedum ut per consequentias in conjecturis fundatas, & ex talibus scripturæ verbis deductas, quæ aliter atque aliter intelligi, & quidem longè melius & sanius queunt, id probari possit. Quæ regula adeò vera est, ut tum quoque, cum expressa sunt Scripturæ verba, cogamur in explicatione eorum à proprietate literæ discedere, & alium in proprium querere sensum; quando propriè intellecta absurditatem manifestam continent. Exemplum esto: cum Christus dicitur via, ostium,

lapis angularis, agnus, leo, &c. Omnia hæc improprie sumimus, non aliam certè ob causam, nisi quòd proprius sensus non possit absque absurditate consistere. Sic in similibus se res habet. Atque hæc dicta sufficiant. Deus Pater ille luminum, luce veritatis suæ oculos hominum ita perstringat ut omnes cognoscant illum solum verum Deum, & quem misit Jesum Christum, Amen.

Tandem bona causa Triumphat,
 Non semper pendebit inter latrones Christus,
 Reuiget aliquando crucifixa veritas.

ORTHODOXUS.

I. **Q**uòd ita de se ipso Anonymus loquitur tanquam si pugno veritatem teneat, abs quâ aberrat longissimè, id nos scripto nolumus exagitare, sed mali potius causam quam fidelissimè possumus ostendere, ut curetur à Domino, aliisque eadem consulatur. Concludens igitur, primò omnium ab ipso hætenus assertæ quasi veritatis euentiam nobis ingeminat, ad quam etiam amplectendam nos excitat atque exstimulat; quæ quidem videtur clara si quis verborum flumina & non riuorum momenta confectetur, vel si quis, dicta ab eo annullo è prolata, in reprobam illius sensum

fenfum interpretetur : minimè verò si ea secundum rei veritatem in sacris nobis revelatam, considerentur : argumenta enim si quæ fuerunt, non nisi nugatoria & straminea, quibus causa potius tradi videtur quàm defendi. Ex diametro verò religiosam S. S. Trinitatis assertionem contradictoriam pugnantemque cum sacris literis asserit homo Lynceus ; qui id tam longo intervallo videt quod Ecclesia per tot centurias annorum non potuit animadvertere. Ejus rei testimonia ab ipso allata, quæ cum doctrina Orthodoxa de Trinitate pugnent, sunt planè nulla, & non nisi à ratione solâ conficta, ut palam est omnibus.

II. Scilicet hæc est Adversarii nostri Religio & pietas, quâ seipsum nobis commendat, & ad quam alios invitat ; quæ tam profanè loquitur de Deo & S. S. Trinitatis veritate, *vanitatem Mysteriorum* eam appellando. Veremur profectò cum Basilio lib. I. adversus Eunomium : *ne nos quoque dum alienas blasphemias ore usurpamus, nostram ipsorum mentem polluamus, & eorum condemnationem participemus* : imò, demiramur & obstupescimus planè, cur non vel ipse calamus horreat tantum blasphemiarum portentum & scribere amplius renuat ? Dogma enim hoc de Trinitate dogma divinum est, & à Deo vero profectum, ut tota Scriptura clamat, tota Ecclesia, gentes quoque omnes re expertæ, ore confessæ sunt : quòd in *Apologetico Tertullianus* graviter asserit.

III. Jam evidentissimè, imò ipsâ luce meridiana clariùs à nobis ostensum est, nullam hoc dog-

ma involvere absurditatem, nullamque contradictionis implicationem: Si verò per absurditatem contradictionemque intelligat illud, scilicet. *Quæ rationi repugnant, illa certò certius falsa esse nemo dubitare debet*; hoc quidem verum esse largimur, si de articulo rationis & naturalis veritatis quæstio sit; at si de veritate supernaturali (ut hoc loco) & hîc veritas veritati nunquam quidem contraria, neque id quod Scriptura dicit rationi; tamen non hinc illorum veritas est æstimanda & judicanda, si cum ratione conveniant, maximè dum nostra hodie adeò est corrupta; quod tamen vult Axioma hoc Socinianum; sed veritate ex Sacrà revelatione certû extra dubium à nobis relinquitur, nec ampliùs contendimus, quicquid demum ex ratione ogganiatur. Neque enim omne quod est absurdum rationi corruptæ, etiam absurdum est fidei. Hinc distinguuntur absurda *rationis* & *fidei*. Nobis non sunt curanda absurda rationis in Theologia, cum ratio non sit regula & norma Theologiæ, ad quam ceu cynosuram sive amussim quæstiones fidei exigendæ, ut quæ potiùs captivari debet verbo Dei: sed curanda nobis sunt absurda fidei. Atqui non est hoc nobis absurdum fidei; ut immota docuit & sempiterna oraculorum coelestium veritas. Exemplum igitur cum sit alienum, neque probet rem, illud huc non pertinere, multis & operosè demonstrare superse-demus: etenim de rebus apertissimis ac sole lucidioribus respondere nihil aliud est, quàm hominibus tam pravè agentibus, causam improbitatis imprudentiæque suggerere, ut verissimè quondam
pro-

pronunciabat *Athanasius Orat. 16.* Atque sic Deo ac Domino nostro iuvante sententiam nostram, pro fide S. S. Trinitatis adversus calumnias & objectiones Sycophantæ vindicavimus, ut confidamus, satis & fierè: tum ad veritatis illustrandæ confirmationem, tum ad Adversarii retundendam ac coarguendam intolerandam impudentiam. Concludimusque verbis præclaris præfationis Ecclesiasticæ, à Petro Lombardo reverenter allegatis: *Verè dignum & justum est, æquum & salutare, nos tibi semper & ubique gratias agere, Domine sancte Pater, omnipotens, æternæ Deus: qui cum unigenito Filio tuo, & Spiritu Sancto, unus es Deus, unus es Dominus, non in unius singularitate Personæ: Sed in unius Trinitate substantiæ. Quod enim de tuâ gloriâ, revelante te credimus, hoc de Filio tuo, hoc de Spiritu Sancto, sine differentiâ discretionis sentimus, ut in confessione veræ sempiternæque Deitatis, & in Personis proprietates, et in Essentia unitas, et in Majestate adoretur equalitas. Quem laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Potestates, cæli cælorumque virtutes, ac beata Seraphim sociâ exultatione concelebrant. Cum quibus et nostras voces ut admitti jubeas, te precamur, suppliciter confessione dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Zebaoth, plena est omnis terra gloriâ ejus, Amen.*

Tandem bona causa triumphat (Christus,
 Non semper pendeat inter latrones (Arianos)
 Resurget aliquando crucifixa veritas
 Abolebiturque Arianorum impietas.

VETERIS ECCLESIAE

DE

ARIANIS JUDICIUM.

Publica Ecclesia lues, fax Ariana, que Daciam aut Transylvaniam nostram, jam olim contagio sua fœdè contaminavit, miserè vexavit vastavit, ac penè totam sibi subjugavit: cùm hodie quoque partim clam, partim palam tumultuari, & rudiores turbare non desinat; quin imò antiquum virus suum, quod melle circumlitum, & speciosiore quodam colore fucatum, incautis magis allubescit, revomat; sicque Ecclesiam Christi impiè turbatam & funditùs eversam eat: haud abs re facturi videbimur, si veteris Ecclesie de Arianis Judicium à Christophoro Pelargo religiosè collectum, à nobis autem multis modis adauctum, Coronidis loco adjecerimus; ut sic furiosæ eorum technæ, imposturæ, fraudesque insidiosa, delectæ & abactæ, in theatrum quasi reducantur.

Hilarius

Hilarius ad Constant. Augustum:

Nunc qui *Ariana* & pestifera contagione inquinati sunt, non cessant ore impio & sacrilego animo Evangelistarum sinceritatem corrumpere, & rectam Apostolorum regulam depravare: divinas Prophetas non intelligunt: callidi & astuti artificio quodam utuntur, inclusam perniciosam corruptelam exquisitorum verborum velamine contegunt: non prius venenatum virus infundunt, quam simplices & innocentes sub prætextu nominis Christiani raptos & irretitos involvant, ne soli pereant: sed participes horrendi criminis sui reos faciant.

Athanas. contra Arian. Orat. 2.

Ista omnium hæresum ultima, & nunc recens egressa anteambulo, & præcursatrix Antichristi, cui nomen est ab *Ario* dolosa & vafra, cum videret sorores suas, cæteras (inquam) hæreses ætate grandiores, publicè palamque probrosas haberi, speciem suam dissimulat, & literarum sacrarum vocibus, quasi honesto cultu induitur, ut Pater ejus Diabolus: ac satagit denuò intrare in paradysum Ecclesiæ; quo sub specie Christianismi nonnullos seducat; ut credibilitate falsarum rationum persuasi, contra Christum sentiant. Veris enim rationibus nihil est apud illos firmum & stabilitum. Imò quod pejus est, jam nonnullos insipientes circumvenerunt, tantoque errore complevêre, ut non solum auribus delirant:

lirent : sed ad Evæ imitationem oblata degustent, & à degustatione caci, captique sensibus, amara, dulcia esse arbitrentur, & abominabilem hæresim pulchram existiment.

Idem cont. Arian. Orat. 3.

Qui cum *Ario* sentiunt, homines improbiore
αρεσιβεβη, quam ulli hæret ei, quos in dies
 magis ac magis superant, hæresesque omnes prope-
 modum justas oris sui effrenitate reddunt : illæ enim
 supra veritatem aliquid admentiuntur, & vel circa
 corpus errant, inquietes Dominum ex Maria Car-
 nem non habuisse, aut mortuum non esse, aut revera
 hominem non fuisse, sed spem duntaxat hujus osten-
 disse, visumque habuisse corpus alicuod, cum nul-
 lum haberet, &c. Illi verò manifestè in Patrem
 scelerati sunt, cujus divinitatem in Filii imagine
 contestatam blasphemant : quippe qui eam dicant
 creaturam esse, & vocem hanc, fuit quando non
 fuit, tanquam cænum in marsupio circumferant : &
 illam quasi virus serpentis objiciant. Deinde quia
 abominabile est apud omnes eorum dogma, statim
 veluti fulcrum quoddam universæ hæresi, excellen-
 tiam humanitatis Christi subjiçiant, ut eam suspici-
 ens admiransque simplicior, non deprehendat no-
 tam vesaniæ illorum. Quid ? an non misericordia
 digni qui tam miserè ab iis decipiuntur : an non dig-
 ni lacrymis, qui præsentis præstigiï voluptate delini-
 ti, suasmet ipsi utilitates produnt, & à futura spe
 excidunt ? Cùm enim eum esse credant, qui non
 est,

est, hacque persuasione suscipiant, nihil suscipiunt, creaturæque co-optari nulla ex re creata opem sentiunt : & dum in id, quod dissimile est & alienum à substantia Patris, fidem habent : fit, ut Patri non co-optentur, ut qui non habeant Patris naturalem & genuinum Filium, qui est in Patre, in quo & Pater est, ut ipse dixit, sed illorum fraudibus circumventi, nudi inopesque deitatis relinquuntur.

Ambros. de fide lib. 2.

More Judaico aures suas *Ariani* claudere solent, aut ferere tumultus, quotiescunque verbum salutis audiunt. *Ibidem.*

Johannes dicit, hæreticos esse Antichristos, *Arianos* utique designans : hæc enim hæresis post omnes hæreses cepit, & ex omni hæresi venena colligit. Sicut enim de Antichristo scriptum est, quia aperuit os suum in blasphemiam ad Deum, blasphemare nomen ejus, & bellum facere cum sanctis ejus : ita & isti Filio Dei derogant, nec martyribus pepercunt, & quod fortasse ille non faciet, scripturas falsavere divinas.

August. de Symb. ad Catechum.

Hæreticus *Arianus* non insultet Ecclesiæ : Lupus est, agnoscite : serpens est, ejus capita conquassate : blanditur, sed fallit : multa promittit, sed decipit. Venite, inquit, defendam : si necessitas, pascam : si nuditas, vestiam : dabo pecuniam,

niam, statuatn quid per singulos dies quisque acci-
piat. O lupe male, ô serpens inique, ô serve ne-
quissime, dominam calcas, veram matrem impug-
nas, Christum exufflas; Catholicum rebaptizas:
& quod est pessimum artis tuæ, alios potentiâ pre-
mis, ut perdas, alios pecuniâ comparas, ut occidas.
Ergonè hæretice ad hoc vestis nudum, ut exspolies
intus Christo vestitum? ad hoc pascis esurientem,
ut animæ auferas cibum cœlestem? ad hoc das
pecuniam, ut sic tibi isti vendant Christum cruci-
figendum? Pejora hæretice facis, quàm quis fecit
Judæus:

Idem in Orat. contra Arianos.

O *Ariana* hæresis, ô crudelis & impia mere-
trix; erubescere judicari à Salamone. Mere-
trix ne unum vivum, ne undecunque conceptum,
jamque partum perderet, non permittitur dividi filium
suum, & tu dividis Dominum Deum tuum. Illa
etsi meretrix tamen pia, quia mater: tu autem &
meretrix & impia, non ut mater quod paris præ-
focas: quod non paris congregas. Quomodo as-
terum lactas, quæ tuum necas? viscera tua durue-
runt, illius tremuerunt.

Vincent. Lerinens. cont. hæres. cap. 6.

Quando *Arianorum* venenum, non jam porti-
unculam quandam, sed pene orbem totum
contaminaverat, adeò, ut propè cunctis latini ser-
monis

monis Episcopis, partim vi, partim fraude deceptis, caligo quædam mentibus offunderetur, quidnam potissimum in tanta rerum confusione sequendum ferret; tunc quisquis vetus Christi amator & cultor extitit, antiquam fidem novellæ perfidiæ præferendo; nulla contagii ipsius peste maculatus est. Cujus quidem temporis periculo satis superque monstratum est, quantum invehatur calamitatis, novelli dogmatis inductione. Tunc siquidem non solum parvæ res, sed etiam maximæ labefactatæ sunt. Nec enim tantum affinitates, cognationes, amicitia, domus, verum etiam urbes, populi, provinciæ, nationes, universum postremò Romanum imperium funditus concussum & emotum est. Namque cum prophana ipsa Arrianorum novitas, velut quædam Bellona aut Furia capto prius omnium Imperatore, cuncta deinde palatii culmina legibus novis subjugasset, nequaquam deinceps destitit universa miscere atque vexare: privata ac publica, sacra prophanaque omnia, nullum boni & veri genere discrimen, sed quoscunque collibuisse, tanquam de loco superiore percutere. Tunc temeratæ conjuges, depopulatæ viduæ, prophanatæ virgines, monasteria demolita, disturbati Clerici, verberati Levitæ, acti in exilium Sacerdotes, oppleta Sanctis ergastula, carceres, metalla: quorum pars maxima interdictis urbibus protusi atque extorres, inter deserta, speluncas, feras, saxa; nuditate, fame, siti affecti contriti, & tabefacti sunt. Atque hæc omnia nunquid ullam aliam ob causam, nisi utique dum pro cælesti dogmate humanæ superstitiones introducuntur: dum

benè fundata antiquitas scelestâ novitatē subruitur :
 dum superiorum instituta violantur ; dum rescin-
 Muntur scita Patrum : dum convelluntur definita
 dajorum : dum se se intra sacratæ atque incorruptæ
 vetustatis castissimos limites prophanae ac novellæ
 curiositatis libido non continet ? De quâ crudelitate
 legatur *Socrates lib. 2. cap. 10. lib. 4. cap. 13. Eccl.
 hist. Sozom. lib. 3. cap. 6. imprimis Athanas. ad
 ubique Orthodoxos. itemque Eusebius Cæsariensis
 in Eccl. Hist.*

*Gaudentius Brixienſis Episcopus Serm 19.
 ad Neophytos.*

EXecrabilis *Arius*, qui Principis Constantini
 temporibus, cum venenato corde, Confessionem
 Catholicæ fidei simularet, ambiens, in amicitiam
 Regis & in gradum Presbyterii unde meritò pulsus
 fuerat, revocari, ad similitudinem Judæ traditoris
 crepuit medius, & effusa sunt omnia viscera ejus; ne
 sub indumento ovis, lupus ad devorandum gregem
 Domini introiret. Hujus improbi assertionem se-
 quentes Ariani, exemplum pariter sequentur &
 mortis. De morte *Arii* inter alios Ecclesiasticæ
 Historiæ scriptores Vide *Socrat. Hist. Eccles. lib. 2.
 cap. 25.*

Acta Concilii Niceni, quæ extant in Tomis Conciliorum, & in historiis Ecclesiasticis Baronio, Centuriatoribus Magdeburg. aut similibus. Et imprimis doctè collecta à Goldasto in Constitut. Imper.

Pacem profanam, hæreticam, Syncretismum tremendum damnamus omnes, *Arianos* nec Politicè nec Ecclesiasticè tolerandos esse fortiter clamamus.

His addi possunt ex recentioribus.

Daneus in notis super librum D. Augusti de Hæresibus, Cap. XLIX.

Hæreticorum uti Philosophorum, alii minuti dici videntur posse: alii verò majores & insani horrendarum blasphemiarum authores. Inter quos *Arius* certè quidem est habendus. Etsi enim Paulo Samosateno, & Manete Persâ, fuit ætate posterior: dogmate tamen & erroris veneno fuit utroque longè pestilentior periculosiorque. Itaque magnum universalis illius Apostasiæ quæ postea sequuta est, & non tantùm Antichristianici; sed etiam Mahumetici regni, quod nunc exædificatum est, fundamentum videtur esse *Arianismus*, quò nec tetrior hæresis, nec diuturnior, nec etiam plausibilior reperta unquam à quoquam fuit.

Cristophorus Pelargus in Admonitione de Arianis recentibus, &c. Cap. VII.

In omnibus autem attendas vivum quoddam veritatis exemplum. Etenim & titulis & verbis & cre-

bris scripturarum allegationibus pios se simulant ac religiosos, & Dei nomine, quod Christo tribuunt, quasi divinitatem ejus tueantur, videri volunt: vaniloqui & seductores, *non Christiani sed Christem-pori fraude circumferentes illius nomen, errores venenatos du'cibus alloquiis velut mulso aconitum miscentes, ut suavissimo sapore deceptus gustandi sensus incautè mortem hauriat*, juxta verba Ignatii, Epist. 5. ad Gallianos. *Versutia est* quòd simplices & indoctiores primùm tentant. (2) Quòd nobilium autoritate sua venditant. (3) Quòd simulant se non odisse dissentientes. (4) Quòd verum Dei honorem ajunt se propugnare contra Idololatrias Pontificiorum reliquias. (5) Quòd Academias & publicos fugiunt congressus: inque obscurioribus locis quærunt latebras. (6) Quòd evidentissima passim Triados sanctæ, æternæque divinitatis Filii testimonia taciti prætereunt, nisi ad ea pertrahantur: uno verbo, *vulpes sunt & corruptores vineæ Christi*, juxta Ignatium Epist. ad Philadelphum.

II. *Calumniam* illorum omnem qui recensere cupiat, omnium quotquot extant librorum paginas in numero habeat oportet. Omnes enim *Diapocais* plenissimæ: ut cum Trinitatis doctrinam ajunt, *ex imo orco per filium perditionis virtute Satane Ecclesis gentium obrusam esse: Deum trinomine, tripersonatum, Deum Baal & Moloch: & quæ mille alia ipsum & in illis & per illos loquentem produunt diabolum.*

III. Quanta verò istorum hominum *perfidia?* quòd cum in sacro Baptismate singuli jurârunt in
nomen

nomen Sanctæ Triados, inque confessionem Symboli Apostolici, plus quàm desultoria levitate turpiter resiliunt, seque impietatis autori mancipant? Quæ perfidia est Spiritus Sancti oracula commutare, pervertere, torquere? Quæ perfidia est Christi meritum negare, honorem æternæ divinitatis exuere, alios in exitiales istos secum abducere laqueos, & tentare omnia, ut salutis nostræ cardo evertatur? Si suis pingendi nobis essent coloribus *Ariani* quicquid uspiam de hæreticis vetustas prodidit, huc foret congerendum. Sunt enim Arianis primis maledicentiores, Judæis pertinaciores, Nestorianis loquaciores, Manichæis impudentiores, Donatistis & Novatianis arrogantiores, Anabaptistis fallaciores, omnibus si non nequiores, certè turpiores & pestilentiores: *animarum abigei*, Clem. Alexand. lib. 1. Strom. *Extranei & inimici Apostolis ex diversitate Doctrinae*, Tertull. cap. 37. de præscriptione: *Christi perduelles* Athan. ad Adelpnios: *sermone viperei*, Hilar. 8. de Trinit. *Architecti novitatis*, Basil. lib. de S. S. cap. 6. *suorum mansueti & placidi iudices, aliorum severi censors*, Nazian. Orat. 2. de pace: *narratores superflui*, Ambros. in 118. Psal. Serm. 11. *idolorum fabricatores, quia scripturarum corruptores*, Hieron. in 16. Ezech. *janna denique mortis, et via inferni*, Origen. in 1 Job. Characteres istos ex sacris habere, quòd *ova aspidis excludunt*, Esa. 59. v. 5. quòd *putant facturos se, ut oblitiscatur populus nominis Dei per somnia sua*, Jerem. 23. v. 27. quòd *sequuntur spiritum suum*, Ezech. 22. v. 3. *hypocrita, qui claudunt cælum coram hominibus*, Matt.

23. v. 13. Spiritui Sancto semper obnituntur, Act. 7.
 v. 51. per blandiloquentiam et assentationem corda
 hominum minime malorum seducunt, ad Rom. 16.
 v. 18. neque Deo placentes et hominibus adversantes,
 1 Theff. 2. v. 15. circa fidem aberrantes à scopo,
 1 Tim. 6. v. 21. etiam Dominum qui illos mercatus
 est, abnegantes. 2 Pet. 2. v. 1. In summa: Imposto-
 res et Antichristi, Joh. 2. v. 7. quibus sub finem
 anathema dicimus, precatique ferid Triunum illum
 Deum Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, ut à
 blasphemis & calumniis Arianicis suam liberans
 Ecclesiam voto nostro annuat, cum Apostolo con-
 cludimus ex 1 Cor. 16. v. 22. Si quis non amat Do-
 minum Jesum Christum, sit anathema maranatha.

AD S. TRINITATEM.

Exere te, Causamque tuam partesque tuorum
 Assere, Personis qui tribus Unis ines.
 Et tu Christe, Deum quem gens negat improba verum,
 Quòd fueris, quòd sis, quòdque eris, ipse proba.
 Falsiloquas ARI redivivi comprime linguas,
 Nostra sed in laudes ora moveto tuas.

F I N I S.

Mendaciarum scaturiginem, in interpunctionibus apicibusque præsertim, non unam animadvertimus; sive Correctore alibi occupato, sive præli operariis obdormitantibus; conspectiora tamen quæ occurrunt sphalmata, sic tollenda,

PAg. 7. lin 8 lege præcedenti. 8 l. 12. indicavit. 10 l. 16. in. 12 l. 5. dicit. 16 l. penult. filium. 17 l. 15 aliquem. 18 l. 7. cause. 25 l. 2. responsione. 27 l. 7. tamen. 29 l. 6. interdum. ibid. l. 17. eorum. 32 l. 18. essentialiter. 35 l. ult. naturali. 39 l. 22. approbare. 40 l. 17. non. ibid. l. 28. apparuit. 46 l. 9. unius nominis. 49 l. 22. tractatibus. 50 l. 2. Fen. 51 l. 26. post avidi, ponantur duo puncta. 53 l. 17. *Ἐκείνου*. 55 l. 10. Patrem dedisse. ibid. l. 15. interpretatione. ibid. l. 27. ejusdem. 56 l. 29. sic. 59 l. penult. *Θεῶν*. 61 l. 16. visum. 62 l. 11. principio. ibid. l. 14. personæ. 65 l. 5. accidens. 69 l. 8. ceperunt. ibid. l. 22. Pontificibus. 70 l. 27. publicus. 71 l. 19. duplici. 72 l. 4. absoluto. ibid. l. 26. magis. 73 l. 2. Patre. 74 l. 23. solū. 78 l. 8. hominum. 80 l. 7. ordinaverit. ibid. l. 13. respectu. 82 l. 20. singularissimum. 83 l. 6. Mariæ. 85 l. 14. nisi. ibid. l. 17. quidem. ibid. l. 26. creavit. 86 l. 1. causa. 89 l. 1. quin. 90 l. 23. *ἀναξίσις*. 91 l. 24. character. 93 l. 7. character. 103 l. 15. *δύναμις*. ibid. l. 17. Dominus. 104 l. 15. personæ. ibid. l. 20. testamento. ibid. l. 29. posteriorum. 105 l. ult. Sanctus. 106 l. penult. effusionem. 107 l. 6. Spiritus. 108 l. penult. compefeat. 111 l. penult. Quod. 113 l. ult. divini. ibid. l. ult. post implorare, ponatur interrogationis punctum. 114 l. 7. quæ. 116 l. 20. simpliciter. 119 l. 26. hoc. 120 l. 13. dico. ibid. l. 14. unitatis. 121 l. 17. cujus. ibid. l. 22. relatè. 125 l. ult. dicimus. 128 l. ult. Adversarius. 129 l. 7. demonstrare. ibid. l. ult. eruditus exitit. 131 l. 9. pluralitate. 135 l. 12. spirantis. 139 l. 2. oppositæ. 140 l. ult. temerè. 149 l. 24. assertionis. 150 l. 10. aliquid. 152 l. 13. nec. 159 l. 24. potentiâ. 164 l. 1. inficias. ibid. l. 27. sit. ibid. l. 28. mæreat. 165 l. penult. retracten. 167 l. 16. jussmodi. 171 l. 10. dele in. ibid. l. 11. stratumina. 175 l. 11. singulari. 184 l. 4. Chemnitius. 196 l. 18. Arianum. 197 l. 17. Imò. 202 l. 14. certâ. 204 l. 3. luis. ibid. l. ult. theatrum. 206 l. 26. voluptate. 208 l. 16. permisit.

Si plura occurrent minus noxia, benevolus Lector ipse emendabit.

[The page contains several lines of text that are extremely faint and difficult to read. The text appears to be a list or a series of entries, possibly related to a historical record or a collection of items. The words are mostly illegible due to fading and the quality of the scan.]

